

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021

STATSRÅDETS PUBLIKATIONER 2021:89

vn.fi/sv

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Statsrådet

Justitieministeriet

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use.
Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-383-995-3

ISSN pdf: 2490-0966

ISBN tryckt: 978-952-383-979-3

ISSN tryckt: 2490-0613

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2021

Tryckeri: PunaMusta Oy, 2021

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021

Statsrådets publikationer 2021:89**Utgivare** Statsrådet**Redigerare** Linda Lindholm
Utarbetad av Justitieministeriet
Språk svenska**Sidantal** 159

Referat

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen är en uppföljningsrapport som lämnas till riksdagen en gång per valperiod. Bestämmelser om språkberättelsen finns i språklagen (423/2003) och förordningen om verkställigheten av språklagen (433/2004). Enligt förordningen behandlas i berättelsen utöver finska och svenska åtminstone samiska, romani och teckenspråk samt enligt behov landets språkförhållanden i övrigt. Berättelsen ska behandla tillämpningen av språklagstiftningen, hur de språkliga rättigheterna har tillgodosetts, språkförhållandena i landet och finskans och svenskans utveckling. Tidigare berättelser har lämnats 2006, 2009, 2013 och 2017. Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021 innehåller aktuell information om språkförhållandena i Finland, strukturer som stödjer språkliga rättigheter, effekterna av förvaltningsmässiga förändringar på språkgrupper samt erfarenheter av förverkligandet av språkliga rättigheter hos myndigheter. Centrala teman är digitalisering och tillgodosendandet av språkliga rättigheter inom undervisningen, polisen, räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten. Berättelsen innehåller också en utredning om enskildas skyldighet att ge språklig service i enlighet med 25 § i språklagen. I slutet av berättelsen finns en sammanfattning av erfarenheterna av tillämpningen av språklagstiftningen och landets språkförhållanden.

Nyckelord språkliga rättigheter, språklag, språkgrupper, språkliga konsekvenser, språkliga minoriteter**ISBN PDF** 978-952-383-995-3
ISBN tryckt 978-952-383-979-3
Ärendenummer VN/6256/2019**ISSN PDF** 2490-0966
ISSN tryckt 2490-0613**URN-adress** <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-995-3>

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2021

Valtioneuvoston julkaisu 2021:89

Julkaisija Valtioneuvosto

Toimittaja Linda Lindholm

Yhteisötekijä Oikeusministeriö

Kieli ruotsi

Sivumäärä 159

Tiivistelmä

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta on seurantaraportti, joka annetaan eduskunnalle kerran vaalikaudessa. Kielikertomuksen antamisesta säädetään kielilaissa (423/2003) sekä kielilain täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa (433/2004). Asetuksen mukaan kertomuksessa käsitellään suomen ja ruotsin kielen lisäksi ainakin saamen kieltä, romanikieltä ja viittomakieltä sekä tarpeen mukaan yleisemmin maan kielioloja. Kertomuksessa tulee käsitellä kielilainsäädännön soveltamista, kielellisten oikeuksien toteutumista, maan kielisuhteita sekä suomen ja ruotsin kielten kehitystä. Aiemmat kertomukset on annettu vuosina 2006, 2009, 2013 ja 2017. Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2021 sisältää ajankohtaistietoa Suomen kielioloista, kielellisiä oikeuksia tukevista rakenteista, hallinnollisten muutosten vaikutuksesta kieliryhmiin sekä kokemuksia kielellisten oikeuksien toteutumisesta viranomaisissa. Keskeisiä teemoja ovat digitalisaatio sekä kielellisten oikeuksien toteutuminen opetuksessa, poliisissa, pelastustoimessa ja hätäkeskustoiminnassa. Kertomuksessa on myös selvitys kielilain 25 §:n mukaisesta yksityisten kielellisestä palveluvollisuudesta. Kertomuksen lopussa on yhteenveto seuranta-aikana kootuista kokemuksista kielilainsäädännön soveltamisesta ja maan kielioloista.

Asiasanat kielelliset oikeudet, kielilaki, kielelliset väestöryhmät, kielelliset vaikutukset, kielelliset vähemmistöt

ISBN PDF 978-952-383-995-3

ISBN painettu 978-952-383-979-3

Asianumero VN/6256/2019

ISSN PDF 2490-0966

ISSN painettu 2490-0613

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-995-3>

Government report on application of language legislation 2021

Publications of the Finnish Government 2021:89**Publisher** Finnish Government**Editor** Linda Lindholm**Group author** Ministry of Justice, Finland**Language** Swedish**Pages** 159

Abstract

The Government report on the application of language legislation is a follow-up report that is submitted to Parliament once every parliamentary term. There are regulations on the language report in the Language Act (423/2003) and the Government Decree on the Enforcement of the Language Act (Valtioneuvoston asetus kielilain täytäntöönpanosta 433/2004). As laid down in the Government Decree, the report deals not only with Finnish and Swedish but also with at least Sámi, Romani and sign language, as well as the linguistic conditions in the country at a more general level whenever necessary. The report must discuss the application of language legislation, the implementation of linguistic rights, the language relations in the country, as well as the development as regards to Finnish and Swedish. The previous reports were published in 2006, 2009, 2013 and 2017. The Government report on the application of language legislation 2021 contains up-to-date information about the language situation in Finland, structures supporting linguistic rights, the impact of administrative changes on language groups and experiences of the implementation of linguistic rights when dealing with the authorities. Key themes include digitalisation and the implementation of linguistic rights in education, the police, rescue services and emergency response centre services. The report also covers the language service obligation of private companies pursuant to section 25 of the Language Act. At the end of the report, there is a summary of the experiences gained during the monitoring period on the application of language legislation and the current language situation in Finland.

Keywords linguistic rights, Language Act, linguistic population groups, language impacts, linguistic minorities**ISBN PDF** 978-952-383-995-3**ISSN PDF** 2490-0966**ISBN printed** 978-952-383-979-3**ISSN printed** 2490-0613**Reference number** VN/6256/2019

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-995-3>

Innehåll

De grundläggande frågorna	9
1 Inledning.....	10
1.1 Bakgrund och syfte med berättelsen.....	10
1.2 Material och avgränsningar för berättelsen	10
2 Tillgodosendandet av de åtgärder som vidtagits utifrån 2017 års berättelse	13
2.1 Teckenspråk	13
2.2 Språkklimatet	15
2.3 Enskildas skyldighet att ge språklig service och 25 § i språklagen	16
3 Aktuell information om Finlands språkförhållanden	21
3.1 Statistik om språkgrupperna	21
3.1.1 Förändringar i språkgruppernas storlek samt befolkningens rörlighet	22
3.1.2 Samiskspråkiga	24
3.1.3 Teckenspråkiga	26
3.1.4 Övriga språkgrupper	27
3.1.5 Största grupperna med främmande språk som modersmål	29
3.1.6 Lättläst språk	31
3.2 Kommunernas språkliga indelning	32
3.3 Tillsynen av de språkliga rättigheterna i Finland	35
3.3.1 Riksdagens justitieombudsman	36
3.3.2 Statsrådets justitiekansler	38
3.3.3 Diskrimineringsombudsmannen	39
4 2017–2020 uppföljning.....	41
4.1 Strukturer som stödjer språkliga rättigheter	41
4.1.1 Skyddandet av de språkliga rättigheterna i lagstiftningen och internationella avtal	42
4.1.1.1 Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen	42
4.1.1.2 Statsrådets förordning om delegationen för teckenspråksärenden	42
4.1.1.3 Social- och hälsovårdsreformen och språklagstiftningen	43
4.1.1.4 Internationella avtal som binder Finland	45
4.1.2 De förvaltningsmässiga förändringarnas effekter på språkgrupper.....	49
4.1.2.1 Åklagarväsendets reform	49
4.1.2.2 Utsökningsverkets reform	49
4.1.2.3 Inrättandet av en ny myndighet för digitalisering och befolkningsdata	51
4.1.2.4 Utvidgandet av läroplikten	52
4.1.2.5 Etablering av välfärdsområden	54
4.1.3 Möjligheter för språkgrupper att påverka.....	54
4.2 Främjande av språkliga rättigheter.....	57
4.2.1 Främjande av språkliga rättigheter i statsrådets verksamhet	58
4.2.1.1 Regeringsprogrammen ur en språklig synvinkel.....	58

4.2.1.2	Nationalspråksstrategi	59
4.2.1.3	Statsrådets nationalspråksnätverk	60
4.2.2	Språkens synlighet i statsförvaltningen ur kommunikationsaspekt.....	60
4.2.2.1	Information på olika språk under coronaperioden	63
4.3	Erfarenheter av genomförandet av språkliga rättigheter hos myndigheter	64
4.3.1	Nationalspråk	65
4.3.2	De samiska språken	66
4.3.3	Teckenspråk	67
4.3.4	Övriga språkgruppers erfarenheter	69
4.4	Språkgruppernas erfarenheter av trakasserier och språkklimat	71
4.4.1	Nationalspråk	72
4.4.2	De samiska språken	73
4.4.3	Teckenspråk	74
4.4.4	Erfarenheter från andra språkgrupper.....	75
4.5	Sannings- och försoningsprocesser.....	76
4.5.1	Sannings- och försoningskommissionen för samer.....	76
4.5.2	Försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga.....	77
4.6	Viktiga iakttagelser.....	78
5	Teman.....	79
5.1	Digitalisering	79
5.1.1	Bakgrund	79
5.1.2	Digitalisering inom statsförvaltningen	79
5.1.2.1	Språkliga rättigheter i lagstiftningen gällande digitala tjänster.....	80
5.1.2.2	Anvisningar om beaktande av språkliga rättigheter i digitala tjänster	81
5.1.3	Digitalisering och olika språkgrupper	82
5.1.3.1	Digitalisering och nationalspråk	83
5.1.3.2	Digitalisering och samiska språk.....	85
5.1.3.3	Digitalisering och teckenspråk	86
5.1.4	Specifika språkfrågor relaterade till digitala tjänster	87
5.1.4.1	Artificiell intelligens och robotisering	87
5.1.4.2	Språkteknologi	88
5.2	Viktiga iakttagelser om digitalisering	89
5.3	Polis, räddningsväsende och nödcentralsverksamhet	90
5.3.1	Bakgrund	90
5.3.2	Resultat från uppföljningsundersökningen om språkliga rättigheter.....	90
5.3.3	Erfarenheter från språkgruppernas representanter om språkliga rättigheter hos polis och räddningsväsende.....	92
5.3.4	Polisen	94
5.3.4.1	Krav enligt lagstiftningen	94
5.3.4.2	Förundersökningslag	94
5.3.4.3	Polisförvaltningens omstrukturering.....	95
5.3.4.4	Polisutbildning	98
5.3.4.5	Polisens kommunikation.....	100
5.3.4.6	Förverkligandet av de språkliga rättigheterna inom polisen i enlighet med den samiska språklagen.....	101
5.3.5	Räddningsväsendet	102

5.3.6	Nödcentralsverksamhet	103
5.3.7	Varningsmeddelanden.....	105
5.4	Viktiga iakttagelser om polis, räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten	107
5.5	Undervisning	108
5.5.1	Bakgrund	108
5.5.2	Ändringar inom undervisningsområdet.....	110
5.5.2.1	Den nya lagen om småbarnspedagogik.....	110
5.5.2.2	De nya grunderna för planen för småbarnspedagogik och läroplanen	111
5.5.2.3	Ändringar i förordningen om timfördelning i den grundläggande utbildningen	112
5.5.3	Undervisning i nationalspråk	113
5.5.3.1	Om undervisning i finska	113
5.5.3.2	Utvecklingsbehov inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken	114
5.5.3.3	Försök som gäller det andra inhemska språket i den grundläggande utbildningen ..	116
5.5.3.4	Invandrarnas språkliga integration i samhället och språkinläring.....	117
5.5.4	De samiska språken	119
5.5.4.1	Allmänt.....	119
5.5.4.2	Småbarnspedagogik	121
5.5.4.3	Språkboverksamhet.....	123
5.5.4.4	Grundläggande utbildning	123
5.5.4.5	Projekt för att förbättra tillgången på lärare.....	125
5.5.5	Teckenspråk	125
5.5.5.1	Småbarnspedagogik.....	126
5.5.5.2	Grundläggande utbildning	128
5.5.5.3	Finlandssvenskt teckenspråk	130
5.5.5.4	Utvecklingsprojekt för undervisning i finskt teckenspråk	131
5.5.6	Romani.....	132
5.5.6.1	Småbarnspedagogik, grundläggande utbildning och språkbon	132
5.5.6.2	Återupplivandet av romani	134
5.5.7	Karelska språket	135
5.5.7.1	Språkundervisning.....	135
5.5.7.2	Återupplivning av språket	137
5.5.8	Ryska språket	138
5.5.9	Estniska språket	138
5.5.10	Somaliska språket.....	139
5.6	Viktiga iakttagelser om undervisning	139
6	Framtida möjligheter och utmaningar	141
6.1	Social- och hälsovårdsreformen	141
6.2	Domstolsväsendet	143
6.3	Tidigareläggning av A1-språk och det engelska språkets ställning i Finland.....	145
7	Sammanfattning av erfarenheterna från uppföljningsperioden gällande tillämpningen av språklagstiftningen och landets språkförhållanden	147
8	Källförteckning	151

DE GRUNDLÄGGANDE FRÅGORNA

Språket är grunden för mänskligt tänkande. Språket kan också ses som en gemensam aktivitet, som man lär sig genom delaktighet och interaktion. De språkliga rättigheterna hör till medborgarnas grundläggande rättigheter och tillgodoseendet av dem är ofta en förutsättning för att andra rättigheter respekteras. Språkliga rättigheter skyddas av lagstiftningen, men de måste också förverkligas i praktiken. Här har varje myndighet ett eget ansvar. För den här berättelsen har representanter för olika språkgrupper tillfrågats om erfarenheter och uppfattningar om hur myndigheter lyckas med denna uppgift. I berättelsen granskas framförallt tre ämnesområden: polisen, räddningsväsendet och nödcentralverksamheten samt undervisning och digitalisering.

Utbildning är grunden för all vår kunskap och förståelse, och att skydda tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna är också centralt för förverkligandet av de kulturella rättigheterna. Polis, räddningsväsende och nödcentralverksamhet utgör pelarna för människans grundläggande trygghet. När det gäller tillgodoseendet av språkliga rättigheter är det bra att komma ihåg att det är fråga om människors möjligheter att verka i samhället och få tillgång till den information och hjälp de behöver. Vi vet att när digitalisering är som bäst kan den leda till snabbare, mer förmånliga och lättillgängliga tjänster. Vi måste ändå säkerställa att de språkliga rättigheterna även kan förverkligas i digitala tjänster och sådana som baseras på AI. I myndigheternas verksamhet ska man alltid sträva efter mer än att förverkliga lagarnas minimikrav. Verksamheten måste planeras så att vi på ett effektivare sätt kan handla på olika språk även när det är bråttom eller en nödsituation. Vid tillämpningen av språklagstiftningen, och i den här berättelsen, är vi tillbaka bland de grundläggande frågorna.

Justitieminister Anna-Maja Henriksson
November 2021

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte med berättelsen

Detta är regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen (senare språkberättelsen). Berättelsen lämnas till riksdagen en gång per valperiod, vart fjärde år. Syftet är att ge en utredning om hur språklagstiftningen har utvecklats och hur de språkliga rättigheterna har förverkligats efter föregående berättelse. Berättelsen innehåller också information om språkgrupperna och språkförhållandena i Finland och är avsedd för beslutsfattare, myndigheter och allmänheten.

Bestämmelser om språkberättelsen finns i 37 § i språklagen (423/2003) och i 9 och 10 § i statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004). Enligt förordningen behandlas i berättelsen utöver finska och svenska åtminstone samiska, romani och teckenspråk samt enligt behov landets språkförhållanden i övrigt. Berättelsen ska behandla tillämpningen av språklagstiftningen, hur de språkliga rättigheterna har tillgodosetts, språkförhållandena i landet och finskans och svenskans utveckling. I berättelsen ska också ingå ett sammandrag av erfarenheterna av tillämpningen av språklagstiftningen under uppföljningsperioden och ett sammandrag av hur språkförhållandena i landet har utvecklats. Enligt språklagen kan statsrådet i berättelsen ta in förslag om hur språklagstiftningen ska tillämpas, hur de språkliga rättigheterna kan tillgodoses eller hur språklagstiftningen kan utvecklas. Statsrådet ska i berättelsen lyfta fram både positiva och negativa trender.¹ Berättelsen har utarbetats av justitieministeriet. Tidigare berättelser har lämnats in 2006, 2009, 2013 och 2017.

1.2 Material och avgränsningar för berättelsen

Språkberättelsens centrala material är framförallt statistiska uppgifter, uppföljningsbarometrar beställda av justitieministeriet, berättelser från högre laglighetsövervakare, språkgruppernas egna utvärderingar samt de olika ministeriernas uppföljning om det egna förvaltningsområdets utveckling.

1 RP 92/2002 rd, Regeringens proposition med förslag till ny språklag och lagstiftning som har samband med den s. 98.

Justitieministeriet som ansvarar för beredningen av språkberättelsen har genomfört utredningar och undersökningar till berättelsens bakgrundsmaterial. Under 2020 publicerades den senaste språkbarometern. Språkbarometern har sedan 2004 genomförts med fyra års mellanrum.² Språkbarometern fokuserar på de lokala språkminoriteterna i tvåspråkiga kommuner och på deras syn på hur de språkliga rättigheterna förverkligas såväl i kommunen som i Finland överlag. 2020 deltog för första gången även svenskspråkiga som är i majoritet i sin hemkommun. 2020 genomförde justitieministeriet även för andra gången samebarometern vars mål var att utreda hur samernas språkliga rättigheter tillgodoses inom samernas hembygdsområde.³ I samebarometern användes motsvarande undersökningsmetoder och frågeställningar som i språkbarometern. Under 2020 genomförde justitieministeriet också för första gången en teckenspråksbarometer.⁴

Finland har genom åren fått rekommendationer från flera internationella tillsynsorgan för mänskliga rättigheter för bättre informationsinsamling om tillgodoseendet av grundläggande och mänskliga rättigheter. Tillsynsorganen har fäst särskild uppmärksamhet vid behovet av att samla in granskad information över förverkligandet av rättigheterna specifikt för varje befolkningsgrupp. I barometern för grundläggande rättigheter som publicerades i juni 2021 urskiljdes tre språkgrupper: svenskspråkiga, ryskspråkiga och arabiskspråkiga. Dessa gruppers åsikter och erfarenheter om förverkligandet av grundläggande och mänskliga rättigheter har inte tidigare samlats in i denna omfattning och inte på det sätt att det finns tillgång till motsvarande information om hela befolkningen.⁵ Barometern för grundläggande rättigheter och dess resultat är en viktig del av utvecklingsarbetet för det mer omfattande uppföljningssystemet av grundläggande och mänskliga rättigheter med vilket man strävar efter att öka betydelsen av informationsbaserad politik inom politiken för grundläggande och mänskliga rättigheter.⁶

Grundlagsutskottet har i samband med behandlingen av 2013 års berättelse ansett det befogat att i nästa berättelse utreda hur de språkliga rättigheterna tillgodoses när en enskild ansvarar för de offentliga förvaltningsuppgifterna (25 § i språklagen och 124 § i

2 Lindell, M. (2021). *Språkbarometern 2020*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:2. Helsingfors: Justitieministeriet.

3 Arola, L. (2021). *Samebarometern 2020 – utredning av förverkligandet av de samiskspråkiga rättigheterna*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:1. Helsingfors: Justitieministeriet.

4 Rainö, P. (2021). *Teckenspråksbarometern 2020 – Forskningsrapport*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:4. Helsingfors: Justitieministeriet.

5 Nenonen, T., Kivelä, J., Ervasti, E., Joronen, M. & Villa, S. (2021). Barometern för grundläggande rättigheter. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:17. Helsingfors: Justitieministeriet. s. 8

6 Nenonen et al., 2021, s. 9.

grundlagen).⁷ Genomförandet av 25 § i språklagen undersöktes inte i den omfattning i 2017 års berättelse som utskottet hade önskat. Detta berodde enligt 2017 års språkberättelse delvis på ämnets omfattning, men också på den pågående reformen av social- och hälsovården, där tjänster enligt planerna huvudsakligen skulle produceras av enskilda. För den här berättelsen har därför utretts i enlighet med 25 § i språklagen om enskildas skyldighet att ge språklig service.

Under arbetet med berättelsen har justitieministeriet även kontaktat representanter för språkgrupper med begäran om utlåtande. Ett utlåtande begärdes från följande instanser; Sametinget, Delegationen för etniska relationer ETNO, Suojärven Pitäjäsaura ry, Finlands-svenska teckenspråkiga rf, Svenska Finlands Folkting, Dövas Förbund rf, Finska språknämnden på institutet för de inhemska språken, Delegationen för romska ärenden RONK, Judiska församlingen i Helsingfors, Suomen Islam-seurakunta, Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto ry, Suomen Virolaisten Liitto ry, Tuglas-sällskapet, Karjalan Sivistysseura, Karjalazet Nuoret Suomes – KARJALAISET NUORET ŠUOMEŠŠA RY och Karjalan kielel ry.

Liksom 2017 års berättelse har även 2021 års berättelse komprimerats på så sätt att fokus i berättelsen ligger på att följa ett par temaområden som är viktiga för språkliga rättigheter. Detta tillvägagångssätt är motiverat för att inte göra berättelsen för omfattande eller behandla många viktiga frågor för ytligt. Man har eftersträvat att välja ämnen till berättelsen, vars behandling är ändamålsenlig baserat på den utveckling som skett inom förvaltningsområdet i fråga. Det är mest ändamålsenligt att genomföra uppföljningen i en situation där det har gått så pass mycket tid att en utvärdering kan genomföras, eller om mycket information har samlats in i ett ämne som är centralt för språkliga rättigheter. I den här berättelsen behandlas undervisning, polisen, räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten, samt de möjligheter och utmaningar som digitaliseringen medför beträffande språkliga rättigheter.

Utöver dessa huvudteman rapporteras i berättelsen även kort om de viktigaste ändringarna i lagstiftningen gällande språkliga rättigheter. I sitt betänkande gällande föregående språkberättelse har grundlagsutskottet även lyft fram helheter och teman, som har utretts mer detaljerat i den här berättelsen. Gällande den föregående språkberättelsen lyfte grundlagsutskottet särskilt fram teckenspråk och aspekter gällande språkklimatet.⁸ Det som skett under uppföljningsperioden gällande dessa teman avhandlas i avsnitt två. Dessutom innehåller berättelsen statistiska uppgifter om språk och uppföljning av utvecklingen som skett efter föregående berättelse. I sammanfattningen har centrala observationer sammanställts samt utvärderingar gällande språkförhållandena och vilka utvecklingsriktningar tillämpningen av språklagstiftningen har tagit.

7 GrUB 1/2014 rd – B 13/2013 rd.

8 GrUB 2/2018 rd – B 18/2017 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017.

2 Tillgodosendandet av de åtgärder som vidtagits utifrån 2017 års berättelse

2.1 Teckenspråk

Grundlagsutskottet fäste i sitt betänkande om språkberättelsen 2017 särskild uppmärksamhet vid teckenspråk.⁹ Utskottet ansåg det viktigt att i planeringen av det praktiska tillgodosendandet av social- och hälsovårdsreformen se till de språkliga rättigheterna för de som använder finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Utskottet ansåg det också viktigt att vidta åtgärder för att återuppliva det finlandssvenska teckenspråket, såsom att starta en tolkutbildning.¹⁰ Utskottet betonade att tillgången och anordnandet av tolkning noggrant ska följas upp och brister som upptäcks ska åtgärdas.¹¹

Under uppföljningsperioden har tillgodosendandet av de språkliga rättigheterna för teckenspråkiga beaktats och framsteg har också gjorts. För den här berättelsen upprättades för första gången utredningen Teckenspråksbarometern, genom vilken data har samlats in om hur de språkliga rättigheterna för teckenspråkiga tillgodoses.¹² I februari 2021 tillsattes den första delegationen för teckenspråksärenden utifrån regeringsprogrammet för att utvärdera hur teckenspråkslagen och de grundläggande rättigheterna för teckenspråkiga förverkligas.¹³

Våren 2019 publicerade statsrådets kansli en rekommendationen om användning av teckenspråk i statsrådets kommunikation. Rekommendationen grundar sig på skyldigheten enligt teckenspråkslagen att beakta behovet av att teckenspråkiga får information på sitt eget språk. Rekommendationen fastställer enhetliga kriterier för ministerierna om tolkning på teckenspråk på presskonferenser och översättning av webbplatsers

9 GrUB 2/2018 rd – B 18/2017 rd, s. 3.

10 se även GrU 34/2017 rd, s. 2

11 GrUB 2/2018 rd – B 18/2017 rd.

12 Rainò, P. (2021).

13 Justitieministeriet. (2021). *Delegationen för teckenspråksärenden*. Hämtad den 29 juni 2021 från adressen: <https://oikeusministerio.fi/viittomakieliasioden-neuvottelukunta>.

innehåll till teckenspråk. Rekommendationen kompletterar regeringens redan befintliga kommunikationsrekommendationer och gäller både finskt och finlandssvenskt teckenspråk.¹⁴

Kommunikationen på teckenspråk har ökat efter att statsrådets kansli publicerade rekommendationen i fråga. Under 2020 anlätades tolkning på teckenspråk till exempel vid statsrådets presskonferenser om coronavirusläget och YLE:s specialsändningar om coronaviruset.¹⁵

I maj 2018 hölls ett rundabordssamtal mellan barnombudsmannen och justitieministeriet om rätten till teckenspråk för barn med kokleaimplantat. Syftet med samtalet var att utbyta information och åsikter om barn med kokleaimplantat behöver teckenspråk och vem som har rätt att fastställa detta behov, samt hur möjligheterna att lära sig teckenspråk ser ut. Detta ämne närmade man sig från medicinsk, teckenspråkgemenskapens och tvåspråkighetsforskningens synvinkel.¹⁶

Många åtgärder har vidtagits de senaste åren för att återuppliva det finlandssvenska teckenspråket. Dessa framsteg liksom förverkligandet av de språkliga rättigheterna för teckenspråk i undervisning granskas närmare i avsnitt 5. I samband med social- och hälsovårdsreformen har reformens effekter också bedömts för de språkliga rättigheterna gällande teckenspråk.¹⁷ Social- och hälsovårdsreformen behandlas i avsnitt 4 och 6.

14 Statsrådets kansli & finansministeriet. (2019). *Regeringens årsberättelse 2019 bilaga 3. Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden*. Statsrådets publikationer 2020:5. Helsingfors: Statsrådet. s. 10– 11.

15 Statsrådet. (2021). *Regeringens årsberättelse 2020. Bilaga 3 Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden*. Statsrådets publikationer 2021:34. Helsingfors: Statsrådet. s. 11.

16 Barnombudsmannens byrå & justitieministeriet. (29.5.2018). *Rundabordssamtal mellan barnombudsmannen och justitieministeriet om rätten till teckenspråk för barn med kokleaimplantat*. Promemoria.

17 RP 241/2020 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse, s. 417.

2.2 Språkklimatet

I samband med föregående berättelse betonade grundlagsutskottet tolerans mot olika språkgrupper och uppmanande regeringens ledning att lyfta fram frågan. Grundlagsutskottet betonade vikten av att utöka medvetenhet och utbildning gällande språk och språkförhållandenas mångfald och ansåg myndigheternas kunskaper om språkliga rättigheter och tillräcklig språkkunskapsreserv vara av stor vikt.¹⁸

Hösten 2020 genomförde justitieministeriet kommunikationskampanjen Oma kieli – Eget språk. Kampanjen genomfördes huvudsakligen på nationalspråken. Andra språk som ingick i kampanjen var samiska språk, finskt och finlandssvenskt teckenspråk, romani och karelska. I kampanjen låg fokus på att utveckla positiva bilder av språklig mångfald och att förbättra förutsättningarna för ett positivt språkklimat. Ansiktet utåt för kampanjen var Tim Sparv, kapten för Finlands herrlandslag i fotboll. Kampanjen genomfördes i såväl sociala som traditionella medier. I sociala medier var det åldersgruppen 25–34 år som nåddes bäst. Kampanjvideor visades även på tv som YLE:s allmännyttiga informationsklipp. Kampanjen genomfördes tillsammans med intressegrupper inom olika sektorer. Dessa utgjordes av företag, arbetsmarknadsorganisationer, läroanstalter, kommuner och stiftelser. Den kommunikation som utformats av samarbetsparter inom intressegrupperna förbättrade synligheten ytterligare.

2018 publicerade justitieministeriet en utbildning om språkliga rättigheter på statsförvaltningens läroplattform eOppiva. Syftet med utbildningen är att öka medvetenheten bland myndigheterna om språk- och befolkningsgrupperna. Under utbildningen ges exempel på hur språkliga rättigheter ska beaktas i olika situationer och vilka skyldigheter som uppstår för myndigheterna gällande språkliga rättigheter.¹⁹

18 GrUB 2/2018 rd – B 18/2017 rd. Se även t.ex. GrU 12/2017 rd – RP 270/2016 rd, s. 3–4, GrU 26/2017 rd, s. 58–62

19 eOppiva & Justitieministeriet. (2018). *Språkliga rättigheter*. eOppiva, Utbildningar. Hämtad den 14 juli 2021 på adressen: <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/kielilliset-oikeudet/>.

2.3 Enskildas skyldighet att ge språklig service och 25 § i språklagen

Riksdagens grundlagsutskott konstaterade 2013 i sitt betänkande om språkberättelsen²⁰, att nästa berättelse bör inkludera en utvärdering även av hur de språkliga rättigheterna tillgodoses när en enskild aktör ansvarar för offentliga förvaltningsuppgifter (25 § i språklagen och 124 § i grundlagen.)

För 2021 års språkberättelse beställdes en undersökning gällande tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna när enskilda ansvarar för de offentliga uppgifter.²¹ I utredningsuppdraget söktes efter svar på vad innehållet i 25 § i språklagen är mot bakgrund av 124 § i grundlagen och om det finns felaktigheter och problempunkter i bestämmelsen. Dessutom söktes ett svar på vilka förutsättningar som ska uppfyllas för att man ska kunna konstatera att myndigheten har säkerställt att service i enlighet med språklagen ges när uppgiften sköts. Dessutom ställdes frågan när en icke-offentlig uppgift i tredje meningen i 25 § är sådan att upprätthållandet av servicenivån förutsätter att språklagen tillämpas på den och vems uppgift det är att utvärdera när språklagen borde tillämpas i den icke-offentliga service som avses här, om det råder delade meningar om den bedömning som myndigheten har gjort.

20 GrUB 1/2014 rd Från regeringens årsberättelse 2012

21 Kuusikko, K. *Språklagens 25 § och tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna när enskilda sköter offentliga uppdrag*. 2021. Avsnitt 2.3 är en sammanfattning av Kuusikkos verk.

25 § i språklagen (423/2003)***Enskildas skyldighet att ge språklig service***

När en offentlig förvaltningsuppgift genom lag eller med stöd av lag hör till en enskild, gäller för denne i uppdraget det som i denna lag sägs om myndigheter.

Om en sådan uppgift uppdras åt en enskild med stöd av ett beslut eller någon annan åtgärd av en myndighet eller ett avtal mellan myndigheten och den enskilde, ska myndigheten försäkra sig om att den enskilde i uppdraget ger sådan språklig service som förutsätts i denna lag.

Myndigheten ska försäkra sig om detta också när den anförtror en enskild någon annan uppgift än en offentlig förvaltningsuppgift, om detta är nödvändigt för att upprätthålla den servicenivå som lagen förutsätter.

25 § i språklagen innehåller tre meningar. Den första utvidgar språklagens skyldigheter automatiskt till att omfatta alla de som anses sköta offentliga förvaltningsuppgifter, utan att det behöver regleras separat. Den andra meningen ålägger myndigheter att vid användning av köptjänster säkerställa att den språkliga servicen är förenlig med lagen, samt att under uppdraget se till att den språkliga servicen tillgodoses. Språklagens tredje mening har förblivit vag och den troliga avsikten har varit att om den verksamhet som förvärvats som en köptjänst inte är strikt förenlig med 124 § i grundlagen och den första meningen i 25 § i språklagen, behöver inte de skyldigheter som avses för myndigheter i språklagen fullständigt beaktas. Det handlar om sådana myndigheters stöduppgifter, som kan köpas från enskilda utan att inköpet av dem ska vara eller är reglerat separat i lagen.

De ordval som anammats i språklagens 25 § hänför sig egentligt till den brytningsperiod där grundlagens 124 § efter det att grundlagen stiftades blev någon slags språklig standard med begreppet offentliga förvaltningsuppgifter. Man förstår att det fortfarande finns någon slags skillnad mellan begreppet offentligt uppdrag och offentlig förvaltningsuppgift, och användningen av dessa begrepp är vacklande. De innehållsmässiga mångtydigheterna i 25 § i språklagen hänför sig inte till själva språklagen, utan är en del av ett större fenomen redan i bemärkelsen vad som kan betraktas som offentlighetsrättsligt respektive privaträttsligt i dagens situation. När dessutom offentliga förvaltningsuppgifter överlåtits till enskilda redan innan stiftandet av den nya grundlagen och när den medelbara offentliga förvaltningens mångfald har ökat utgör detta tolkningsmässiga utmaningar för språklagstiftningen.

Den första meningen i 25 § i språklagen jämför den som sköter en offentlig förvaltningsuppgift med en myndighet. Det har bland annat visat sig problematiskt att lagen lämnar det öppet om den som sköter den offentliga förvaltningsuppgiften jämföras med en enspråkig eller tvåspråkig statlig myndighet eller en enspråkig eller tvåspråkig kommunal myndighet. För den indirekta offentliga förvaltningen kan bestämmandet av skyldigheterna efter ämbetsdistriktets språk också skapa problem.

Man bör tänka på att tillämpningen av språklagen på en enskild som sköter en offentlig uppgift på det sätt som avses i den andra meningen i 25 § inte förutsätter att man uttryckligen avtalar om detta. Bestämmelserna i språklagen ska tillämpas fastän de inte nämns separat. Meningen förutsätter endast att myndigheten säkerställer att språklagen följs. För att trygga att jämlika tjänster tillgodoses i praktiken på båda nationalspråken kan det vara ändamålsenligt att införskaffa tjänsterna endast på det ena nationalspråket.

Det finns knappast någon rättspraxis om tolkningen av 25 § i språklagen och det finns endast ett par avgöranden från de högsta laglighetsövervakarna. Det är typiskt för språklagens bestämmelser att det finns liten eller ingen rättspraxis. Om det inte gäller reglering av en offentlig uppgift, kan inte tolkningen göras av de högsta laglighetsövervakarna. Vid rättspraxis har det i allmänhet handlat om tillämpningen av andra bestämmelser i språklagen. I ett par avgöranden har man tagit ställning till om det har varit fråga om en offentlig förvaltningsuppgift i enlighet med språklagen eller endast en offentlig förvaltningsuppgift tillhörande de högre laglighetsövervakarna eller om ens det.

Det är svårt att övervaka skyldigheterna i 25 § i språklagen eftersom en del av de offentliga förvaltningsuppgifterna för den enskilda ser ut som kommersiella uppdrag såsom bilbesiktning, lagstadgade försäkringar osv. Å andra sidan är det svårt att få ut information till kommuninvånarna om innehållet i konkurrensutsättningen av offentliga upphandlingar. Vid upphandlingar som hör till marknadsdomstolens behörighet undersöker marknadsdomstolen endast om upphandlingen är förenlig med lagen om offentlig upphandling och koncession, även om parterna som besvärsgrund skulle hävda att upphandlingen strider mot språklagen. Detsamma gäller klagomål till Konkurrens- och konsumentverket.

Övervakningen av skyldigheterna i 25 § i språklagen görs beträffande den första meningen huvudsakligen genom klagomål till de högre laglighetsövervakarna. När det gäller den andra meningen i 25 § i språklagen riktas många uppdrag till social- och hälsovårdstjänster, vilket innebär att regionalförvaltningsverkens roll även som en allmän tillstånds- och tillsynsmyndighet blir central. Om uppdragsgivaren inte i tillräckligt stor utsträckning har sört för säkerställandet är det också för social- och hälsovårdstjänsternas del fråga om tillsynsmetoder från den egna lagstiftningen. Den här typen av tillsyn är

emellertid punktmässig och kräver att man överskrider en tillräcklig tröskel och överlag en sektor som vill föra ärendet framåt. Detta trots att tillsynsmyndigheterna har rätt att på eget initiativ ingripa i konstaterade brister.

I allmänhet verkar det som om man också i upphandlingar i tvåspråkiga kommuner ofta automatiskt observerar språklagstiftningens skyldigheter, men att de genom språklagen skulle kunna integreras som ovillkorliga kriterier. Också i kvalitetskraven gällande skyldigheten att tillhandahålla tjänster ska språket beaktas och nämnas – finska och svenska – man skulle kunna tydliggöra genom att för säkerhets skull hänvisa till lagstiftningens skyldighet som ett absolut villkor för upphandling. Den som sköter upphandlingarna ska ha en helhetsbild av hur skyldigheterna i språklagen uppfylls. När problem uppstår ska man ingripa i enlighet med villkoren i avtalet, precis som vid andra brister. När det gäller privata serviceproducenter bör man kräva att frågan utreds även genom metoder för egenkontroll och genom tillsyn av egenkontrollen.

För helheten i 23–25 § i språklagen bör den organisation som omfattas av skyldigheterna ha någon typ av helhetsbild över tillgodoseendet av skyldigheterna i språklagen. För att få en helhetsbild av de språkliga tjänsterna har man strävat efter att upprätta olika språkliga serviceplaner. En möjlighet skulle vara att utveckla likabehandlingsplanerna. För närvarande innehåller likabehandlingsplanerna inga mer övergripande anmärkningar om språket i uppgifter som utförs på uppdrag, utan oftast fokuserar man på allmänna iakttagelser av myndighetens egna observationer av språklagstiftningen.

En möjlighet skulle kunna vara att inkludera en övergripande kartläggning gällande språkskyldigheter som en del av likabehandlingsplanen. Enligt 5 § 2 mom. i diskrimineringslagen gäller för närvarande skyldigheten att utarbeta en plan för sådana privata aktörer som sköter offentliga förvaltningsuppgifter och som regelbundet har färre än 30 anställda. Enligt 123 § i kommunallagen ska revisorerna granska om kommunens förvaltning har skötts enligt lag och fullmäktiges beslut. När revisionsnämnden bedömer kommunens eller samkommunens verksamhet erhålls också en helhetsbild av köptjänsterna och då kan även nämnden beakta verksamhetens effektivitet och kvalitet.

I utredningen utreddes inte hur de språkliga rättigheterna tillgodoses i praktiken, när enskilda sköter de offentliga uppgifterna. I språkbarometern 2020 utreddes hur nöjda respondenter var med hur med social- och hälsovården och småbarnspedagogiken fungerar på det egna språket, liksom övriga tjänster i kommunen och statens tjänster på det egna språket.²² I frågorna har man inte specificerat om tjänsten i fråga produceras av kommunen själv eller om den har utkontrakterats till någon privat aktör. Å andra sidan

22 Lindell, M. (2021).

tillhandahålls många social- och hälsovårdstjänster såsom jourtjänster, från lokaler som förvaltas av kommunen, även om de tillhandahålls av en privat aktör. Av språkbarometern kan man därför inte direkt avgöra hur väl enskilda producerar tjänsterna på finska och svenska. Det är emellertid anmärkningsvärt att Finavia, Posti och VR, vars verksamhet omfattas av 25 § i språklagen när de tillhandahåller offentliga uppdrag, får dåliga vitsord av svenskspråkiga gällande språktjänsternas funktionalitet jämfört med övriga statliga tjänster.²³

Viktiga iakttagelser

1. Utifrån studien skulle likabehandlingsplanerna kunna utvecklas så att även jämställdhet mellan språkgrupper beaktas.
2. När språklagen reformeras skulle den andra meningen i 25 § i språklagen kunna förtydligas så att språklagens tillämplighet för enskilda framkommer bättre. Den tredje meningen skulle kunna förtydligas så att det framkommer bättre på vilken typ av verksamhet bestämmelsen tillämpas.

23 De statliga bolagens språkliga tjänster undersöktes särskilt i språkberättelsen 2017.

3 Aktuell information om Finlands språkförhållanden

3.1 Statistik om språkgrupperna

Statistikcentralens statistik över befolkningsstrukturen beskriver finska och utländska medborgare, som vid årsskiftet är fast bosatta i Finland²⁴. I statistiken ingår uppgifter om befolkningens språk, nationalitet, boningsort, ålder, civilstånd och kön.

Tabell 1. Finlands befolkning efter språkgrupp, 2017–2020²⁵

	2017	2018	2019	2020
Hela landets folkmängd	5 513 130	5 517 919	5 525 292	5 533 793
finskspråkiga	4 848 761 (87,9%)	4 835 778 (87,6%)	4 822 690 (87,3%)	4 811 067 (86,9%)
svenskspråkiga	289 052 (5,2%)	288 400 (5,2%)	287 954 (5,2%)	287 871 (5,2%)
samiskspråkiga	1 992 (0,04%)	1 995 (0,04%)	2 004 (0,04%)	2 008 (0,04%)
personer med främmande språk som modersmål	373 325 (6,8%)	391 746 (7,1%)	412 644 (7,5%)	432 847 (7,8%)

24 Utländska medborgare statistikförs om han eller hon bor eller ämnar bo i landet i minst ett år.

25 Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. Helsingfors: Statistikcentralen. Hämtad den 8 juli från adressen:
<http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>.

Statistikcentralen följer den internationella standarden ISO 639-1 om språk. Uppgiften om modersmål i befolkningsdatasystemet grundar sig på vad personen själv eller föräldrarna uppgitt. I internationell skala är det inte särskilt vanligt att samla in och registrera uppgifter om modersmål, och till exempel i de övriga nordiska länderna finns inga uppgifter om modersmål för dem som hör till befolkningen. I Finland används systemet för att trygga språkgruppernas rättigheter och för att ersätta de kostnader som flerspråkigheten ger upphov till.²⁶

I regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017 ingår en central iakttagelse om att man bör utreda möjligheten att kunna uppge flera språk som sitt språk i befolkningsdatasystemet. I februari 2020 färdigställdes i justitieministeriet en utredning i frågan där man drar slutsatsen att möjligheten att uppge flera språk i systemet skulle ge en mångsidigare bild av människans språkliga identitet, av de språk som talas och av tillhörigheten till språkliga gemenskaper.²⁷ Organisationer som företräder språkgrupper och mångkultur har också uppmärksammat denna fråga.²⁸

3.1.1 Förändringar i språkgruppernas storlek samt befolkningens rörlighet

Finlands folkmängd har ökat under hela uppföljningsperioden. År 2020 minskade antalet personer med finska, svenska eller samiska som modersmål med 11 702 personer och antalet personer med främmande språk som modersmål ökade med 20 203 personer. Personer som talar främmande språk upprätthöll således befolkningsökningen och det samma gäller för alla åren under uppföljningsperioden. Andelen finskspråkiga har minskat mellan 2017–2020 med en procentenhet, medan andelen svensk- och samiskspråkiga har varit densamma och andelen personer med främmande språk som modersmål har ökat med en procentenhet.

26 Tammenmaa, C. (red.). (2020). *Utredning om antecknande av flera språk i befolkningsdatasystemet*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:8. Helsingfors: Justitieministeriet.

27 Tammenmaa, C. (red.). (2020). *Utredning om antecknande av flera språk i befolkningsdatasystemet*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:8. Helsingfors: Justitieministeriet.

28 Familia ry. (2.7.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför språkberättelsen 2021*. SR/6256/2019 och Sametinget (2.7.2021) *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021*.

Tabellerna 2 och 3 visar att personer med främmande språk som modersmål utgör den största gruppen av både invandrare och utvandrare. Personer med främmande språk som modersmål är också den enda gruppen där antalet invandrare är större än utvandarna, dvs. nettoinvandringen är positiv. Nettoinvandringen med personer med främmande språk som modersmål uppgick under åren 2016–2019 i genomsnitt till cirka 17 000 personer per år.

Tabell 2. Antal invandrare efter språk och andel av alla invandrare 2016–2019²⁹

	2016	2017	2018	2019
finskspråkiga	6 108 (17,5%)	6 279 (19,7%)	6 469 (20,8%)	6 702 (20,5%)
svenskspråkiga	1 437 (4,1%)	1 605 (5,0%)	1 556 (5,0%)	1 526 (4,7%)
samiskspråkiga	1 (0,0%)	7 (0,02%)	5 (0,02%)	6 (0,02%)
personer med främmande språk som modersmål	27 359 (78,4%)	23 906 (75,2%)	23 076 (74,2%)	24 524 (74,9%)
Totalt	34 905 (100%)	31 797 (100%)	31 106 (100%)	32 758 (100%)

29 Finlands officiella statistik (FOS): Flyttningsrörelsen [e-publikation]. Helsingfors: Statistikcentralen. Hämtad den 27 maj 2021 på adressen <https://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/muuttoliike.html>.

Tabell 3. Antal utvandrare efter språk och andel av alla utvandrare 2016– 2019³⁰

	2016	2017	2018	2019
finskspråkiga	8 508 (47,1%)	7 404 (43,6%)	8 311 (43,4%)	7 020 (40,7%)
svenskspråkiga	2 163 (12,0%)	1 855 (10,9%)	1 953 (10,2%)	1 887 (10,9%)
samiskspråkiga	11 (0,06%)	3 (0,02%)	7 (0,04%)	6 (0,03%)
personer med främmande språk som modersmål	7 400 (40,9%)	7 711 (45,4%)	8 870 (46,3%)	8 350 (48,4%)
Totalt	18 082 (100%)	16 973 (100%)	191 (100%)	17 263 (100%)

Personer med främmande språk som modersmål är tydligt överrepresenterade i båda tabellerna. Antalet utvandrare med främmande språk som modersmål uppgick 2019 till 2,0 % i relation till personer med främmande språk som permanent bodde i Finland i slutet av 2019. Finskspråkiga utvandrare uppgick till 0,1 % i relation till finskspråkiga personer som bor permanent i Finland och svenskspråkiga utvandrare uppgick till 0,7 % i relation till svenskspråkiga personer som bor permanent i Finland. Finskspråkiga flyttar mer sällan utomlands än svenskspråkiga.

3.1.2 Samiskspråkiga

I Finland talas tre olika samiska språk: enaresamiska, skoltsamiska och nordsamiska. Det finns inga exakta uppgifter om hur många som talar de samiska språken. Det är heller inte helt enkelt att fastställa språkets talare, då samisktalande ofta är två- eller flerspråkiga, eftersom de utöver språket i landet där de bor även behärskar nationalspråket som modersmål eller nästintill som modersmål. Särskilt hos de yngre som talar samiska är samiska mer sällan det starkare språket.³¹

30 Finlands officiella statistik (FOS): Flyttningsrörelsen [e-publikation].

31 Arola, L. (2021).

I Samebarometern³² som genomfördes på uppdrag av justitieministeriet finns det cirka 450 personer som talar enaresamiska idag. Trots återupplivningsarbetet är språkets situation fortfarande bräcklig och språket är utrotningshotat. Antalet personer som talar skoltsamiska uppskattades till omkring 300, men enligt mer pessimistiska uppskattningar är det endast 150 personer som talar skoltsamiska. Språket är mycket utrotningshotat eftersom språkets överföring till nya generationer i praktiken emellanåt helt har brutits. Nordsamiska talas i Finland av 2 000 personer, även om denna information också är osäker. Dessutom talas nordsamiska i Sverige och Norge av sammanlagt 20 000 personer. Nordsamiskan har en starkare ställning än de övriga språken, men språket är ändå utrotningshotat.

Enligt Sametinget fanns det 10 759 samer i Finland 2019. Av dem bodde 31,7 % i samernas hembygdsområde³³, 62,1% i övriga Finland och 6,3 % utomlands.³⁴ I slutet av 2019 uppgavs det samiska språket som modersmål för 2 004 personer, dvs. cirka 18,6 % av samerna. De som markeras som samiskspråkiga till sitt modersmål fördelas ändå inte jämnt bland den samiska befolkningen, eftersom 65,8 % av de som markerades som samiskspråkiga bodde i kommunerna inom det samiska hembygdsområdet i slutet av 2019. Den samiskspråkiga befolkningen är således koncentrerad till hembygdsområdet, till skillnad från den samiska befolkningen som helhet. Detta lär åtminstone påverkas av att språket utanför hembygdsområdet får mindre stöd från det omgivande språksamhället, småbarnspedagogiken och skolundervisningen, och överförs därför inte till efterföljande generationer på samma sätt.³⁵

En betydande andel av samiskspråkiga är tvåspråkiga, och då har många tvåspråkiga samer uppgivit finska som sitt modersmål. Det samiska språket började noteras i befolkningsdatasystemet först från och med 1992, så för den äldre befolkningen har oftast finska angetts som modersmål oavsett den faktiska språkbakgrunden. Av dessa skäl är den samiska befolkningen sannolikt större än vad den officiella statistiken ger sken av.³⁶

32 Arola, L. (2021).

33 I 4 § i sametingslagen (974/1995), fastställs att med samernas hembygdsområde avses Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner samt Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun.

34 Den sammanlagda andelen på mer än 100 procent beror på avrundningen av siffrorna. Sametinget. (2020). *Antalet samer i 2019 års sametingsval*. Hämtad den 21 juli på adressen: https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/?f=dokumenttipankki/tilastoja/saamelaisten_lkm_vaaleissa.

35 Arola, L. (2021).

36 Arola, L. (2021).

Klassificeringen ISO 639-1 som används i befolkningsdatasystemet har inga egna koder för olika samiska språk. Om personen i befolkningsdatasystemet som sitt modersmål har angett syd-, enare-, kildin-, skolt-, lule- eller nordsamiska, är personen enligt befolkningsdatasystemet till sitt modersmål en person med främmande språk (ISO 639-1-koden "98" annat språk). Statistikcentralen korregerar dessa personer som samiskspråkiga i den officiella statistiken.³⁷

3.1.3 Teckenspråkiga

Enligt en aktuell uppskattning av Dövas Förbund finns det cirka 5 500 personer med teckenspråk som modersmål, varav 3 000 är döva, har nedsatt hörsel eller är dövblinda och som använder teckenspråk med hjälp av känsel- och rörelsesinnet. Cirka 100 personer av teckenspråkiga döva är finlandssvenska och använder finlandssvenskt teckenspråk.³⁸ Det finlandssvenska teckenspråket är allvarligt utrotningshotat.³⁹ Uppskattningen av antalet teckenspråkiga baseras bland annat på statistiken över användningen av Fpa:s tolktjänster samt statistik som gäller övrig befolkning.⁴⁰

Andelen döva i västländerna är cirka en halv promille av befolkningen. Uppskattningen om cirka 2 800, i första hand teckenspråkiga döva i Finland, kan baseras på de här demografiska uppgifterna. Siffran motsvarar ungefär statistiken från FPA gällande tolktjänster för personer med funktionsnedsättning: år 2019 fanns det 2 835 (varav 2 650 var över 20 år) personer som använde finskt teckenspråk eller finska med tecken som stöd och 116 personer som använde finlandssvenskt teckenspråk eller talad svenska med tecken som stöd (varav 111 var över 20 år). Det finns dock ingen demografisk statistik över antalet personer som på grund av sin dövhet eller någon annan anledning som har med hörseln, synen eller ibland även en talskada att göra som identifieras som teckenspråkiga.⁴¹

37 Information om en mer detaljerad uppdelning av samiska språk i befolkningsdatasystemet erhöles från Statistikcentralen via e-post den 12 maj 2021.

38 Dövas förbund rf. (28.6.2021). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför språkberättelsen 2021.

39 Institutet för de inhemska språken: *Teckenspråken i Finland*. Hämtad den 5 maj på adressen: https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/suomen_viittomakielet.

40 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

41 Rainò, P. (2021).

En del av de som har teckenspråk som sitt modersmål är s.k. hörande personer, som har vuxit upp i en familj som använder teckenspråk. En del hörande barn med döva föräldrar är tvåspråkiga på så sätt att teckenspråk är deras andra modersmål. Om dem används också förkortningen coda (children of deaf adults) och om syskon till döva personer kan benämningen soda (siblings of deaf adults) användas.⁴²

Teckenspråk har ingen egen kod i klassificeringen ISO 639-1.⁴³ 597 personer har angett finskt teckenspråk och 10 personer finlandssvenskt teckenspråk som sitt modersmål i Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas befolkningsdatasystem fram till januari 2019.⁴⁴

3.1.4 Övriga språkgrupper

Romani

Romer är i Finland en traditionell språklig och kulturell minoritet som har levt i Finland över 500 år. Det uppskattas att det finns cirka 10 000⁴⁵ romer i Finland, men det finns inga säkra uppgifter om antalet finska romer eller hur många som talar det finländska romanspråket. Enligt Språknämnden för romani på institutet för de inhemska språken finns det uppskattningsvis 12 000 finska romer och cirka 3 000 finska romer uppskattas bo i Sverige.⁴⁶ Det finländska romanspråket är allvarligt utrotningshotat. Kunskaperna i romani har försämrats under de senaste 50 åren, eftersom möjligheterna att använda romani har minskat på grund av bland annat förändringar i sociala och kulturella strukturer.⁴⁷ Romanspråket har ingen egen kod i klassificeringen ISO 639-1.⁴⁸

42 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

43 Information om antalet teckenspråkiga erhöles från Statistikcentralen via e-post den 12 maj 2021.

44 Rainò, P. (2021)

45 Huttu, H. (red.) (2018). *Programmet för romsk politik i Finland (ROMPO) 2018–2022*. Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 3/2018. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet.

46 Initiativ från Språknämnden för romani på institutet för de inhemska språken till utrikesministeriet 19.5.2021.

47 Suomen Romanifoorumi ry: *Romani*. Hämtad den 5 maj 2021 på adressen: <https://www.romanifoorumi.fi/romanit-suomessa/romanikieli/>.

48 Statistikcentralen. (12.5.2021).

Karelska språket

Enligt en uppskattning finns det cirka 11 000 som kan tala karelska åtminstone någorlunda bra i Finland, 5 000 som talar det dagligen och i språkgemenskapen ingår dessutom cirka 20 000 personer som förstår karelska på ett åtminstone hjälpligt sätt. Den karelskspråkiga gemenskapen uppgår till mer än 30 000 personer.⁴⁹ För många är karelska bara ett hemspråk vid sidan av andra, bland annat finska, vilket inte framgår av den officiella statistiken.⁵⁰

Enligt institutet för de inhemska språken är karelska språket det språk som är närmast besläktat med finskan, men det ska emellertid inte förväxlas med de så kallade karelska dialekterna. Karelska språkets dialekter delas in i egentlig karelska och olonetsiska eller livvi. Den egentliga karelskan delas i sin tur in i två områdesdialekter, vitahavskarelska dialekter och sydkarelska dialekter. Den språkliga klassificeringen av lydiska dialekter, dvs. lydiska som en karelsk dialekt eller som ett eget språk, har diskuterats i viss utsträckning i framförallt Finland. Inom den karelska republiken ses lydiska som en karelsk dialekt och samma resultat kommer den senaste studien som jämför karelska dialekter. Karelska är ett utrotningshotat språk som inte har något enhetligt skriftspråk. Karelska har återupplivats under de senaste årtiondena både i Finland och Ryssland. Baserat på dess olika dialekter har flera skriftspråk skapats.⁵¹ Det karelska språket har ingen egen kod i klassificeringen ISO 639-1.⁵² Yle började sända karelskspråkiga nyheter 2015 på frekvenserna i Yle Norra Karelen. 2018 utvidgades den karelskspråkiga veckorapportens sändningsområde till att bli riksomfattande, vilket har syftat till att förbättra tjänsten för karelskspråkiga.⁵³

49 Sarhimaa, utlåtande 2017; Sarhimaa 2017, *Vaietut ja vaiennetut, karjalankieliset karjalaiset Suomessa*, s. 113–115.

50 Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry. (Karelska unga i Finland) (23.6.2021). Utlåtande: *Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry:s svar på justitieministeriets hörande av språkgrupper till regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021*.

51 Institutet för de inhemska språken: *Karelen*. Hämtad den 5 maj 2021 på adressen: <https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/karjala>.

52 Uppgifter som erhöles via e-post från Statistikcentralen den 12 maj 2021

53 Rundradion. (4.4.2018). *Veckorapporten på karelska blir nationell* [meddelande]. Hämtad den 5 maj 2021 på adressen: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/04/04/karjalankielinen-viikkokatsaus-valtakunnalliseksi>

Tatariska

Antalet finska tatarer uppgår till cirka 800–900 personer, varav endast en bråkdel talar tatariska.⁵⁴ Tatariska har en egen kod i klassificeringen ISO 639-1. I slutet av 2020 uppgav 207 personer som är permanent boende i Finland tatariska som sitt modersmål.⁵⁵ År 2017 publicerade Åbo universitet en tatarisk–finsk ordbok med 11 000 ord.⁵⁶

Jiddisch

Den judiska befolkningen i Finland uppgår till cirka 1 800 personer. Jiddisch riskerar att försvinna från Finland, eftersom det endast finns ett tjugotal personer som har det som sitt modersmål.⁵⁷

3.1.5 Största grupperna med främmande språk som modersmål

I slutet av år 2020 uppgick antalet fast bosatta personer i Finland med främmande språk som modersmål till 432 847.⁵⁸ Som personer med främmande språk som modersmål räknas de som har något annat än finska, svenska eller samiska som modersmål. De största grupperna med personer med främmande språk som modersmål var de med modersmålet ryska (84 190), estniska (49 551) och arabiska (34 282). Sett till landskap var andelen personer med ett främmande språk som modersmål i slutet av år 2020 högst i Nyland (15 %) och lägst i Södra Österbotten (2 %). Sett till kommun var andelen personer med främmande språk som modersmål störst i Vanda (22 %), Esbo (19 %), Närpes (17 %) och i Helsingfors (17 %).

54 Utrikesministeriet. (Januari 2019). Finlands femte rapport om genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter.

55 Statistikcentralen. (12.5.2021).

56 Hyytiäinen, E. (26.4.2017). *Finlands tatariska minoritet fick sin första ordbok*. Åbo universitet. Hämtad den 5 maj 2021 på adressen: <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/suomen-tataarivahemmisto-sai-ensimmaisen-sanakirjansa>.

57 Utrikesministeriet. (2019).

58 Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation].

Tabell 4. Största grupperna med ett främmande språk som modersmål 2017–2020⁵⁹

	2017	2018	2019	2020
ryska	77 177	79 225	81 606	84 190
estniska	49 590	49 691	49 427	49 551
arabiska	26 467	29 462	31 920	34 282
engelska	19 626	20 713	22 052	23 433
somaliska	20 007	20 944	21 920	22 794
kurdiska	13 327	14 054	14 803	15 368
farsi, persiska	12 090	13 017	14 118	15 105
kinesiska	11 825	12 407	13 064	13 778
albanska	10 391	10 990	11 806	12 664
vietnamesiska	9 872	10 440	11 094	11 562
thai	9 403	9 763	10 179	10 553
turkiska	7 739	8 127	8 840	9 492
spanska	7 770	8 099	8 598	9 151
tyska	6 183	6 317	6 559	6 841
ukrainska	3 728	4 411	5 108	5 961
polska	5 274	5 441	5 567	5 695
rumänska	3 955	4 416	4 992	5 463
tagalog, filippinska	3 619	4 014	4 736	5 315
franska	4 203	4 402	4 666	4 966
bengali	3 599	3 973	4 417	4 749
nepali	3 685	3 937	4 300	4 636
urdu	2 983	3 172	3 519	3 846
portugisiska	2 812	3 024	3 280	3 558
italienska	2 776	2 857	2 973	3 130
bulgariska	2 627	2 840	2 954	3 114
ungerska	2 885	2 962	3 011	3 088

59 Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. 11 vx -- *Befolkning efter språk, ålder och kön, 1990–2020*. Hämtad den 21 juli 2021 på adressen: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen__Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vx.px/.

	2017	2018	2019	2020
hindi	2 142	2 373	2 741	2 944
swahili	1 939	2 066	2 328	2 560
bosniska	2 322	2 363	2 428	2 452
Övriga	43 309	46 246	49 638	52 606
Totalt	373 325	391 746	412 644	432 847

3.1.6 Lättläst språk

Selkokeskus har uppskattat att det i Finland finns cirka 650 000–750 000 människor som behöver lättläst språk.⁶⁰ Även om lättläst språk inte är något språk och därför inte omfattas av språklagstiftningen, har justitieministeriet ansett det lämpligt att kortfattat här ta upp lättläst språk och främjandet av dess användning inom statsförvaltningen.

Lättläst språk är enklare än allmänspråk både vad gäller ordförråd, uppbyggnad och innehåll. Lättläst språk är inte samma sak som klarspråk. Klarspråk avser oftast tydliga myndighetstexter som riktar sig till personer utan särskilda språkliga svårigheter. Lätt språk riktar sig till människor som har svårt att läsa eller förstå allmänspråk.⁶¹

Lättläst språk regleras inte separat i lagstiftningen. Det finns bestämmelser för klarspråk. Enligt 9 § i förvaltningslagen ska myndigheterna använda ett sakligt, klart och begripligt språk. Myndigheterna ska uttrycka sig så att en kund i förvaltningen kan förmodas entydigt förstå ärendets innebörd och få information som är tillräcklig med hänsyn till ärendets art. Institutet för de inhemska språken har konstaterat att ett tydligt myndighetsspråk underlättar, påskyndar och preciserar även översättning och tolkning och stödjer flerspråkigheten i samhället.⁶² Användningen av lättläst språk kan därför anses tillgodose förvaltningslagens innehåll om ett tydligt myndighetsspråk.

60 Selkokeskus. (10.6.2021). *Behovet av lättläst*. Hämtad den 23 juni 2021 på adressen: <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-tarve/>.

61 Delen som gäller lättläst språk bygger på justitieminister Henrikssons svar på ett skriftligt spørgsmål SSS 354/2021 rd

62 Institutet för de inhemska språken. (22.6.2021). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.

Vid tidpunkten för 2017 års språkberättelse fanns det ingen enhetlig praxis eller anvisningar om användning av lättläst språk. Även dess användning var väldigt sporadisk i offentliga tjänster.⁶³ Under senare år har man uppmärksammat användningen av både lättläst språk och klarspråk i statsrådet. Syftet med Öppen förvaltning strategi 2030 som godkändes i december 2020, är en systematisk och proaktiv ökning i kunskaper och mängden av lättläst i organisationer inom den offentliga sektorn. Delegationen för lättläst har sammanställt ett handlingsprogram för lättläst för åren 2019–2022. Forskningen kring lättläst språk har också stärkts under de senaste åren.

3.2 Kommunernas språkliga indelning

Enligt 5 § i språklagen (423/2003) är en kommun tvåspråkig, om kommunen har både finskspråkiga och svenskspråkiga invånare och minoriteten utgör minst åtta procent av invånarna eller minst 3 000 invånare. En tvåspråkig kommun ska bli enspråkig, om minoriteten består av färre än 3 000 invånare och minoritetens andel har sjunkit under sex procent. En kommun som inte fyller minimikraven för att vara tvåspråkig kan söka status som frivilligt tvåspråkig på förslag av kommunfullmäktige. Exempel på sådana kommuner är Lojo, Larsmo, Närpes och Korsnäs.

Det samiska språket har en officiell ställning i samernas hembygdsområde, dvs. samerna har rätt att utföra ärenden på sitt modersmål hos myndigheter och i offentliga tjänster i kommunerna Enontekis, Enare, Sodankylä och Utsjoki.⁶⁴

63 Statsrådets kansli. (2017). Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017

64 Samisk språklag 2003/1086

Tabell 5. Antal kommuner⁶⁵ och antal finsk- och svenskspråkiga kommuner 2020⁶⁶

	Antal kommuner 2020	Antal finskspråkiga och andel av befolkningen	Antal svenskspråkiga och andel av befolkningen
Tvåspråkiga kommuner (svenskspråkig majoritet)	15	38 575 (25,1%)	106 086 (69,1%)
Tvåspråkiga kommuner (finskspråkig majoritet)	18	1 303 296 (76,4%)	139 744 (8,2%)
Finskspråkiga kommuner	261	3 467 791 (95,1%)	16 055 (0,4%)
Svenskspråkiga kommuner (Åland)	16	1 405 (4,7%)	25 986 (86,2%)
Alla kommuner	310	4 811 067 (86,9%)	287 871 (5,2%)

Tabell 6. Tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska (2020)⁶⁷

Tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska	Andel svenskspråkiga (%)	Antal svenskspråkiga	Befolkning totalt
Hangö	42,9	3 449	8 042
Lovisa	40,0	5 904	14 745
Grankulla	31,6	3 215	10 178
Sibbo	30,0	6 496	21 687
Lapträsk	29,8	782	2 621
Borgå	28,8	14 554	50 619
Kaskö	27,9	357	1 278
Sjundeå	27,6	1 696	6 149

65 Kommunförbundet. (2.11.2020). *Tvåspråkiga kommuner*. Hämtad den 6 maj 2021 på adressen: <https://www.kuntaliitto.fi/kunnat-ja-kuntayhtymat/kaksikieliset-kunnat>.

66 Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. *11ra -- Nyckeltal för befolkningen efter område, 1990–2020*. Hämtad den 1 juli 2021 på adressen: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px/.

67 Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. *11ra -- Nyckeltal för befolkningen efter område, 1990–2020*.

Tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska	Andel svenskspråkiga (%)	Antal svenskspråkiga	Befolkning totalt
Vasa	23,4	15 799	67 551
Kyrkslätt	16,0	6 405	40 082
Karleby	12,5	5 974	47 772
Myrskylä	9,3	174	1 871
Pyttis	7,1	365	5 125
Esbo	6,8	19 970	292 796
Helsingfors	5,6	36 754	656 920
Åbo	5,5	10 657	194 391
Lojo	3,5	1 614	45 886
Vanda	2,4	5 579	237 231
Totalt	8,2	139 744	1 704 944

Tabell 7. Tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska (2020)⁶⁸

Tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska	Andel finskspråkiga (%)	Antal finskspråkiga	Befolkning totalt
Ingå	43,6	2 318	5 321
Pargas	41,6	6 286	15 105
Kristinestad	41,3	2 647	6 404
Jakobstad	34,0	6 474	19 066
Raseborg	30,8	8 476	27 528
Korsholm	28,5	5 551	19 453
Kimitoön	29,2	1 928	6 609
Kronoby	19,2	1 230	6 416
Vörå	12,7	809	6 388
Malax	9,7	529	5 451
Pedersöre	8,5	946	11 174
Nykarleby	6,6	493	7 479

⁶⁸ Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. 11ra -- Nyckeltal för befolkningen efter område, 1990–2020.

Tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska	Andel finskspråkiga (%)	Antal finskspråkiga	Befolkning totalt
Larsmo	5,5	306	5 534
Närpes	5,3	507	9 558
Korsnäs	3,6	75	2 068
Totalt	25,1	38 575	153 554

Cirka 1,86 miljoner finländare bor i tvåspråkiga kommuner. 2020 bodde cirka 140 000 svenskspråkiga (48,5 procent av alla svenskspråkiga) i tvåspråkiga kommuner, vars majoritetsspråk är finska och cirka 110 000 (36,9 procent) i en kommun där majoritetsspråket är svenska. Dessutom bor cirka 26 000 svenskspråkiga på Åland, vilket utgör cirka 9,0 % av den svenskspråkiga befolkningen. Endast en liten del av de svenskspråkiga bodde i enspråkiga finskspråkiga kommuner.

2020 bodde den stora majoriteten finskspråkiga antingen i finskspråkiga kommuner (72,1%) eller i tvåspråkiga kommuner, med finska som majoritetsspråk (27,1%). Omkring 40 000 (0,8 procent) av de finskspråkiga bodde i det svenskspråkiga landskapet Åland eller i en tvåspråkig kommun med majoritetsspråket svenska.

3.3 Tillsynen av de språkliga rättigheterna i Finland

Varje myndighet ska inom sitt ansvarsområde övervaka att språklagstiftningen följs. Genom detta vill man garantera att särdragen inom varje sektor i genomförandet av de språkliga rättigheterna kan beaktas på ett lämpligt sätt. I Finland tillämpas olika tillsynsmekanismer för att trygga lagenligheten i myndigheternas verksamhet. De högsta laglighetsövervakarna är riksdagens justitieombudsman och statsrådets justitiekansler. Den som upplevt eller observerat diskriminering på grund av språk kan kontakta diskrimineringsombudsmannen. Av samma orsak kan man också lämna in en ansökan till diskriminerings- och jämställdhetsnämnden.

I frågor som gäller brister i den språkliga servicen kan man beroende på ärendet även kontakta kommunens socialombudsman, hälsovårdsenhetens patientombudsman, regionförvaltningsverket eller ett högre ämbetsverk, såsom ministeriet. I första hand bör man alltid kontakta den myndighet direkt vars språkliga tjänst ärendet gäller.

I föregående språkberättelse framkom det att de som är missnöjda med den språkliga servicen antingen inte var medvetna om möjligheterna att anföra klagomål till olika tillsynsmyndigheter, eller av någon annan orsak låter bli att anföra klagomål.⁶⁹ I barometern för grundläggande rättigheter som publicerades i juni 2021 identifieras behovet av att öka kännedomen om befintliga rättsskyddsmedel bland olika språkgrupper. Det är betydligt färre bland arabiskspråkiga och ryskspråkiga respondenter som känner till riksdagens justitieombudsman jämfört med andra respondentgrupper. Kännedomen om också jämställdhetsombudsmannen och dataombudsmannen är betydligt lägre i den här gruppen jämfört med andra. Kännedomen om diskrimineringsombudsmannen är lägst i nästan alla respondentgrupper, högst bland svenskspråkiga (63 procent) bland funktionshindrade och personer med funktionsnedsättning (39 procent), lägst bland arabiskspråkiga (25 procent) och bland urbefolkningen (33 procent).⁷⁰

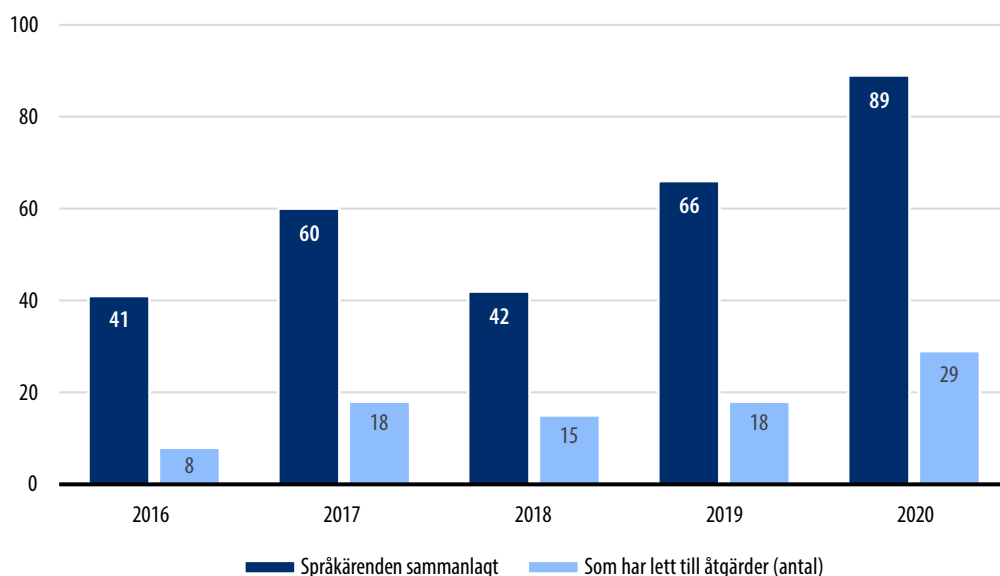
3.3.1 Riksdagens justitieombudsman

I språkärenden som behandlas av riksdagens justitieombudsman handlar det om ärenden som omfattas av 17 § i grundlagen. Oftast handlar det om rätten att använda sitt eget språk antingen finska eller svenska som tryggas i det första och andra momentet, samt det allmännas skyldighet att tillgodose landets finsspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder.⁷¹ Riksdagens justitieombudsman behandlar även klagomål gällande andra språk än nationalspråken, men i praktiken utgör dessa en liten del.

69 Statsrådets kansli. (2017). Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017. Regeringens publikationsserie 8/2017. Helsingfors: Statsrådets kansli. s. 36.

70 Nenonen, T. et al. (2021). s. 8–9.

71 Riksdagens justitieombudsman. (2020). *Riksdagens justitieombudsmans berättelse från år 2019*. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli.

Figur 1. Språkärenden som behandlades av riksdagens justitieombudsman 2016–2020⁷²

Majoriteten av de språkärenden som riksdagens justitieombudsman behandlade under 2016–2020 gällde rätten till service på svenska. Enligt uppgifter från justitieministeriet har ett återkommande tema varit information från myndigheterna. Åtgärdsprocenten för språkärenden är vanligtvis hög och ofta är kansliets medelvärde högre.⁷³ Under 2019 avgjordes exceptionellt många språkärenden gällande finska, sammanlagt 22 avgöranden dvs. 33 % av alla språkärenden. Även under 2020 avgjordes till sitt antal fler ärenden som gäller det finska språket än vanligt (12 st.), men i förhållande till det totala antalet språkärenden utgör inte fallen som gäller finska särskilt många. Totalt inkom ett exceptionellt stort antal språkärenden för behandling 2020, totalt 89 stycken.

Det stora antalet klagomål gällande språkliga rättigheter anknyter till den allmänna ökningen av antalet klagomål. Både 2019 och 2020 var rekordår för antalet klagomål: 2019 mottog justitieombudsmannen sammanlagt 6 267 klagomål och 2020 så många som 7 059 klagomål. Den allmänna ökningen av antalet klagomål förklarar emellertid inte varför just antalet klagomål om det finska språket var särskilt högt 2019 jämfört med klagomål gällande andra språk.

72 Riksdagens justitieombudsmans årsberättelser 2016–2019. 2020 års uppgifter mottogs via e-post den 20 maj 2021 från riksdagens justitieombudsmans kansli.

73 Möte, ställföreträdare för biträdande justitieombudsman, referendarieråd, JL, VH Mikko Sarja, 5.2 2021

En del avgöranden gällande det finska språket under 2019 handlade exempelvis om att tjänsten endast hade tillhandahållits på ett främmande språk, i vilket fall klagomålen i själva verket gällde båda nationalspråken. Om man bortser från avgöranden som i allmänhet gäller nationalspråken, var antalet avgöranden som gällde det finska språkets ställning fortfarande relativt högt 2019, och inget återkommande tema urskiljer sig heller från avgörandena. Det finns således inte någon tydlig förklaring till det stora antalet språkärenden 2019 gällande det finska språket och året kan betraktas som exceptionellt gällande språkärenden för det finska språket.⁷⁴

3.3.2 Statsrådets justitiekansler

Enligt grundlagen har justitiekanslern i uppgift att ge republikens president, statsrådet och ministerierna upplysningar och utlåtanden i juridiska frågor. Till justitiekanslerns uppgifter hör också att övervaka lagligheten i dessa statliga organs verksamhet.⁷⁵ Justitiekanslern och justitieombudsmannen har i stort sett likadana uppgifter och befogenheter.

Tabell 8. Språkärenden som statsrådets justitiekansler behandlade under 2016–2020⁷⁶

	2016	2017	2018	2019
Klagomål	11 ⁷⁷	17	9	10
svenska språket	9	17	5	6
finska språket	1	0	3	2
samiska språket	0	0	0	1
teckenspråk	0	0	1	1
Utlåtanden	0	3	1	0

74 Riksdagens justitieombudsmans kansli. (19.5.2021). E-postsvar på en begäran om information

75 Statsrådet: Justitiekanslern. Hämtad den 1 juli 2021 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/toiminta/oikeuskansleri>.

76 Justitiekanslerämbetet. (12.5.2021). E-postsvar på en begäran om information.

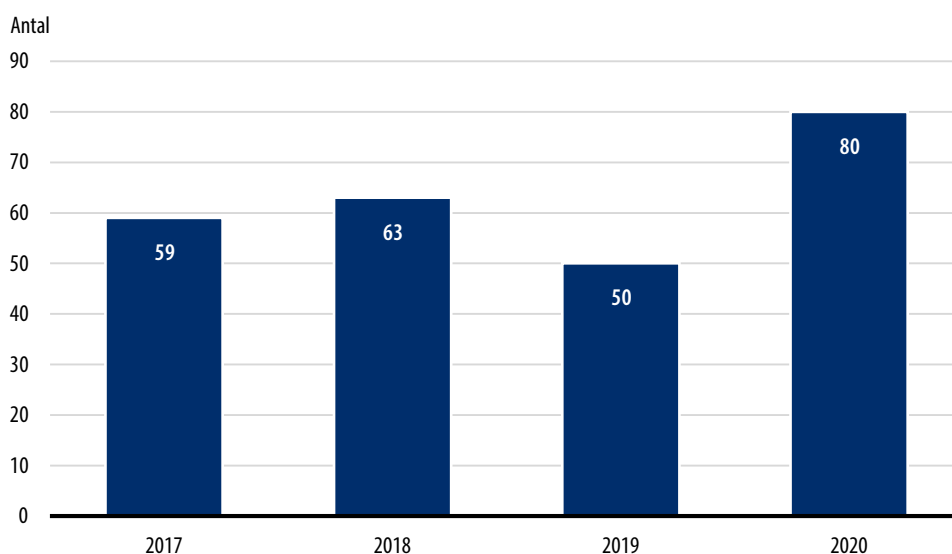
77 Utöver språkärenden gällande svenska och de samiska språken behandlade justitiekanslern under 2016 ett klagomål gällande språkförsöket.

Justitiekanslern behandlar årligen färre språkärenden än riksdagens justitieombudsman. Även de språkärenden som justitiekanslern behandlar gäller huvudsakligen det svenska språket.

3.3.3 Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen främjar likabehandling och ingriper i diskriminering. Man kan vända sig till diskrimineringsombudsmannen även i frågor gällande diskriminering där diskrimineringsgrunden är språket. I praktiken går diskrimineringsombudsmannens arbete ut på bland annat rådgivning, utredning av enskilda fall, förlikning, utbildning, informationsinsamling, påverkan av lagstiftningen och myndigheternas praxis och rättshjälp. Man kan kontakta diskrimineringsombudsmannen via telefon, chattrådgivningen, kontaktformuläret, e-post och brev.⁷⁸ 2019 tog diskrimineringsombudsmannen emot 50 språkrelaterade kontakter om diskriminering (ca 5 % av alla kontakter om diskriminering).

Figur 2. Kontakter om diskriminering där diskrimineringsgrunden är språket⁷⁹

78 Diskrimineringsombudsmannen. (2020). Diskrimineringsombudsmannens årsberättelse 2019. Helsingfors: Diskrimineringsombudsmannens byrå.

79 Diskrimineringsombudsmannens årsberättelser 2018 och 2019. Informationen har kompletterats via e-post från diskrimineringsombudsmannens byrå den 11 maj 2021.

Medborgarskap, ursprung, religion och språk utgör ofta en helhet, där en enskild grund eller flera försätter en individ i en sämre ställning. Alla dessa stod för 32 % av kontakterna gällande diskriminering. Diskrimineringsombudsmannen fick rekordmånga kontakter om diskriminering 2020.⁸⁰

Även antalet kontakter gällande språkrelaterad diskriminering ökade jämfört med tidigare år men i förhållande till alla kontakter var inte deras andel avvikande. År 2020 tog diskrimineringsombudsmannen emot en kontakt om diskriminering gällande det samiska språket. Diskrimineringsombudsmannen får i sina möten med samer mycket information om bristerna med tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna, men de här problemen syns inte fullt ut som kontakter från personer som upplevt diskriminering till ombudsmannens byrå. Diskrimineringsombudsmannen strävar efter öka medvetenheten om hjälp bland samer som blivit offer för diskriminering bland annat genom att översätta sin broschyr och undertexta sina instruktionsvideor till enare-, skolt- och nordsamiska.

80 Diskrimineringsombudsmannen. (10.3.2021). *Diskrimineringsombudsmannen fick rekordmånga kontakter om diskriminering 2020* [meddelande]. Hämtad den 1 juli 2021 på adressen: <https://syrjinta.fi/-/yhdenvertaisuusvaltuutetulle-ennatysmaara-yhteydenottoja-vuonna-2020>.

4 2017–2020 uppföljning

4.1 Strukturer som stödjer språkliga rättigheter

I det här avsnittet behandlas hur språkliga rättigheter skyddas i den nationella lagstiftningen samt i internationella avtal och hur lagstiftningen har förändrats under uppföljningsperioden. Dessutom informeras om hur språken beaktas vid höranden samt hur man i statsrådets arbete beaktar de olika språkgrupperna via olika delegationer.

I den nationella lagstiftningen baseras de språkliga rättigheterna på 17 § i grundlagen (731/1999) enligt vilken Finlands nationalspråk är finska och svenska. Vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk ska tryggas genom lag. Det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder.⁸¹ Dessutom har samerna såsom urfolk samt romer och andra grupper enligt grundlagen rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Bestämmelser om samernas rätt att använda samiska hos myndigheterna utfärdas genom lag. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk och dem som på grund av funktionsnedsättning behöver tolknings- och översättningshjälp tryggas genom lag.⁸²

I språklagen (423/2003) föreskrivs noggrannare om rätten att använda finska och svenska hos myndigheterna samt myndigheternas skyldighet att tillhandahålla tjänster på nationalspråken. I Finland är myndigheterna antingen enspråkiga eller tvåspråkiga. I kontakter med statliga myndigheter och tvåspråkiga kommunala myndigheter har var och en rätt att använda finska eller svenska. Tvåspråkiga myndigheter ska betjäna allmänheten på finska och svenska och ge information på båda språken. Språklagen gäller inte Åland. Språklagen kompletteras av statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004). Tjänstemännens språkkunskaper fastställs i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003).

I den samiska språklagen (1086/2003) förordas om rätten att använda de samiska språken hos myndigheter. I lagen föreskrivs noggrannare om de myndigheter som lagen tillämpas på. De samiska språkliga rättigheterna är huvudsakligen koncentrerade till samernas hembygdsområde, där kommunerna Enontekiö, Enare och Utsjoki samt Lapin

81 17 § 1 och 2 mom. i grundlagen (731/1999).

82 17 § 3 mom. i grundlagen (731/1999).

paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun.⁸³ Enligt teckenspråkslagen (359/2015) som trädde i kraft 2015 ska myndigheterna i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk.⁸⁴ Utöver språklagarna regleras språkliga rättigheter och skyldigheter i lagstiftningen för olika förvaltningsområden.

4.1.1 Skyddandet av de språkliga rättigheterna i lagstiftningen och internationella avtal

4.1.1.1 Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen

Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen trädde i kraft den 1 juli 2021. Med den ändrades statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004), som innehåller bestämmelser om delegationen för språkärenden och om berättelsen om tillämpningen av språklagstiftningen.

Förordningen bearbetades av delegationen för språkärenden och på basis av responsen har det visat sig att förordningen till vissa delar är svår att förstå, och borde därför förtydligas. Delegationen för språkärenden behandlas i avsnitt 4.1.3.

4.1.1.2 Statsrådets förordning om delegationen för teckenspråksärenden

Statsrådets förordning om delegationen för teckenspråksärenden (690/2020) trädde i kraft den 1 november 2020. I förordningen föreskrivs om delegationens uppgifter, sammansättning och organisering av verksamheten inom delegationen för teckenspråksärenden.

Syftet med delegationen är att bedöma hur målen för teckenspråkslagen (359/2015) uppfylls och främja likabehandlingen, delaktigheten och de grundläggande fri- och rättigheterna för dem som använder det finska och det finlandssvenska teckenspråket. Delegationen har till uppgift att främja dialog och samarbete mellan dem som använder teckenspråk och myndigheterna, i egenskap av sakkunnigorgan ge utlåtanden och lägga fram förslag och följa upp och bedöma verkställigheten av teckenspråkslagen och tillgodeendets av likabehandling, delaktighet och andra grundläggande fri- och rättigheter för dem som använder teckenspråk.

83 Samisk språklag (1086/2003) 2 § och 3 § 3 punkten; Sametingslagen (974/1995) 4 §

84 Teckenspråkslagen (359/2015) 3 §

Statsrådet tillsätter delegationen för fyra år i sänder och delegationen finns i anslutning till justitieministeriet.⁸⁵ Delegationen för teckenspråksärenden undersöks också i avsnitt 4.1.3.

4.1.1.3 Social- och hälsovårdsreformen och språklagstiftningen

Regeringens proposition om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet godkändes i riksdagen den 23 juni 2021.

Social- och hälsovårdsreformen och dess inverknings på de språkliga rättigheterna beskrivs närmare i avsnitt 6.1. På grund av social- och hälsovårdsreformen och inrättandet av välfärdsområden har ändringar genomförts i språklagen, lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (senare språkkunskapslagen), samiska språklagen och teckenspråklagen.

Med ändringarna som genomförts i språklagen och språkkunskapslagen eftersträvas att försäkra att de språkliga rättigheterna bevaras på samma nivå när uppgifterna inom social- och hälsovården och räddningsväsendet överförs från kommunerna till välfärdsområdena. Den största delen av ändringarna som föreslagits i språklagen är tillägg, genom vilka välfärdsområdena och välfärdssammanslutningarna och deras organ börjar omfattas av språklagen och deras språkliga skyldigheter fastställs.

I samband med reformen lades bestämmelser till språkkunskapslagen om att lagen även gäller personal som är anställd av myndigheter inom välfärdsområdet och välfärdssammanslutningen. Behörighetskrav gällande personalens språkkunskaper kan fastställas för välfärdsområdenas och välfärdssammanslutningarnas myndigheter på det sätt som anges i lagen om välfärdsområden, om behörighetskrav gällande språkkunskaper inte har reglerats med lag eller med stöd av lag. I praktiken innebär detta att krav på språkkunskaper kan fastställas antingen i förvaltningsstadgan eller när tjänsten inrättas eller tillsätts. När välfärdsområdet eller kommunen beslutar om kompetenskrav gällande språk för personalen, ska den se till att dess personal har tillräckliga språkkunskaper för att sköta myndigheternas uppgifter i enlighet med kraven i språklagen och krav som ställts i övrig lagstiftning.

Även ändringarna som genomförts i den samiska språklagen och teckenspråklagen har syftat till att säkerställa att de språkliga rättigheterna bevaras på samma nivå som efter reformen.

85 Statsrådets förordning om delegationen för teckenspråksärenden (690/2020), 1 § och 2 §

Organiseringsansvaret för social- och hälsovården och räddningsväsendet överförs från kommunerna i samernas hembygdsområde till Lapplands välfärdsområde. Dessutom överförs bland annat uppgifterna från Lapplands sjukvårdsdistrikt och Lapplands specialomsorgsdistrikt på Lapplands välfärdsområdes organiseringsansvar. För första gången framgår samernas språkliga rättigheter i social- och hälsovården direkt i speciallagstiftningen. Målet har varit att nivån på de språkliga rättigheterna inte ska förändras, vilket delvis har lett till förbättringar. Nu är det exempelvis tydligt att de språkliga skyldigheterna också gäller sjukvårdsdistriktet samt att de språkliga rättigheterna i vissa situationer sträcker sig till tjänster som endast erbjuds utanför hembygdsområdet. Detta gäller tjänster som Lapplands välfärdsområde har centraliserat utanför hembygdsområdet, eller som den hänvisar för boende i hembygdsområdets kommunen, utifrån tillgänglighet.⁸⁶

I 3 § i den samiska språklagen har samtidigt upphävts hänvisningen till sametingslagen (974/1995) gällande definitionen av same.⁸⁷

I social- och hälsovårdsreformen har också teckenspråklagen ändrats så att den omfattar myndigheterna i välfärdsområdet och välfärdssammanslutningen.⁸⁸ I 5 § i 3 mom. i lagen om ordnande av social- och hälsovård regleras tryggheten av kundens deltagande i situationer där personalen inte behärskar det teckenspråk eller annat språk som kunden använder eller om kunden på grund av en funktionsnedsättning eller av någon annan orsak inte kan göra sig förstådd. Vid tillhandahållandet av tjänster bör om möjligt säkerställas tolkning och tillhandahållandet av tolk. Bestämmelsen skulle sakligt motsvara 5 § 3 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården och 5 § 2 mom. i lagen om patientens ställning och rättigheter, fastän det är teckenspråk som uttryckligen nämns i bestämmelsen.⁸⁹

86 RP 241/2020, s. 1062–1067; Justitieministeriets utlåtande till riksdagens social- och hälsovårdsutskott 8.2.2021 samt riksdagens grundlagsutskott 16.2.2021.

87 RP 241/2020 rd, s. 1063–1064.

88 RP 241/2020 rd, s. 1062.

89 RP 241/2020 rd, s. 660–661.

4.1.1.4 Internationella avtal som binder Finland

Internationella avtal som är relevanta för språkliga rättigheter⁹⁰

- Europakonventionen (Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna)
- Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk
- Ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter
- Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter
- Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
- Konventionen om barnets rättigheter
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Finland rapporterar regelbundet om verkställandet av konventionen av de mänskliga rättigheterna till FN:s och Europarådets oberoende och oavhängiga tillsynsorgan. Till FN rapporteras om sju konventioner och två fakultativa protokoll och till Europarådet om sex konventioner. Språkliga rättigheter har beaktats i flera av regeringens senaste periodiska rapporter bland annat gällande avtalsbestämmelser för social- och hälsovårdstjänster

90 Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk (FördrS 23/1998), Europakonventionen (Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna) som den är ändrad och kompletterad med protokoll 1., 4., 6., 7., 11., 12., 13. 15. och 16. (FördrS 18 och 19/1990; sådan som den är senare ändrad till FördrS 71 och 72/1994, FördrS 85 och 86/1998, FördrS 8 och 9/2005, FördrS 6 och 7/2005 och FördrS 50 och 51/2010), Ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter (FördrS 1 och 2/1998), Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (FördrS 52 och 53/2015), Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (FördrS 43 och 44/2012), Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Sop 87 och 88/2011), Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 7 och 8/1976), Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976), Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (FördrS 67 och 68/1986), Konventionen om barnets rättigheter (FördrS 59 och 60/1991), Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 26 och 27/2016)

samt utbildning. Ofta beskrivs språkliga rättigheter i rapporterna som en del av minoritetsgruppernas kultur.

Slutsatser och rekommendationer gällande språkliga rekommendationer som Finland har mottagit⁹¹

Slutsatser och rekommendationer av kommittén för avskaffande av rasdiskriminering om verkställigheten av den internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering 2017

- Kommittén uppmanar konventionsstaten att fortsätta sina ansträngningar för att återuppliva de samiska språken även utanför samernas hembygdsområde. Kommittén rekommenderar också att konventionsstaten säkerställer att hälsovård liksom mentalvårdstjänster och socialtjänster erbjuds i tillräckligt stor utsträckning på samiska.

Europarådets ministerkommittés rekommendation om genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter 2020

Rekommendation om omedelbara åtgärder:

den samhälleliga konsensusen kring Finlands tvåspråkighet på finska och svenska bör värnas genom insatser för att öka kunskapen med stöd av ett uttalat engagemang på högsta politiska nivå. Oavsett de grundlagsenliga skyldigheterna bör de finländska myndigheterna föra en öppen dialog med den svensktalande befolkningen om deras prioriteringar för att se till att åtaganden gällande offentlig service på svenska är realistiska, effektiva, tilldelas tillräckliga resurser och regelbundet följs upp.

91 Slutsatser och rekommendationer av kommittén för avskaffande av rasdiskriminering om verkställigheten av den internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering 2017 (CERD/C/FIN/CO/23), Europarådets ministerkommittés rekommendation om genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter 2020 (CM/ResCMN(2020)1), Ministerkommitténs rekommendationer om verkställigheten av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk 2018 (CM/RecChL(2018)5), Rekommendationerna från Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans 2019 (CRI(2019)38)

Övriga rekommendationer:

- ett flexibelt och öppet förhållningssätt till ramkonventionens tillämpningsområde bör bevaras och en dialog etableras med företrädare för det karelska folket, med syftet att stärka deras skydd i den nationella lagstiftningen.
- det bör säkerställas att den svenskspråkiga befolkningen i praktiken har tillgång till hälsovård, sjukvård och socialvård på sitt modersmål. Särskilda ansträngningar bör göras för att förhindra multipel diskriminering av svenskspråkiga barn, äldre och personer med funktionsnedsättning när de använder dessa tjänster. Myndigheterna bör noga övervaka och vid behov vidta åtgärder för att tillgodose den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter i tingsrätterna.
- i nära samverkan med samerna bör de lagstadgade rättigheterna klarläggas gällande hälso-, sjuk- och socialvård på samiska i samernas hembygdsområde och mål fastställas som går att uppnå och mäta. Det bör finnas tillräckliga budgetmedel tillgängliga för att dessa mål ska kunna nås. Vidare bör myndigheterna utvärdera behovet av tjänster på samiska utanför hembygdsområdet och, om behovet finns, överväga att stödja tillhandahållandet av vissa tjänster.
- stödet för undervisning i samiska bör samordnas och särskilt språkbon, fjärrundervisning och lärarutbildning bör uppmärksammas. Vidare bör myndigheterna öka sina insatser för att vitalisera romani och det karelska språket genom att aktivt främja modersmålsundervisning i dessa språk i skolorna.

Ministerkommitténs rekommendationer om verkställigheten av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk 2018

Ministerkommittén rekommenderar att myndigheterna i Finland beaktar alla sakkunnigkommitténs observationer och rekommendationer utan dröjsmål;

- fortsätter att stärka undervisning på samiska även utanför samernas hembygdsområde, framförallt genom att bevilja permanent finansiering till språkbon och vuxenutbildning;
- vidtar ytterligare åtgärder för att säkerställa tillgången på social- och hälsovårdstjänster på svenska och samiska;

- ökar och förbättrar utbildningen för lärare i romani, utökar produktionen av läromedel på romani och ökar utbildningsutbudet på romani;
- vidtar åtgärder för att öka kännedomen om de regionala språken och minoritetsspråken i Finland samt toleransen för dem.

Rekommendationerna från Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans 2019

Lagstiftning mot rasism och rasdiskriminering

- ECRI rekommenderar att myndigheterna anpassar den finländska strafflagen efter GRP nr 7 på det sätt som angetts i föregående stycken: myndigheterna bör särskilt se till att (i) språk och nationalitet (dvs. medborgarskap) läggs till listan med skyddsgrunder, som finns i 11 kap. 10 § i strafflagen gällande hets mot folkgrupp samt i 6 kap. 5 (4) § om straffskärpningsgrunder; och (ii) att det ska vara straffbart att inrätta eller leda, stödja och delta i en grupp som främjar rasism.

Integrationspolitik

ECRI upprepar sin rekommendation om att Finlands myndigheter bör fundera över sätt att införa ett enhetligt och heltäckande informationsinsamlingssystem, för att kunna följa upp läget för grupper som ECRI har uppmärksammat genom att använda information klassificerat enligt ursprung, språk, religion och nationalitet. Uppgifter bör samlas in från olika delområden inom den offentliga verksamheten och myndigheterna borde säkerställa att strikt konfidentialitet, förhandssamtycke och principerna för självständig självidentifikation följs. Systemet bör också ta hänsyn till möjligheterna med diskriminering på två eller flera grunder.

4.1.2 De förvaltningsmässiga förändringarnas effekter på språkgrupper

4.1.2.1 Åklagarväsendets reform

Åklagarväsendets organisationsreform genomfördes 2019. Före omstruktureringen bestod Riksåklagarämbetet som centralmyndighet av 11 underlydande åklagarämbeten. Efter de sammanslagningar av verksamhetsställen som gjorts under de senaste åren finns det 11 huvudsakliga verksamhetsställen och 23 servicebyråer vid åklagarämbetena.⁹² Den nya lagen om Åklagarväsendet (32/2019) trädde i kraft den 1 oktober 2019.⁹³

2019 års reform påverkade den språkliga fördelningen. Tidigare var åklagarmyndigheternas verksamhetsområden i Helsingfors, Västra Nyland, Östra Nyland, Västra Finland och Österbotten tvåspråkiga då befolkningens majoritetsspråk var finska. De övriga åklagarmyndigheternas verksamhetsområden var finskspråkiga. Åklagarmyndigheten som bildades under reformen är tvåspråkig och majoritetsspråket i verksamhetsområdet är finska. Verksamhetsområdena för de nya åklagardistrikten i Södra Finland och Västra Finland är tvåspråkiga och majoritetsspråket finska. Östra Finlands och Norra Finlands åklagardistrikt är finskspråkiga. Till Södra Finlands åklagardistrikt hör de tidigare verksamhetsområdena för åklagarämbetena i Helsingfors, Västra Nyland och Östra Nyland och till Västra Finlands åklagardistrikt hör verksamhetsområdena för åklagarämbetena i Västra Finland, Österbotten och Inre Finland.⁹⁴ Efter reformen utfärdas bestämmelser om behörighetsvillkoren för åklagarnas språkkunskaper genom Statsrådets förordning om Åklagarmyndigheten (798/2019). Reformen har till sin helhet inte haft någon inverkan på tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna för olika befolkningsgrupper.⁹⁵

4.1.2.2 Utsökningsverkets reform

Den nya myndigheten utsökningsverket inledde sin verksamhet den 1 december 2020 och bildades av 22 tidigare utsökningsverk och riksfogdeämbetet. Utsökningens verkställighetsuppgifter som tidigare sköttes av de lokala utsökningsverken och landskapsfogdeämbetet i landskapet Åland kommer att skötas av Utsökningsverket. Utsökningen verkställer på ansökan domar som domstolar avkunnat samt indriver direkt utsökbara fordringar, som böter, skatter och försäkringspremier.

92 RP 17/2018 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om Åklagarmyndigheten och till vissa lagar som har samband med den. s. 4.

93 RP 17/2018 rd, s. 1; lag om Åklagarmyndigheten (32/2019), 1 §

94 RP 17/2018 rd, s. 19–20.

95 RP 17/2018 rd, s. 19–20.

Grundlagsutskottet har uppmärksammat att vid utvärderingen av propositionens effekter har man inte granskat vilka effekter omstruktureringen av utsökningen har på tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna. Utskottet anser att det i samband med denna typ av reform finns skäl att bedöma de påstådda effekterna.⁹⁶ I utsökningsbalken lades en bestämmelse till enligt vilken de språkliga rättigheterna ska tillgodoses vid organiseringen av verksamhet (11 § 4 mom. i utsökningsbalken).⁹⁷ Detta avser utsökningsmyndigheternas språkliga skyldigheter vid tjänsteproduktionen och kundernas rättigheter att använda sitt eget språk i kontakter med utsökningsmyndigheterna.

Eftersom nya Utsökningsverkets ämbetsdistrikt omfattar hela landet anses det som en myndighet som är tvåspråkig enligt 6 § 2 mom. i språklagen. Alla svenskspråkiga gäldenärer kan styras till svenskspråkiga förrättningsmän. Om utsökningsärende förutsätter andra åtgärder än sådana som hör till behörigheten hos enheten för basverkställighet, överförs ärendet utan dröjsmål till den regionala enheten för omfattande verkställighet. Områdena för omfattande verkställighet är fem. Enheterna avses antingen vara en- eller tvåspråkiga, beroende på kommunernas språk inom verksamhetsområdet. I samband med reformen ändrades 2 § 1 mom. 7 punkten i den samiska språklagen (1086/2006) så att Utsökningsverket lades till i bestämmelsen eftersom det är en myndighet med nationell behörighet, som omfattas av den samiska språklagen.

Enligt en tilläggsutredning som överlämnats till justitieministeriets utskott blir utsöknings-tjänsterna i allt högre grad elektroniska, och också språkliga synpunkter beaktas när man utvecklar tjänsterna. Också de riksomfattande svenskspråkiga telefontjänsterna utvecklas just nu.⁹⁸ Behörighetsvillkor för häradsfogdarnas och övriga tjänstemäns språkkunskaper förordas i statsrådets förordning om utsökningsverksamhetens förvaltning.⁹⁹ I förordningen föreskrivs särskilda behörighetsvillkor för kunskaper i det svenska språket för ett bestämt antal häradsfogdar, utsökningsöverinspektörer och övriga tjänsteinnehavare inom Utsökningsverket.

96 GrU 30/2018 rd

97 Utsökningsbalk (705/2007) och RP 71/2018

98 LaUB 22/2018 rd

99 Statsrådets förordning om utsökningsverksamhetens förvaltning (285/2020)

Riksdagen har förutsatt att regeringen noga ger akt på hur den ändrade organisationen och uppdelningen av verkställigheten i samband med den nya strukturen på utsökningen fungerar och vilka effekterna blir samt att den lämnar lagutskottet en rapport om saken före utgången av 2022. Bland annat tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna beaktas i uppföljningen och utredningen.¹⁰⁰

Diskrimineringsombudsmannens byrå var i maj 2020 i kontakt med justitieministeriet på grund av ett klagomål som inkommit till diskrimineringsombudsmannen. Klagomålet gällde webbplatsen huutokaupat.com som användes av utsökningsverken och att webbplatsen i fråga och de meddelanden som fanns där endast var på finska. Diskrimineringsombudsmannen ansåg att svaret från Riksfogdeämbetet i ärendet var problematiskt sett till de språkliga rättigheterna och bad justitieministeriet att utvärdera ärendet och att vidta eventuella åtgärder för att förbättra situationen.¹⁰¹

Justitieministeriet var i kontakt med Riksfogdeämbetet som på grund av kontakten hade upprättat en tvåspråkig anvisning riktad till myndigheterna.¹⁰² Anvisningen gällde fram till den 1 december 2020. Efter det här trädde den struktur- och organisationsförändring för utsökningsverket som beskrivits ovan i kraft och den nya nationella organisationen kräver en ny, uppdaterad anvisning i den här frågan. Justitieministeriet övervakar framförallt praxisen vid publiceringen av försäljningsanmälningar.

4.1.2.3 Inrättandet av en ny myndighet för digitalisering och befolkningsdata

Den nya myndigheten för digitalisering och befolkningsdata inledde sin verksamhet den 1 januari 2020 i och med sammanslagningen av Befolkningsregistercentralen, magistraterna och enheten för styrning och utveckling av magistraterna vid Regionförvaltningsverket i Östra Finland. I reformen av grundandet och organisationsförändringen gällande Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata antogs en ny lag om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (304/2019).

Till den nationella Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata samlades uppgifter som till viss del tidigare hade skötts inom tvåspråkiga statliga ämbetsverk inom centralförvaltningen och inom tvåspråkiga statliga regionförvaltningsverk samt till viss del inom

100 RSv 296/2018 rd – RP 71/2018 rd, Riksdagens svar, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av utsökningsbalken och till vissa andra lagar som har samband med den.

101 E-postmeddelande från diskrimineringsombudsmannens byrå till justitieministeriet den 13 maj 2020.

102 Riksfogdeämbetets rekommendation om tillämpningen av språklagstiftningen vid publicering av försäljningsannonser, 10.9.2020, Dnr 861/030/20

enspråkigt finskspråkiga statliga regionförvaltningsverk. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata blev en tvåspråkig myndighet i enlighet med 6 § 1 mom. 2 punkten i språklagen, och ska betjäna på båda nationalspråken.

Behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper för personalen på Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata förordas i 6 § i Statsrådets förordning om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (53/2020). Med avvikelse från vad som föreskrivs i 6 § 1 mom. i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003), är behörighetsvillkoret som gäller språkkunskaper i fråga om sex av tjänsterna som härads-skrivare vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata utmärkta muntliga och skriftliga kunskaper i svenska samt nöjaktiga muntliga och skriftliga kunskaper i finska. I 2 mom. i förordningen föreskrivs att i fråga om 21 av de tjänster vid Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata för vilka högskoleexamen inte är ett föreskrivet behörighetsvillkor är behörighetsvillkoret som gäller språkkunskaper goda muntliga och skriftliga kunskaper i svenska samt nöjaktiga muntliga och skriftliga kunskaper i finska.

I samband med reformen ändrades också 2 § i den samiska språklagen där Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata lades till de myndigheter som den samiska språklagen tillämpas på, samt 27 § enligt vilken Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata kan ha en samiskspråkig assistent i det samiska hembygdsområdet.

4.1.2.4 Utvidgandet av läroplikten

I och med lagändringen om utvidgandet av läroplikten utvidgades läroplikten från den 1 augusti 2021 och studierna på andra stadiet blev avgiftsfria. Läroplikten gäller tills ungdomen har fyllt 18 år.¹⁰³

Enligt 17 § 2 mom. i grundlagen är en central fråga vid anordnandet av undervisning att var och en har rätt att få undervisning i det egna språket, på finska eller svenska. För nationalspråken innebär detta att rätten för den svenskspråkiga befolkningen att få undervisning på det egna språket i ett tillräckligt stort nätverk av läroanstalter som tillhandahåller svenskspråkig undervisning tryggas – inte bara vid tidpunkten då lagen träder i kraft utan även under lagens giltighetstid. I samband med reformen konstaterades att det även i fortsättningen är viktigt att säkerställa med tillstånd att ordna utbildning och i genomförandet av utbildning att svenskspråkig utbildning och även handledande utbildning i övergångsskedet finns tillgänglig i tillräcklig utsträckning.¹⁰⁴

¹⁰³ Läropliktslagen (1214/2020)

¹⁰⁴ RP 173/2020 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till läropliktslag och till lagar som har samband med den

Finsk- och svenskspråkiga läropliktiga ska ha likvärdiga möjligheter att söka till studier på andra stadiet i enlighet med sina intressen. När utbildningsutbudet arrangeras ska man säkerställa att det finns tillräckligt med mångsidig utbildning både på finska och svenska. Även grundlagsutskottet har i sitt betänkande om utvidgandet av läroplikten betonat att tillgången till utbildning ska vara tillräcklig och att också de språkliga rättigheterna ska tryggas när tillstånd att ordna utbildning beviljas.¹⁰⁵ Riksdagen har i sitt godkännande av reformen av läroplikten erfordrat att de språkliga rättigheterna beaktas i reformen och att särskild uppmärksamhet ägnas åt tillgången på kvalificerade sakkunniga i båda nationalspråken och i genomförandet av utbildning som handleder för examensutbildning på svenska.¹⁰⁶

Läropliktiga får inte behandlas ojämlikt utifrån språk när det handlar om rätten till avgiftsfri utbildning. Eftersom svenskspråkig utbildning på andra stadiet inte anordnas lika heltäckande och på lika många orter som finskspråkig, är det mer sannolikt att en svenskspråkig ungdom behöver söka sig bort från sin bostadsort för fortsatta studier. Detta får inte leda till extra kostnader.

Det allmänna ska också säkerställa en tillräcklig tillgång på undervisning i samiska, romani och teckenspråk. Det är också viktigt att beakta de språkliga rättigheterna och tillgången till undervisning på det egna språket även i övergångsskedet efter den grundläggande utbildningen. Att tillhandahålla undervisning på det egna språket kan hjälpa studerande som ingår i olika språkgrupper att också söka sig till fortsatta studier. När det gäller teckenspråkiga är det också viktigt att beakta tillgången på tolktjänster.

I reformen har man strävat efter att värna om samernas rättigheter genom att göra det möjligt att fullgöra läroplikten i utbildning i samiska och samisk kultur enligt lagen om Sameområdets utbildningscentral (252/2010) som varar minst en termin, om den läropliktige är same. Riksdagen har erfordrat att i reformen av läroplikten ska samernas möjlighet att få undervisning på sitt modersmål beaktas och tillgången på tillräcklig samiskspråkig undervisningspersonal ska främjas.¹⁰⁷

Rörelsefrihet och rätten att välja bostadsort betonas framförallt gällande barn som tillhör språkliga minoriteter och barn med funktionsnedsättningar. I beredningen av reformen har bestämts att utbildning för personer med svåra funktionsnedsättningar anordnas

105 GrU 43/2020 rd – RP 173/2020 rd, Grundlagsutskottets utlåtande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till läropliktslag och till lagar som har samband med den

106 GrU 218/2020 rd – RP 173/2020 rd, Riksdagens svar, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till läropliktslag och till lagar som har samband med den

107 GrU 218/2020 rd – RP 173/2020 rd.

endast i läroanstalter specialiserade på detta. Den här typen av utbildning finns inte alltid tillgänglig på den läropliktigas hemort, därför kan det medföra att man måste flytta från sin hemort för att kunna delta i utbildningen. Att fullgöra läroplikten i sådana fall kan begränsa personens grundlagsenliga rätt att välja bostadsort och kan till och med strida mot konventionen om barns rättigheter.¹⁰⁸

4.1.2.5 Etablering av välfärdsområden

Regeringens proposition om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet godkändes i riksdagen den 23 juni 2021.

Reformen inverkar på de språkliga rättigheterna och språkgrupperna. Ändringar i språklagstiftningen som beror på social- och hälsovårdsreformen presenteras i avsnitt 4.1.1.3. Social- och hälsovårdsreformen och dess inverkningar på de språkliga rättigheterna och språkgrupperna beskrivs närmare i avsnitt 6.1

4.1.3 Möjligheter för språkgrupper att påverka

En viktig del av möjligheterna att påverka är hörandena vid författningsberedningarna. 2018 lades ett separat kapitel om språken vid hörande till i anvisningarna för hörande vid författningsberedning. Vid författningsberedningens hörande ska båda nationalspråken finska och svenska användas. I vissa fall när det gäller hörande ska även samiska användas. Användningen av teckenspråk och andra språk kan i vissa situationer vara motiverat.¹⁰⁹

Vid publicering av ett lagförslag på finska och ett till det hörande betänkande, ska lagförslaget på svenska samt en sammanfattning av betänkandet på svenska alltid ingå i publiceringen enligt 31 § i språklagen. Betänkandet ska också publiceras i sin helhet på svenska, om förslagen har stor betydelse för de som är svenskspråkiga. Lagförslagen publiceras samtidigt på finska och svenska. Enligt justitiekanslerns avgörande¹¹⁰ var det inte

108 Justitieministeriets utlåtande till riksdagens grundlagsutskott och riksdagens kulturutskott om regeringens proposition till riksdagen med förslag till läropliktslag och till lagar som har samband med den (RP 173/2020 rd).

109 Finlex: Anvisning för hörande. *Anvisningar för hörande vid författningsberedning*. Hämtad den 8 juli 2021 på adressen: <http://kuulemisopas.finlex.fi/4-kuulemisen-kielet/kuulemisen-kielet/>.

110 JKÄ 178/1/2017

förenligt med språklagen eller god lagberedningspraxis att utlåtandena som hade givits baserat på det svenskspråkiga materialet som publicerats efter materialet på finska, inte gick att beakta på grund av tidtabellsskäl.

Att det material som sänds på remiss översätts i tillräckligt stor omfattning har enligt justitiekanslerns beslutspraxis ansetts vara ett krav såväl enligt grundlagens jämlikhetsbestämmelse och diskrimineringsförbud som enligt diskrimineringslagen. Enligt justitiekanslerämbetet är det motiverat att vid grundrättslig tillämpning av lagen även publicera sådan information på svenska som enligt språklagen inte är erforderligt att publicera.¹¹¹

Inom statsrådet finns också delegationer vars syfte är att främja dialog och att agera som sakkunniga vid beredningen av språklagstiftningen och i det praktiska genomförandet samt att främja språkgruppernas delaktighet. Viktiga delegationer för språkliga rättigheter är delegationen för språkärenden, delegationen för teckenspråksärenden, delegationen för romska ärenden och delegationen för etniska relationer.

Uppgiften för delegationen för språkärenden som tillsatts av statsrådet är att i enlighet med statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004) bistå justitieministeriet med verkställigheten och uppföljning av tillämpningen av språklagen och till lagstiftningen som har samband med den, stödja verkställigheten av språklagstiftningen och främjandet av användningen av nationalspråken och deras ställning och främja dialog mellan regeringen och språkgrupperna.

Under uppföljningsperioden har delegationen för språkärenden, som regeringen tillsatte för mandatperioden 2016–2020, varit verksam. Efter att delegationen som tillsatts för åren 2016–2020 avslutat sin mandatperiod, bereddes i justitieministeriet en ändring i statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004). Syftet med ändringen var att förenkla och förtydliga arbetet och uppgifterna för delegationen för språkärenden. Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (522/2021) gavs genom statsrådets beslut den 17 juni 2021. En ny delegation tillsattes den 2 september 2021 för perioden 2.9 2021–1.9 2025.¹¹²

Delegationen arrangerade för första gången 2016 ett diskussionsmöte för språkärenden. Syftet var att starta ett nytt sätt att främja interaktionen mellan olika språkgrupper och regeringen. Centrala teman under diskussionsmötet var språkklimatet och

111 Justitiekanslerns i statsrådets berättelse för år 2018 (s.15)

112 Statsrådets beslut. Tillsättande av delegation JM/2021/111. Valtioneuvosto.fi, hämtad den 5 oktober 2021. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatokset?decisionId=0900908f8074fa08>

språkförhållandena i Finland samt tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården. Under diskussionsmötet 2017 samtalade dåvarande familje- och omsorgsministern Annika Saarikko med språkgrupperna om social- och hälsovårdstjänsterna. Under 2018 års diskussionsmöte samtalade dåvarande undervisningsminister Sanni Grahn-Laasonen med språkgrupperna om undervisningen och undervisningens betydelse för förverkligandet av språkliga och kulturella rättigheter. Under diskussionsmötet 2019 samtalade justitieminister Anna-Maja Henriksson med representanter för språkgrupperna om regeringsprogrammet och de språkliga effekterna av regeringsprogrammets projekt. Delegationen konstaterade då att regeringsprogrammet för statsminister Rinnes regering (till sitt innehåll motsvarande som regeringsprogrammet för Marins regering som godkändes senare) var utmärkt utifrån de språkliga rättigheterna. Delegationen anser emellertid att förverkligandet av riktlinjerna äventyras om språkgruppernas synvinkel inte förstås av myndigheterna.¹¹³

Den samarbetsgrupp för teckenspråksfrågor som justitieministeriet tillsatte var verksam under 2015–2021, i tvåårsperioder. Den senaste samarbetsgruppens mandatperiod löpte ut den 31 december 2021. Uppgiften för samarbetsgruppen för teckenspråksfrågor var att inom statsrådet behandla aktuella ärenden som gällde teckenspråk och trygga ett smidigt informationsflöde mellan de centrala aktörerna. Statsrådet tillsatte den första delegationen för teckenspråksärenden den 11 februari 2021 för att fortsätta samarbetsgruppen för teckenspråksfrågors arbete under mandatperioden som varar fram till den 10 februari 2025. Tillsättandet av delegationen för teckenspråksärenden baserades på regeringsprogrammet för statsminister Marins regering.

Justitieministeriet har på senare år i samarbete med sametinget arrangerat årliga diskussionsmöten om sameärenden, där tjänstemän från ministerierna och representanter för sametinget samtalar om aktuella sameärenden. Temat under 2019 års diskussionsmöte var bland annat de punkter i regeringsprogrammet som rör samer och hur dessa ska verkställas. 2020 diskuterade man bland annat verkställande av de rättigheter som gäller ursprungsbefolkningar för Finlands internationella skyldigheter och förbindelser gällande mänskliga rättigheter samt understöd för samiska språket och kulturen.

Delegationen för romska ärenden (RONK) följer med hur den romska befolkningens möjligheter att delta i samhällslivet och deras levnadsvillkor utvecklas samt ger myndigheter utlåtande i dessa frågor.¹¹⁴ Programmet för romsk politik (2018–2022 ROMP02) omfattar

113 Delegationen för språkärenden. (22.10.2019). De språkliga rättigheterna under den kommande regeringsperioden [uttalande].

114 Delegationen för romska ärenden [webbplats]. Hämtad den 8 juni 2021 på adressen: <https://romani.fi/etusivu>.

åtgärden att ett nationellt åtgärdsprogram upprättas för att återuppliva det romska språket. Detta arbete inleddes 2020 finansierat av undervisnings- och kulturministeriet i Utbildningsstyrelsen. RONK:s medlemmar har kommenterat åtgärderna i handlingsplanen för den nationella barnstrategin gällande romani.¹¹⁵

Uppgifter, verksamhet och sammansättning för Delegationen för etniska relationer (ETNO) fastställs i statsrådets förordning 771/2015. Det huvudsakliga syftet med Etno är att möjliggöra en dialog, dvs. regelbundet samarbete och bättre förståelse, mellan invandrarna, de etniska minoriteterna, myndigheterna, de politiska partierna och frivilligorganisationerna. Delegationen tillsätts av statsrådet för fyra år i sänder. Den nuvarande mandatperioden pågår 17.12.2020–16.12.2024.¹¹⁶ Etnos medlemmar, Somaliska förbundet, Tuglas-sällskapet och Familia rf har med egna utlåtanden lämnat sina synpunkter till den här berättelsen.

4.2 Främjande av språkliga rättigheter

Utgångspunkten för språklagen (423/2003) är att garantera vars och ens rätt till en rättvis rättegång och god förvaltning oavsett språk och att individens språkliga rättigheter förverkligas utan att man är tvungen att skilt åberopa dem. Myndigheten kan också ge bättre språklig service än vad språklagen förutsätter. Liknande bestämmelser finns i den samiska språklagen (1086/2003). I teckenspråklagen (359/2015) fastställs om myndigheternas skyldighet att främja användningen av teckenspråk, enligt den ska myndigheterna i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk. Justitieministeriet har till uppgift att främja och följa upp förverkligandet av de språkliga rättigheterna.¹¹⁷ Varje myndighet ska inom sitt verksamhetsområde övervaka att språklagen följs.¹¹⁸

115 Grönfors, J. (18.6.2021). E-postsvar på en begäran om information.

116 Delegationen för etniska relationer Etno [webbplats]. Hämtad den 5 juli 2021 på adressen: <https://oikeusministerio.fi/etno>.

117 Justitieministeriets förordning om justitieministeriets arbetsordning (595/2019) 9 § 5 punkten; Språklagen (423/2003) 36 § 2 mom.

118 Språklagen 36 § 1 mom.

4.2.1 Främjande av språkliga rättigheter i statsrådets verksamhet

4.2.1.1 Regeringsprogrammen ur en språklig synvinkel

Under tillsynsperioden har Finland haft tre olika statsministrar och tre regeringsprogram.¹¹⁹ I början av uppföljningsperioden var det Juha Sipiläs regering som var verksam. I regeringsprogrammet för Sanna Marins sittande regering finns ett relativt stort antal delar som hänvisar till språkliga rättigheter eller främjandet och uppföljandet av användningen av olika språk.¹²⁰ Marins regeringsprogram är detsamma till sitt innehåll som det regeringsprogram som gjordes upp av hennes föregångare Rinnes regering.¹²¹

I regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering¹²² konstaterades att Finland är ett öppet och internationellt land, rikt på språk och kultur.¹²³ Enligt programmet har Finland ett rikt språk- och kulturarv och vi värnar om ett tvåspråkigt Finland i enlighet med grundlagen och våra värderingar.¹²⁴ Programmet satte upp som mål att utöka och göra språkundervisningen mångsidigare, samt inleda ett regionalt försök med studier i ett främmande språk redan i första klass och möjliggöra ett regionalt försök där språkurvalet utvidgas i enlighet med den kläm som riksdagen har antagit.¹²⁵ Språkförsöket beskrivs närmare i punkt 5.5.3.3. Tidigareläggningen av språkundervisningen som skisserats i regeringsprogrammet och dess första resultat behandlas i avsnitt 6.3.

I de nödvändiga anpassningsåtgärderna i Sipiläs regeringsprogram nämndes också ett intensivare samarbete mellan universitet och yrkeshögskolor inom stödtjänster, bibliotek och språkutbildning.¹²⁶ I programmet angavs också att integrationen bör effektiviseras, till exempel genom att öka språkundervisningen genom att beakta till den bättre nivån

119 Statsrådet: Regeringarna i kronologisk följd Hämtad den 12 juli 2021 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/v2>.

120 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019). *Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle*. Statsrådets publikationer 2019:31. Helsingfors: Statsrådet.

121 Regeringsprogrammet för statsminister Antti Rinnes regering 6.6.2019. (2019). *Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle*. Statsrådets publikationer 2019:23. Helsingfors: Statsrådet.

122 Sipiläs regering 29.5.2015–6.6.2019

123 Strategiskt program för statsminister Juha Sipiläs regering 29.5.2015. (2015). *Lösningar för Finland*. Regeringens publikationsserie 10/2015. Helsingfors: Statsrådet. s. 7

124 Strategiskt program för statsminister Juha Sipiläs regering 29.5.2015. (2015). s.8

125 Strategiskt program för statsminister Juha Sipiläs regering 29.5.2015. (2015). s.17

126 Strategiskt program för statsminister Juha Sipiläs regering 29.5.2015. (2015). Bilaga 6. Regeringens beslut om direkta anpassningsåtgärder inom den offentliga ekonomin, 27.5.2015.

på startförmågan hos dem som integreras.¹²⁷ Dessutom antogs som mål främjandet av att internationella studerande som studerat i Finland ska sysselsättas i Finland och satsningar på kunskaper i finska görs.¹²⁸

I regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering finns många skrivningar som handlar om språk och språkgrupper.¹²⁹ De viktigaste av dessa är upprättandet av den reformerade nationalspråksstrategin och det första språkpolitiska programmet. I det språkpolitiska programmet ska de andra språk som talas i Finland utöver nationalspråken beaktas, särskilt de samiska språken, romani, det karelska språket och teckenspråken. Det språkpolitiska programmet syftar till att bemöta de utmaningar som de olika språken står inför, som till exempel språkens livskraft och tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna samt möjligheterna att använda de olika språken. Den 25 februari 2021 tillsatte justitieministeriets en beredningsgrupp för det språkpolitiska programmet. Programmet bereds under 2021.¹³⁰

4.2.1.2 Nationalspråksstrategi

Statsrådet utfärdade i december 2012 ett principbeslut om en nationalspråksstrategi. Strategin var statsrådets första språkstrategi. I maj 2019 publicerades Slutrapporten för handlingsplanen för nationalspråksstrategin, där de ansvariga ministerierna kortfattat beskriver hur mål och åtgärder har genomförts.¹³¹ Strategins uppföljnings- och slutrapporter visar att den största delen av strategins åtgärder har genomförts. Genomförandet av målen för nationalspråksstrategin handlar dock om mycket annat än att vidta enskilda åtgärder. När man mäter strategins effekter kan man inte enbart fokusera på om ministerierna har implementerat strategins rekommendationer. Det viktigaste för att lyckas är en äkta önskan hos myndigheterna att använda och främja nationalspråken samt skapa ett positivt klimat för de båda nationalspråken i samhället. Dessa framgångar och deras effektivitet är emellertid betydligt svårare att mäta. Justitieministeriet strävar efter att inhämta denna information via språkbarometern som också är en central källa i den här berättelsen.

127 Strategiskt program för statsminister Juha Sipiläs regering 29.5.2015. (2015). s.38

128 Strategiskt program för statsminister Juha Sipiläs regering 29.5.2015. (2015). s.38

129 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019).

130 Justitieministeriets projektsida

<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM071:00/2020> (5.8.2021)

131 Lunabba, V. (2019). *Slutrapporten för handlingsplanen för nationalspråksstrategin 2015– 2019*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2019:17.

Målet i statsminister Sanna Marins regeringsprogram är att upprätta en förnyad national-språksstrategi som tryggar allas rätt att få service på de nationella språken och förbättrar språkklimatet. Strategins ledningsgrupp leds av statsminister Sanna Marin. Den reviderade nationalspråksstrategin beräknas vara klar 2021.

4.2.1.3 Statsrådets nationalspråksnätverk

Nationalspråksnätverket som varit verksamt inom statsrådet sedan 2013 stödjer justitieministeriet i hanteringen av uppgifter enligt arbetsordningen gällande främjandet av förverkligandet av språkliga rättigheter och uppföljningen särskilt gällande nationalspråken. Det första nationalspråksnätverket verkade mellan 2013–2015 och dess inrättande grundade sig på nationalspråksstrategin som godkändes genom ett principbeslut av statsrådet i december 2012. Under uppföljningsperioden har det andra nationalspråksnätverket verkat, vars mandatperiod var 1.11.2015–31.5.2019. Det här nätverkets uppgift inkluderade bland annat att utarbeta och förverkliga nationalspråksstrategins handlingsplan inom ramen för vilken strategins långsiktiga åtgärder genomfördes. Det tredje nationalspråksnätverket inrättades i mars 2020 för mandatperioden 1.4.2020–31.3.2023. Detta nationalspråksnätverk fortsätter de tidigare nätverkens arbete för att främja tillämpningen av lagstiftningen som gäller nationalspråken och för att öka medvetenheten om språklagstiftningen. Centralt för nätverkets verksamhet är också projekt som rör regeringsprogrammet språkpolitik. Justitieministeriet ansvarar för beredningen och samordningen av nationalspråksnätverkets verksamhet.

Parallellt med statsrådets nationalspråksnätverk har de tvåspråkiga kommunerna ett eget nationalspråksnätverk samordnat av Kommunförbundet. Nätverkets syfte är att lyfta upp god praxis gällande bl.a. arbetsmetoder, sektorspecifika lösningar och attityder, samt att ge stöd i språkfrågor.

4.2.2 Språkens synlighet i statsförvaltningen ur kommunikationsaspekt

Enligt 32 § i språklagen (423/2003) ska information till allmänheten från staten och kommunala myndigheter i en tvåspråkig kommun finnas på både finska och svenska. Myndigheten ska se till informationsbehovet hos både den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningen. I 8 § i den samiska språklagen (1086/2003) fastställs om myndigheters information att information som myndigheter riktar till allmänheten också ska ges på samiska. Enligt 3 § i teckenspråklagen (359/2015) ska myndigheterna i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk.

Statsrådets kommunikationsavdelning ansvarar för statsministerns och regeringens kommunikation och för den externa kommunikationen vid statsrådets kansli. Kommunikationsavdelningen samordnar och utvecklar hela statsrådets strategiska kommunikation och ministeriernas gemensamma externa kommunikation. I synnerhet i krissituationer samordnar kommunikationsavdelningen hela statsförvaltningens kommunikation. Den koordinerar även statsförvaltningens EU-kommunikation.¹³²

2019 publicerade statsrådet Anvisning om intensifierad kommunikation inom statsförvaltningen: kommunikationen under normala förhållanden och i störningssituationer.¹³³ I anvisningen fastställs principer och handläggningssätt för statsförvaltningens kommunikation i situationer som kräver intensifierad kommunikation under normala förhållanden och för kommunikationen i störningssituationer. I anvisningen finns också praktiska anvisningar för kommunikativ beredskap och aktion i olika situationer. I den dagliga kommunikationen ska vikten av tillgänglig och lättläst kommunikation beaktas och man ska ha beredskap för att kommunicera på finska och svenska samt vid behov på samiska, teckenspråk och även andra språk. Dessutom ska man ta reda på om översättningstjänster och tolkningstjänster på teckenspråk finns tillgängliga dygnet runt.¹³⁴

Enligt justitieministeriet förekommer det fortfarande utmaningar gällande tvåspråkig information i enlighet med språklagen, särskilt gällande svenskspråkig information. I ärenden som justitieombudsmannen hanterat under 2016–2020 har även ärenden gällande myndigheternas information på svenska lyfts fram. Det har förekommit utmaningar exempelvis gällande språk i e-post, information på nätet och i sociala medier.¹³⁵

Språklagen trädde i kraft 2003. Justitieombudsmannen har konstaterat att informationsförmedlingen därefter har utvecklats och att sociala medier är ett exempel på denna utveckling. Justitieombudsmannen har dock ansett att även om det finns skäl att fråga hur

132 Statsrådets kansli: Statsrådets kommunikation. Hämtad den 13 juni 2021 på adressen: <https://vnk.fi/valtioneuvoston-viestinta>.

133 Statsrådets kansli. (2019). *Anvisning om intensifierad kommunikation inom statsförvaltningen: kommunikationen under normala förhållanden och i störningssituationer*. Statsrådets kanslis publikationer 2019:23. Helsingfors: Statsrådet.

134 Statsrådets kansli. (2019). s. 30–31

135 EOAK/2511/2019, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Universitetet tryggade inte de språkliga rättigheterna i sin kommunikation, EOAK/6208/2019, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Språket för automatiskt frånvaromeddelande på e-posten, EOAK/4180/2017, Riksdagens justitieombudsmans avgörande FINRAIL OY:s svenskspråkiga information på nätet, EOAK/3402/2018, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Trafikverkets svenskspråkiga information var bristfällig, EOAK/3785/2016, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Folkpensionsanstaltens svenskspråkiga information på sociala medier.

språklagens bestämmelser är direkt tillämpliga på sociala medier, vore det svårt att på ett juridiskt hållbart sätt motivera varför myndigheten inte skulle tillämpa språklagens principer även i sociala medier.¹³⁶ I justitieombudsmannens beslutspraxis har man varit kritisk mot att en tvåspråkig myndighet i sociala medier endast använder finska. Enligt justitieombudsmannen ska myndighetens webbplats betraktas som en separat informationskanal från sociala medier, fastän samma myndighetsinformation finns tillgänglig i båda kanalerna. Olika sociala medier är också olika kanaler.¹³⁷ Folktinget har lyft fram att myndigheterna ofta uppdaterar sina webbplatser mer slumpmässigt med svenskspråkig information.¹³⁸

Språkets betydelse betonas också när myndigheten namnger webbtjänster riktade till allmänheten. Som exempel lyfter Folktinget fram tjänsterna Suomi.fi och Kanta.fi som är enspråkiga finska namn och som inte utåt anger tjänsternas tvåspråkighet.¹³⁹ Institutet för de inhemska språken har lyft fram att användningen av det engelska språket och binamnen inom den offentliga förvaltningen ständigt orsakar problem. 2020 tog justitieombudsmannen ställning gällande språket i namnen på projektet inom den offentliga förvaltningen och lämpligheten med Findatas binamn. Enligt justitieombudsmannens avgörande uppfyller inte namngivningen av offentliga projekt som ingår i myndighetens uppgifter endast på främmande språk, kraven i grundlagen, förvaltningslagen och språklagen. Projektens namn bör vara begripliga både gällande sakinnehåll och språkligt.¹⁴⁰ En tillståndsmyndighet inom social- och hälsovården hade använt binamnet Findata på sin svenskspråkiga webbplats så att det officiella namnet inte framgick i sammanhanget. Enligt justitieombudsmannens avgörande var inte den svenskspråkiga webbplatsen helt förenlig med språklagen och god förvaltningssed.¹⁴¹ Även kraven på användningen av binamn på finskspråkiga webbplatser uppfylls dåligt, eftersom binamnet får betydligt större vikt än det officiella namnet.¹⁴²

136 EOAK/3785/2016, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Folkpensionsanstaltens svenskspråkiga information på sociala medier.

137 EOAK/1188/2017, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Säkerhets- och kemikalieverkets information på svenska.

138 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper för regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.*

139 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

140 Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/1167/2019, Statsrådets projekt ska ha namn på nationalspråken

141 Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/333/2020, Lämpligheten med myndighetens Findata-binamn.

142 Institutet för de inhemska språken. (22.6.2021).

4.2.2.1 Information på olika språk under coronaperioden

Coronaepidemin som bröt ut våren 2020 testade också beredskapen hos statsförvaltningens myndigheter att informera på olika språk. Justitieministeriets bedömning är att man inte var helt förberedd på situationen. Även Folktinget har uppmärksammat att informationen på svenska gällande coronavirusepidemin försenades för exempelvis Institutet för hälsa och välfärd (THL) under våren 2020. Många tog kontakt med Folktinget gällande bristfällig information på svenska om coronaviruset.¹⁴³ Riksdagens justitieombudsman tog emellertid emot och avgjorde endast ett fåtal klagomål gällande språkliga rättigheter under undantagsförhållandena och coronapandemin. I två fall utvärderade justitieombudsmannen informationens ändamålsenlighet. Klagomålen ledde inte till några åtgärder från justitieombudsmannen.¹⁴⁴

Våren 2020 utarbetade justitieministeriet rekommendationer för statsrådets kansli om kommunikation om corona på olika språk.¹⁴⁵ Enligt ministeriet vidarebefordrades dessa rekommendationer också till ämbetsverk inom olika förvaltningsområden. Justitieministeriet betonade att det vore bra att i allmänhet vid informering uppmärksamma varifrån och på vilket språk medborgarna får ytterligare information om frågan. När man erbjuder telefonrådgivning bör hänsyn tas till behoven hos döva som använder teckenspråk. Ministeriet ansåg det viktigt att språket som används för att informera är så tydligt som möjligt.

Vad gäller information på samiska konstaterades som god praxis att alla regeringens meddelanden även publiceras på de tre samiska språken efterhand som översättningarna färdigställs. Även annan viktig information som är direkt relaterad till medborgarnas hälsa och vardag, instruerades att översättas till alla tre samiska språk samt tolkas på såväl finskt som finlandssvenskt teckenspråk. Detta konstaterades även gälla övriga myndigheter, t.ex. Institutet för hälsa och välfärd samt Undervisnings- och kulturministeriet. För att garantera information i realtid, ansågs det vara en bra idé om presskonferenserna utöver på finskt teckenspråk också efter möjlighet tolkades direkt till finlandssvenskt teckenspråk. Det ansågs åtminstone nödvändigt att en sammanfattning av evenemanget i efterhand skulle finnas på finlandssvenskt teckenspråk. Justitieministeriet konstaterade också att viktig grundläggande information ur medborgarnas synvinkel även skulle finnas tillgänglig på de flesta invandarspråken såsom engelska, ryska, estniska, arabiska och somaliska, så att det inte finns stora grupper i samhället som inte kan följa anvisningarna.

143 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

144 Riksdagens justitieombudsmans berättelse från år 2020, s. 211

145 M. Iles. Information om corona på olika språk. E-postmeddelande 18.3.2020.

Som tidigare har nämnts publicerade statsrådets kansli en rekommendation våren 2019 om användning av teckenspråk i statsrådets kommunikation.¹⁴⁶ Utifrån rekommendation ifråga har man utvecklat kommunikation på teckenspråk under coronatiden. Vid statsrådets presskonferenser om coronavirusläget och YLE:s specialsändningar om coronaviruset användes konsekvent tolkning på finskt teckenspråk.¹⁴⁷ Styrelsen för Dövas Förbund valde i juni 2021 statsrådets kansli som mottagare av 2020 års hederspris för årets teckenspråksbragd. Förbundet ansåg att kansliet varit en vägvisare när det gäller att ordna teckenspråk på presskonferenserna under coronakrisen.¹⁴⁸

Justitieministeriet utfärdade också ett utlåtande om en mobilapp för smittspårning. Justitieministeriet konstaterade att mobilapplikationen och den tillhörande kommunikationen ska genomföras på finska och svenska. För att nå så många som möjligt och för att främja likabehandling vore det dock skäl att sträva efter att applikationen och den tillhörande kommunikationen kunde genomföras också på andra språk än nationalspråken. Justitieministeriet betonade beaktandet av att personen förstår meddelandet om sin eventuella exponering och att applikationen och dess anvisningar också finns tillgängliga på samiska språk.¹⁴⁹

Coronapandemin visade också på behovet av beredskap beträffande kommunikation. Pandemisituationen ledde också till uppdateringar av förfaranden och material. Särskilt när det gäller det finska teckenspråket lyckades man överlag väl vid information om pandemin.

4.3 Erfarenheter av genomförandet av språkliga rättigheter hos myndigheter

I det här avsnittet avhandlas hur de språkliga rättigheterna förverkligas i olika myndigheter och hurdana erfarenheter språkgrupper har gällande tillgång till tjänster på sitt eget språk. Granskningen bygger på de uppföljningsbarometrar som gjorts av de språkliga rättigheterna samt de bedömningar som gjorts av språkgruppernas representanter.

146 Den här berättelsen s. 16–17; <https://vnk.fi/suositus-viittomakielten-kaytosta> (4.8.2021)

147 Regeringens årsberättelse 2020, Bilaga 3, s.11. Statsrådet (2021).

148 Sjöroos, A. (12.2.2021). *Hederspris för årets teckenspråksbragd 2020 till statsrådets kansli*. Hämtad den 13 juni 2021 på adressen: <https://kuurojenliitto.fi/ajankohtaista/vuoden-viittomakielitekopalkinto-2020-valtioneuvoston-kansliale/>.

149 Justitieministeriets utlåtande gällande propositionen om ibruktageand et av kontaktsparningsapplikationen som stöd för hanteringen av Covid-19-epidemin 5.5 2020

4.3.1 Nationalspråk

Enligt 2020 års språkbarometern är de språkliga rättigheterna viktiga för både svensk- och finskspråkiga och majoriteten känner till sina språkliga rättigheter.¹⁵⁰ Möjligheterna att påverka beslut gällande språkliga rättigheter anses dock vara relativt svaga. Finskspråkiga upplever över hela landet att de bättre kan påverka beslut gällande sina språkliga rättigheter, medan svenskspråkiga upplever att de har bättre möjligheter att påverka beslut om språkliga rättigheter i sin hemkommun.¹⁵¹ Å andra sidan finns det missnöje bland finskspråkiga angående hur den svenskspråkiga dominansen återspeglas i kommunpolitiken.¹⁵²

Enligt barometern är den finskspråkiga minoriteten mest nöjd över tjänster som ordnas i statlig regi. Den svenskspråkiga majoriteten som bor i samma kommun som den finskspråkiga minoriteten, är mycket mer missnöjd med statliga tjänster. Den svenskspråkiga minoriteten är mindre nöjd än den svenskspråkiga majoriteten.¹⁵³

I 2017 års språkberättelse behandlades social- och hälsovårdstjänsterna i större utsträckning. Enligt språkbarometern 2020 har vitsordet för många av tjänsterna gällande service på svenska stigit något medan vitsordet för service på finska sjunkit. Finskspråkiga minoriteten överlag är nöjdare än den svenskspråkiga minoriteten med den språkliga servicen för social- och hälsovårdstjänster. Det är mer utmanande att få service på svenska om man bor i en kommun där svenska är minoritetsspråk. Service på svenska för social- och hälsovårdstjänster i tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk fungerar mycket bra. Mödra- och barnrådgivning fungerar mycket bra på båda språken. Störst är skillnaden mellan service på svenska och finska för tandvård, mentalvårdstjänster, sjukhusvård och jourmottagning. Samma mönster fanns också i språkbarometern år 2016 men skillnaden mellan service på finska och svenska för dessa tjänster har ökat något.¹⁵⁴ Svenskspråkiga är överlag mer missnöjda gällande de här frågorna än 2016.¹⁵⁵ Folktinget har konstaterat att det redan nu råder brist på svenskspråkig personal inom många branscher och även i fortsättningen kommer det att behövas personer som kan erbjuda tjänster på svenska. Folktinget anser att det är viktigt att myndigheterna aktivt utvecklar integrationsstigar både på finska och på svenska. Enligt Folktingets redogörelse finns det ett stort behov av svenskspråkig arbetskraft bland annat inom social- och hälsovården.¹⁵⁶

150 Lindell, M. (2021), s.120

151 Lindell, M. (2021), s. 121–123

152 Lindell, M. (2021), s. 127

153 Lindell, M. (2021), s. 84

154 Lindell, M. (2021), s. 78

155 Lindell, M. (2021), s. 71

156 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

Mest nöjd gällande kommunens övriga tjänster utöver social- och hälsovårdstjänsterna är den svenskspråkiga majoriteten. Näst mest nöjd är den finska minoriteten. Den svenskspråkiga minoriteten ger lägst vitsord för den språkliga servicen för samtliga tjänster.

I barometern för grundläggande rättigheter som publicerades 2021 utreddes respondenternas förtroende för rättsväsendet, deras erfarenheter av den offentliga förvaltningen eller lokala myndigheter och erfarenheter om att utföra ärenden inom den offentliga förvaltningen eller lokala myndigheter. Enligt barometern för grundläggande rättigheter är de svenskspråkiga respondenterna överlag minst nöjda både med den offentliga förvaltningens och de lokala myndigheternas tjänster. Resultaten för barometern för grundläggande rättigheter beskrivs närmare i avsnitt 4.3.4.

I allmänhet kan konstateras att minoritetsställningen i framförallt kommuner fortfarande ofta har en negativ inverkan på språkgruppens serviceupplevelser.

4.3.2 De samiska språken

Det bor samer runt om i hela Finland. Kommunala tjänster som tillhandahålls på samiska utanför samernas hembygdsområde är huvudsakligen språkundervisning och tjänster inom småbarnspedagogik. Inom samernas hembygdsområde är det främst kommunen som anordnar tjänster på samiska. Kommunerna inom det samiska området skiljer sig från varandra både till befolkningsmängd och till andelen samer och samiskspråkiga. Kommunerna i det samiska hembygdsområdet har börjat utveckla sina samiskspråkiga tjänster. I det gemensamma språkstrategiarbetet i kommunerna i det samiska området har en kommunspecifik målplan upprättats, enligt vilken kommunerna utvecklar tillgången på samiskspråkiga tjänster, kunskapen om den samiska språklagen och om hur man ska informera om samiskspråkiga tjänster. Genomförandet av språkstrategiarbetet pågår för närvarande i alla kommuner.¹⁵⁷

Enligt 2020 års samebarometer upplever respondenterna inom hembygdsområdet sin möjlighet att påverka beslut gällande de språkliga rättigheterna som större på kommunal nivå än på riksnivå. Respondenterna i övriga Finland anser att möjligheterna att påverka frågor i hemkommunen och på nationell nivå är lika svaga. Enligt barometern är det få respondenter som känner till vem de kan kontakta i frågor gällande samiskspråkiga tjänster.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Arola, L. (2021), s.19–21

¹⁵⁸ Arola, L. (2021), s. 59–61

Enligt barometern saknar många myndigheter fortfarande de grundläggande förutsättningarna för att förverkliga samernas språkliga rättigheter. Specifika problem har till exempel orsakats av att möjligheten att utföra ärenden online har ökat utan att det har blivit möjligt att göra detta på samiska.¹⁵⁹

Sametinget har uttryckt oro över antalet samiskspråkiga tolkar och den allt mer åldrande yrkeskåren. På initiativ av sametinget anordnade Utbildningscentret inom sameområdet tillsammans med andra läroinrättningar ett separat finansierat projekt för tolkning på samiska, som syftade till att utveckla antalet samiskspråkiga tolkar och deras yrkeskompetens. Utbildningsprojektet pågår fortfarande till slutet av 2021 och förväntas öka antalet tolkar något. Det har varit svårt för myndigheterna att hitta intresserade parter till att utföra kontakttolkning. Enligt sametinget borde tolktjänsten på samiska att utvecklas för att stödja de olika myndigheternas arbete. Sametinget har också lyft fram sin oro över om tolkens roll är lämpligast inom bland annat social- och hälsovårdstjänster. Ofta behöver klienterna mer omfattande rådgivning och stöd på samiska, än vad som ingår i tolkens roll. Sametinget framförde våren 2021 att en samiskspråkig kontakttolk inom hälsovård skulle avlönas, vars arbetsbeskrivning skulle vara mer omfattande än för en traditionell tolk och kontakttolken inom hälsovård skulle också ha möjlighet att vägleda och guida klienten.¹⁶⁰

4.3.3 Teckenspråk

I 2020 års teckenspråksbarometer som upprättades för första gången utreddes tillgången till tolkning på teckenspråk inom offentliga tjänster.¹⁶¹ Enligt barometern känner inte alla myndigheter och aktörer som erbjuder offentliga tjänster till skyldigheten att ordna tolkningstjänster, så det är oftast de teckenspråkiga klienterna som ser till att skyldigheten fullgörs.¹⁶² Med teckenspråksbarometern ville man också baserat på lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010) utreda tillgången på tolktjänster på finska och finlandssvenska samt kvaliteten på tolktjänsterna.¹⁶³

I kommentarerna om kvaliteten på och tillgången till tolktjänsterna framhölls konsekvenserna av de begränsade öppettider som råder på Centret för tolktjänst för personer med funktionsnedsättning som anordnar FPA:s tolktjänster på tillgången på tolkar samt

159 Arola, L. (2021), s. 22

160 Sametinget. (2.7.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.*

161 Rainò, P. (2021), s. 52

162 Rainò, P. (2021), s.61

163 Rainò, P. (2021), s.62

kvalitetsproblemen med tolkningarna. Enligt kommentarerna beror dessa på variationen på språkkunskaperna hos de tolkar som FPA förmedlar, bristen på klientaspekt i tolkförmedlingen, konkurrensutsättning och på kravnivåerna för distanstolkningens del. Antalet tolkar som behärskar finlandssvenskt teckenspråk är enligt de svarande otillräckligt.¹⁶⁴

Enligt Dövas Förbund skyddar inte tolkning direkt de språkliga rättigheterna, utan ska snarare ses om en rimlig anpassning i enlighet med diskrimineringslagen. Diskrimineringsombudsmannen genomförde i början av 2021 en undersökning bland hörcentraler, med vilken ombudsmannen utredde på vilket sätt familjer till barn med hörselskador informeras om hörselskadan, om hörselrehabilitering och teckenspråk. Resultaten av undersökningen fanns ännu inte tillgängliga vid tidpunkten för arbetet med denna berättelse.¹⁶⁵

Enligt Dövas Förbund ska myndigheternas medvetenhet om ansvaret att ordna med tolktjänster utökas framförallt inom social- och hälsovårdstjänster. Under coronatiden användes digitalisering effektivare under FPA:s tolktjänster och användning av distanstolkning tilläts. Det förbättrade framförallt förmågan hos boende inom glesbygdsområden att få tillgång till tolk även med kort varsel samt ökade hälsosäkerheten under pandemisituationen. Förbundet påpekar att distanstolkning inte passar alla situationer eller alla klientgrupper. FPA:s nya upphandlingsperiod för tolktjänster började den 1 april 2021 och enligt Dövas Förbund fungerar tolktjänsten för närvarande relativt smidigt för kunderna.¹⁶⁶

De som använder teckenspråk som modersmål är väl insatta i sina språkliga rättigheter. 90 procent av de som svarat på teckenspråksbarometern anser att de är viktiga eller mycket viktiga. Under de senaste tre åren har var tionde respondent i teckenspråksbarometrarna svarat att de med diskrimineringsärenden vänt sig till diskrimineringsombudsmannen, jämställdhetsombudsmannen, Dövas förbund rf., förvaltningsdomstolen, FPA-fullmäktige, riksdagens justitieombudsman eller en jurist specialiserad på frågor gällande funktionsnedsättningar.¹⁶⁷

164 Rainò, P. (2021), s.63–69

165 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

166 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

167 Rainò, P. (2021), s. 84–85

4.3.4 Övriga språkgruppers erfarenheter

Utmaningar för andra språkgrupper handlar i stor utsträckning om tolkning. Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö ry (Centralorganisationen för ryskspråkiga i Finland) anser att invandrare ofta har liten kunskap om hur hälsovårdssystemet i Finland fungerar. Ovissheten leder enligt organisationen till att invandrare måste söka tjänster utomlands.¹⁶⁸

Enligt Finlands somaliska förbund finns det en stor variation på nivån när det gäller tolkning på somaliska. Det skriftliga materialet på förskolor och skolor är ofta dåligt översatt och svårt att förstå för personer som har somaliska som sitt modersmål. Inom sjukvården har det uppdagats fall där tolkarnas språkkunskaper (somaliska-finska) inte har varit tillräckliga för att garantera en korrekt översättning. Enligt förbundet har liknande problem med nivån på tolkningen förekommit i tingsrätten och på Migrationsverket. Förbundet anser att tolkarnas kompetensnivå inom undervisnings-, invandrings- och rättstjänster samt inom hälsovården på något sätt bör följas upp för att undvika allvarliga missförstånd.¹⁶⁹ Tuglas-sällskapet som representerar personer som talar estniska konstaterar att en stor del av invandrarna inte behärskar engelska särskilt väl eller inte alls. Den lättlästa finskans och den lättlästa svenskans roll måste stärkas avsevärt. Istället för eller tillsammans med engelska borde myndigheternas information ske på lätt språk.¹⁷⁰

Arbets- och näringsministeriet har publicerat en redogörelse om det aktuella läget för kontakttolkning som framförallt används vid integration. I den granskas också tolkningens kvalitet. Enligt redogörelsen är beställningsklienterna huvudsakligen nöjda med kvaliteten på kontakttolkningen och utmaningarna gällande tillgången på tolkar gäller till största del mer ovanliga språk. Många av de utmaningar som identifierats i utredningen gäller det faktum att konkurrensutsättning av kontakttolkning är svårt att genomföra tillräckligt väl. Utifrån utredningens resultat vore det lämpligt att fortsättningsvis utveckla kvaliteten på kontakttolkning genom att utveckla tolkarnas kompetens och utbildning samt upphandlings- och utvecklingsmetoderna. Dessutom skulle man i form av en anvisning eller rekommendation kunna sträva efter att fastställa hur en god kvalitet på kontakttolkning uppnås.¹⁷¹

168 Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö ry. (Centralorganisationen för ryskspråkiga i Finland) (24.6.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.*

169 Finlands somaliska förbund rf. (22.6.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.*

170 Tuglas-sällskapet. (2.7.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.*

171 Arbets- och näringsministeriets publikationer 2020:45: Utredning om nuläget för kontakttolkning, s. 29 och 55.

I barometern för grundläggande rättigheter utreddes hur nöjda respondenterna var med den offentliga förvaltningen och de lokala myndigheterna genom att man frågade om deras åsikter gällande hur den offentliga förvaltningen eller lokala myndigheter har lyckats med att underlätta inhämtningen av information på internet och utan internet, erbjuda enkla sätt att upprätta formella klagomål samt erbjuda människor information om deras rättigheter och förmåner, även på ett enkelt och lättläst sätt.

Som en allmän observation konstaterades att arabiskspråkiga överlag är de mest nöjda: av dem instämmer eller instämmer starkt 56–90 procent med varje påstående. De som är näst nöjdast är de ryskspråkiga. Därefter kommer respondenter från hela befolkningen. De svenskspråkiga är minst nöjda. Endast 10 procent av de svenskspråkiga instämmer eller instämmer starkt med att den offentliga förvaltningen eller lokala myndigheter gör det lättare att hitta information utan internet t.ex. genom broschyrer eller affischer. 37 procent av de ryskspråkiga instämmer och nöjdast är den arabiskspråkiga gruppen (56 %).

90 procent av de arabiskspråkiga instämmer eller instämmer starkt med att den offentliga förvaltningen eller lokala myndigheter gör det lättare att hitta information utan internet. 62 procent av de ryskspråkiga instämmer med detta. Drygt hälften av befolkningen instämmer eller instämmer starkt med detta påstående. Minst nöjda i frågan är de svenskspråkiga (43 procent instämmer eller instämmer starkt). 28 procent av de svenskspråkiga motsätter sig eller motsätter sig starkt och av hela befolkningen drygt en fjärdedel. Knappt en femtedel av svenskspråkiga motsätter sig eller motsätter sig starkt påståendet att den offentliga förvaltningen eller de lokala myndigheterna erbjuder människor information om deras rättigheter och intressen.

Knappt en fjärdedel av hela befolkningen och en femtedel av de ryskspråkiga motsätter sig påståendet att den offentliga förvaltningen eller de lokala myndigheterna ger människor information på ett enkelt, lättläst sätt. 27 procent av de svenskspråkiga respondenterna höll med om detta. På det hela taget baserat på svaren borde den offentliga förvaltningen och de lokala myndigheterna utveckla sin verksamhet mest inom följande områden: underlätta inhämtningen av information utan internet, tillhandahålla ett enkelt officiellt sätt att upprätta klagomål och tillhandahålla information på ett enkelt, lättläst sätt.¹⁷²

172 Nenonen, T. et al. (2021), s. 28–30

De ryskspråkiga respondenterna har upplevt mest problem med nationella myndigheter (67 procent av respondenterna). De arabisk- och svenskspråkiga har båda upplevt problem lika ofta med lokala/regionala och nationella myndigheter. I alla grupper har minst problem upplevts med annan myndighet.¹⁷³

4.4 Språkgruppernas erfarenheter av trakasserier och språkklimat

Diskriminering på grund av språket är förbjudet i grundlagen (731/1999) och diskrimineringslagen (1325/2014). I 8 § i diskrimineringslagen fastställs diskrimineringsformer och i 14 § trakasserier. I det här avsnittet har språkgruppernas erfarenheter av attityder och diskriminering och trakasserier som baseras på språk sammanställts. Granskningen bygger på uppföljningsbarometerna för språkliga rättigheter och barometern för grundläggande rättigheter.

Diskriminering återspeglas inte alltid i statistiken. Diskrimineringsombudsmannen samlade hösten 2019 in information om diskriminering som personer med afrikansk bakgrund upplevt. Detta genomfördes med hjälp av ett webbformulär och individuella intervjuer. Lite över hälften av respondenterna anmäler inte diskrimineringen till någon officiell instans. Diskrimineringsombudsmannen strävar att med intressegrupper och med hjälp av sociala medier nå underrapporterade grupper när det gäller diskriminering. Ombudsmannen strävar i sitt arbete att utöva kommunikation som beaktar och inkluderar olika minoritetsgrupper och önskar att även andra myndigheter beaktar detta i sin verksamhet.¹⁷⁴

Studier visar att de effektivaste sätten att påverka fördomar är att skapa kontakter mellan grupper samt olika metoder för att påverka kunskapen. Dessa två sätt att påverka fördomsfulla attityder är också de olika sätt att påverka som har studerats mest. Människor som har haft goda erfarenheter av att interagera med andra grupper är också mer positiva till medlemmarna i dessa grupper. Kontakt mellan grupper anses vara ett av de mest effektiva sätten att påverka fördomsfulla attityder. Kunskapsmässig påverkan kan vara sådana påverkningsmetoder, där man försöker bryta ner fördomar genom mer information eller genom att styra mot kritisk reflektion.¹⁷⁵

173 Nenonen, T. et al. (2021), s. 33

174 Diskrimineringsombudsmannen. (2021). *Diskrimineringsombudsmannens årsberättelse 2020*. Helsingfors: Diskrimineringsombudsmannens byrå. s. 14–18

175 Justitieministeriet (2020). *Forskningsöversikt över sätt att främja positiva grupprelationer*. Policy Brief 4, Diskriminering i Finland, 2020, s. 11–12

Att utveckla myndigheternas kommunikation i en flerspråkig riktning, särskilt i sociala medier, skulle utöver ett bättre förverkligande av de språkliga rättigheterna även stödja bättre språkklimat och upplevelsen av inkludering. Justitiekansler Tuomas Pöysti har konstaterat att bestämmelserna om delaktighet i grundlagen tydligt är förbundna till språket. Enligt justitiekanslern utgör språket grunden för rättsordningens begriplighet – i en rättsstat ska lagstiftningen vara förutsebar, offentlig och allmänt tillgänglig. Försummelser av de språkliga rättigheterna eller användningen av ett alienerande språk hindrar tillgodoseendet av delaktigheten, rättsskyddet och rätten till god förvaltning.¹⁷⁶

4.4.1 Nationalspråk

Försämringen av språkklimatet som var tydligt mellan år 2012–2016 har avtagit. Enligt språkbarometern 2020 har inte språkklimatet försämrats i hemkommunen och näromgivningen. Den finskspråkiga minoriteten upplever språkklimatet i hemkommunen som sämre än svenskspråkiga. Samma resultat visade språkbarometern 2016. Den svenskspråkiga minoriteten upplever den största försämringen i språkklimatet. Bland både svensk- och finskspråkiga är det de yngsta och de äldsta åldersgrupperna som upplever språkklimatet som sämst. Medelålders (50–54 år) svenskspråkiga har den mest positiva uppfattningen om språkklimatet. Män anser att språkklimatet är bättre än vad kvinnor gör. Ju bättre språkkunskaper man har i det andra inhemska språket desto positivare upplevs språkklimatet. Svenskspråkiga anser att inställningen till andra språkgrupper i massmedia, sociala medier och rikspolitiken har försämrats. Majoriteten har inte upplevt varken fördomar, trakasserier eller diskriminering under det senaste året men svenskspråkiga upplever oftare fördomar och trakasserier. Svenskspråkiga upplever fördomar och trakasserier i högre grad än diskriminering. För finskspråkiga är det tvärtom. Både svensk- och finskspråkiga uppger att de ibland känner sig dåligt behandlade av de som pratar majoritetsspråket på arbetsplatsen.¹⁷⁷

Folktinget kontaktas årligen av drygt 100 personer som upplever sig ha fått bristfälliga tjänster på svenska. I de fall där kontakterna handlar om brister i en myndighets skyldighet att erbjuda tjänster på svenska, kontaktar Folktinget myndigheten och ber om en förklaring och uppmanar myndigheten att vidta åtgärder för att följa språklagen och åtgärda bristerna. Kontakten har på senare år ökat snarare än minskat. Enligt Folktinget är orsakerna till att tjänsterna inte har tillhandahållits på ett jämlikt sätt på finska och svenska på grund av brister i planering och servicekedjan, personalens bristfälliga språkkunskaper och kunnande gällande vad som fastställs i språklagen om myndighetens skyldighet att

¹⁷⁶ Justitiekanslerns i statsrådets berättelse för år 2018, s. 12

¹⁷⁷ Lindell, M. (2021), s.62–63

erbjuda tjänster på båda nationalspråken. Ofta hänvisas det till resurs- och personalbrist. Enligt Folktinget förutsätter ett positivt språkklimat att myndigheten avger en signal på eget initiativ om att den vill erbjuda tjänster till klienterna på de båda officiella språken.¹⁷⁸

Enligt språkbarometrarna finns det utrymme för förbättring i språkklimatet både vad gäller svenskspråkiga och finskspråkiga. Finskspråkiga upplever att relationerna mellan språkgrupperna är mer negativa än de svenskspråkiga. Tvåspråkiga kommuner med en finskspråkig minoritet, kan utvecklas för att bättre ta hänsyn till de finskspråkiga som bor i kommunen.¹⁷⁹

Enligt institutet för de inhemska språken återspeglas det eskalerande debattklimatet också i debatten om språket och språken. Genom att stödja språk och ett gott språkbruk stödjer man också människor och gemenskaper och minskar därigenom diskriminering som är en av källorna till polarisering. Ett fientligt klimat förhindrar enligt institutet såväl diskussioner kring det finska språket som andra språk och en fientlig inställning kan rikta sig mot den typen av språkform eller sättet att använda språket som personen har. Utmaningen är att skapa ett klimat som uppmuntrar till att använda finska på olika färdighetsnivåer och att acceptera att olika personer talar finska på många olika nivåer. Den synliga närvaron av olika språk ökar vanligtvis också medvetenheten om det egna modersmålet och dess särdrag. Språkmedveten undervisning som betonas i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen kan när den förverkligas påverka detta i en positiv riktning.¹⁸⁰

4.4.2 De samiska språken

Avsnittet gällande språkklimat fanns för första gången med i samebarometern 2020. Enligt barometern hade hälften av respondenterna i hembygdsområdet och två tredjedelar i övriga Finland inte upplevt diskriminering eller trakasserier på grund av att de talat samiska. Var femte i hembygdsområdet och var sjätte i övriga Finland har upplevt ovan nämnda saker åtminstone ibland och i samma utsträckning enstaka gånger. I vissa fall har diskrimineringen inte riktats mot språket utan den samiska etniciteten, eller mot både och.¹⁸¹

178 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

179 Lindell, M. (2021), s. 126

180 Institutet för de inhemska språken. (22.6.2021).

181 Arola, L. (2021), s. 63–64

Enligt samebarometern varierar upplevelserna om språkklimatet. En tredjedel upplever att relationerna i hembygdsområdet blivit bättre och 15 procent tycker att de blivit sämre. Nästan hälften av respondenterna tycker att relationerna varierar. I övriga Finland kan nästan hälften inte säga hurdana relationerna är eller har inte svarat på frågan. Utanför hembygdsområdet upplever en femtedel att relationerna blivit bättre och hälften kan inte svara eller har inte svarat på frågan.¹⁸² Detta motsvarar förväntningarna enligt Sametinget, eftersom finskspråkiga inte nödvändigtvis har kontakt med samiskspråkiga utanför deras hembygdsområde. Enligt den respons som sametinget erhållit från den samiska befolkningen är myndigheternas och den övriga befolkningens negativa attityder mot det samiska språket ett centralt hinder för förverkligandet av de samiska språkliga rättigheterna.¹⁸³

4.4.3 Teckenspråk

Enligt teckenspråksbarometern visar sig fördomar för döva exempelvis som misstankar om den döva människans allmänna förmåga eller potentialen i det egna språket eller teckenspråkets ställning som språk bland språken. Diskrimineringen kan å andra sidan bero på oundvikliga skillnader i tecknat och talat språk, till exempel i de interaktioner mellan döva och hörande då det behövs tolkning, men det upplevs som en belastning. Det upplevs som trakasserier att bli kallad för obehagliga öknamn som dövstum och som diskriminering att utestängas från såväl arbets-, studie- som boendegemenskapen liksom även ett ovänligt bemötande inom olika tjänster. En tredjedel av respondenterna uppgav att de hade mött fördomar, trakasserier eller diskriminering enstaka gånger när de använt teckenspråk och en tiondel hade ofta upplevt att de blivit kränkta eller diskriminerade. Även om majoriteten av de svarande (62 %) aldrig hade upplevt trakasserier, framkom detta ändå i de egna beskrivningarna. Det uppgavs också att språklig diskriminering sker inom den teckenspråkiga gemenskapen, exempelvis genom åsikter att de som använder finlandssvenskt teckenspråk borde klara sig med finskt teckenspråk.¹⁸⁴ Dövas förbund informeras ibland om enstaka personers upplevelser framförallt gällande social- och hälsovårdstjänster. I de här fallen förringas betydelsen av teckenspråk, man nekar till att beställa tolk samt kräver att den döva ska läsa på läppar och tala.¹⁸⁵

182 Arola, L. (2021), s. 69

183 Sametinget. (2.7.2021).

184 Rainò, P. (2021), s.75–78

185 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

4.4.4 Erfarenheter från andra språkgrupper

Enligt Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry (Karelska unga i Finland) är språkklimatet i Finland gällande det karelska språket och gentemot karelskspråkiga mycket dåligt. Bland majoritetsbefolkningen känner man i allmänhet inte till så mycket om det karelska språket eller de karelskspråkiga och felaktig information är mycket utbrett.¹⁸⁶ Enligt förbundet riskerar det allvarligt utrotningshotade karelska språket att helt försvinna, om inte handfasta återupplivningsåtgärder omedelbart vidtas.¹⁸⁷ Önskemålet för Suojärvi pitäjäseura är att återupplivningsprojektet på Östra Finlands universitet ska leda till positiva resultat. Enligt förbundet kan man tacka projektet som startade i början av 2021 för att den på ett omfattande sätt varit inlyssnande vilket har bidragit med många synvinklar från "fältet".¹⁸⁸ Enligt Karjalan kielet r.y. finns det idag i Finland stor förståelse för mångkulturalism och mångspråkighet, även om det finns utrymme för förbättring.¹⁸⁹

Enligt barometern för grundläggande rättigheter har 72 % av arabiskspråkiga män och 66 % av arabiskspråkiga kvinnor utsatts för trakasserier minst en gång under de senaste fem åren. Av svenskspråkiga har 50 % av männen och 58 % av kvinnorna svarat på motsvarande sätt. Av ryskspråkiga svarar 51 % av både kvinnor och män på motsvarande sätt.¹⁹⁰

Enligt Familia r.f. som representerar flerspråkiga avspeglar sig det allmänna samhällsklimatet och inställningen till minoritetsgrupper också i språkklimatet. Av de par och familjer som Familia representerar har minst en av makarna flyttat till Finland från ett annat land. Den ökade hatretoriken i den offentliga debatten, särskilt i sociala medier, riktas ofta specifikt mot minoritetsgrupper. Vissa är rädda för att tala sitt modersmål på offentliga platser. När de talar ett främmande språk är de rädda för okända personers rasistiska handlingar. En del upplever därför inte det förnuftigt att använda sitt eget språk i offentliga situationer eller när de utträttar ärenden hos myndigheter. Dessutom upplever familjer med två kulturer där den ena parten talar finska som modersmål ofta att den part som talar finska får bättre service och får saker och ting bättre förklarade för sig än parten som talar ett främmande språk. Ofta ignoreras den invandrade parten i en servicesituation om den finskspråkiga parten närvarar. Hatretorik och negativa attityder har enligt förbundet ökat under de senaste åren. Det är viktigt att myndigheterna informerar om språkgruppernas rättigheter och aktivt uppmuntrar språkgrupper att använda sitt eget språk. Enligt

186 Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry. (Karelska unga i Finland) (23.6.2021).

187 Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry. (23.6.2021).

188 Suojärven pitäjäseura ry. (2.7.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.*

189 Karjalan Kielet ry. (2.7.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.*

190 Nenonen, T. et al. (2021), s. 58

förbundet skulle också ett positivt klimat främjas av att myndigheten försöker tala klientens språk fastän det inte är flytande. Enligt Familia skulle det vara bra om myndigheten har synlig information framme om vilka språk som myndigheten använder sig av.¹⁹¹

4.5 Sannings- och försoningsprocesser

4.5.1 Sannings- och försoningskommissionen för samer

Arbetet för tillsättandet av en sannings- och försoningskommission för samer fortsätter i enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering också under innevarande regeringsperiod.¹⁹² Målet för kommissionens arbete är att sammanställa och synliggöra samernas erfarenheter av finska statens och olika myndigheters agerande. Avsikten är att sannings- och försoningskommissionen ska tillsättas så snabbt som möjligt.¹⁹³ Samerna valde sina medlemmar till sannings- och försoningskommissionen i december 2020. I februari 2021 godkände Sametinget enhälligt kandidaterna till kommissionärer för sannings- och försoningskommissionen som staten föreslagit.¹⁹⁴

I oktober 2017 inledde regeringen beredningen av en försoningsprocess kring samiska frågor. Initiativet till processen och tillsättandet av en sannings- och försoningskommission togs av sametinget. Som ett led i beredningen ordnades ett stort antal samråd i samernas hembygdsområde och i Finlands största städer mellan den 2 maj och den 29 juni 2018. På grundval av den publicerades också en samrådsrapport.¹⁹⁵

191 Familia ry. (2.7.2021).

192 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019). s. 90.

193 Statsrådets kansli: *Sannings- och försoningskommissionen för samer* [webbplats]. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://vnk.fi/saamelaisasioiden-sovintoprosessi>.

194 Rasmus, L., Tammela, L. & Torikka, X. (18.12.2020). *Samerna valde sina medlemmar till sannings- och försoningskommissionen: Heikki J. Hyväräs, Miina Seurujärvi och Irja Jefremoff föreslås som medlemmar*. YLE Nyheter. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://yle.fi/uutiset/3-11702820>; Sametinget. (1.3.2021). *Sametinget godkände statens förslag till kommissionskandidater*. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://www.samediggi.fi/2021/03/01/saamelaiskarajat-hyvaksyi-valtion-esitykset-komissaariehdokkaiksi/>

195 Statsrådets kansli. (26.11.2018). *Samrådsrapport om försoningsprocessen för samefrågor har publicerats*. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://vnk.fi/-/kuulemisraportti-on-julkaistu>.

Syftet med sannings- och försoningsprocessen är att identifiera och bedöma diskriminering både i det förflutna och i dag, inklusive statens assimilationspolitik, och kränkningar av samernas rättigheter, utreda hur dessa påverkar samerna och deras samhälle idag samt lägga fram förslag om hur man kan främja kontakten såväl mellan samerna och finska staten som samerna emellan. Ledamöterna i sannings- och försoningskommissionen är personer som åtnjuter ett brett förtroende bland samerna och i det finska samhället. Ledamöterna är oberoende och representerar inte den aktör som har föreslagit eller utsett dem. Kommissionen har fem ledamöter varav två väljs på framställning av statsrådet, två på framställning av sametinget och en på framställning av skolernas byastämman.¹⁹⁶

4.5.2 Försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga

Enligt statsminister Sanna Marins regeringsprogram inleder statsrådet en statlig försoningsprocess om de kränkningar av dövas rättigheter som har förekommit i Finlands historia¹⁹⁷. I juni 2020 startade utifrån detta forskningsprojektet "Tecknade minnen: kränkningar av dövas och teckenspråksgemenskapens rättigheter". Projektet finansieras med 180 000 euro av statsrådet och pågår till slutet av 2021. Forskningsprojektet genomförs i samarbete med Helsingfors universitet, Institutet för hälsa och välfärd, Humanistiska yrkeshögskolan, Tammerfors universitet och Östra Finlands universitet. Projektets primära syfte är att på bred bas utreda de rättskränkningar som målgruppen har utsatts för från början av 1900-talet och hur kränkningarna har påverkat, och fortfarande påverkar, målgruppens möjligheter att likvärdigt delta i samhället men också dess möjligheter att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Forskningsprojektet förbereder försoningsprocessen genom att producera information för processens fortsättning bland annat om hur målgruppen förhåller sig till försoningsprocessen.¹⁹⁸

196 Sametinget: *Sannings- och försoningskommissionen för samer* [webbplats]. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://www.samediggi.fi/saamelaisten-totuus-ja-sovintokomissio/>.

197 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019). s. 90.

198 Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet: *Tecknade minnen: kränkningar av dövas och teckenspråksgemenskapens rättigheter* [webbplats]. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://tietokayttoon.fi/-/viitotut-muistot-kuuroihin-ja-viittomakieliseen-yhteisoon-kohdistuneet-oikeudenloukkaukset>.

4.6 Viktiga iakttagelser

1. Europarådets ministerkommitté rekommenderade 2020 Finland att som en omedelbar åtgärd säkerställa den samhälleliga konsensusen kring Finlands tvåspråkighet (finska och svenska) genom insatser för att öka kunskapen med stöd av ett uttalat engagemang på högsta politiska nivå. Åtagandena gällande svenskspråkiga officiella tjänster bör vara realistiska, effektiva, med tillräckliga resurser och regelbundet kontrollerade. I regeringsprogrammet för Marins regering ingår en reform av nationalspråksstrategin.
2. Hindren för att på ett likvärdigt sätt tillgodose tjänster på finska och svenska är bland annat otillräcklig planering av servicekedjan, personalens bristande språkkunskaper och kunnande om vad som språklagen föreskriver om en myndighets skyldighet att erbjuda tjänster på båda nationalspråken. Ofta hänvisas till resurs- och personalbrist.
3. Myndighetsinformation som beaktar olika språkgrupper är en central del av tillgodoseendet av språkliga rättigheter och bidrar också till ett mer positivt språkklimat. Det finns fortfarande utvecklingsbehov för myndigheternas flerspråkiga information.
4. Myndigheterna bör framöver beakta att tolkningstjänster ska fungera smidigt.
5. I allmänhet kan konstateras att minoritetsställningen i framförallt kommuner fortfarande ofta har en negativ inverkan på språkgruppens serviceupplevelser.
6. Den offentliga förvaltningen och de lokala myndigheterna borde i synnerhet underlätta inhämtningen av information utan internet, tillhandahålla ett enkelt officiellt sätt att upprätta klagomål och tillhandahålla information på ett enkelt, lättläst sätt.
7. Enligt språkbarometern har försämringen av språkklimatet som var tydligt mellan år 2012–2016 avtagit. Den språkgrupp som är i minoritetsställning upplever ofta att språkklimatet är sämre.

5 Teman

5.1 Digitalisering

5.1.1 Bakgrund

I 2013 års språkberättelse efterlyste grundlagsutskottet nya innovativa lösningar på hur man skulle kunna använda teknologin för att skydda de språkliga rättigheterna. I språkberättelsen 2017 behandlades därför digitalisering som ett område med särskild betydelse för framtiden. I 2017 års språkberättelse understryks bland annat ur medborgarnas synvinkel hur möjligheten att kunna hitta informationen och använda de nya plattformarna är en förutsättning för att dra maximal nytta av digitaliseringen. I berättelsen presenteras som viktiga aspekter att funktionaliteten hos digitala offentliga tjänster på finska och svenska borde säkerställas och att behoven för olika språkgrupper borde beaktas vid utveckling av tjänster på ett kundorienterat sätt i enlighet med principerna för digitalisering. Dessutom bör riktlinjerna för digitaliseringsprinciperna kompletteras med instruktioner gällande språk. I aspekterna betonades också terminologins betydelse för digitaliseringen samt möjligheterna att använda distanstolkning och taligenkänning.

5.1.2 Digitalisering inom statsförvaltningen

Sedan 2017 års språkberättelse har digitalisering varit ett huvudtema i regeringens program och projekt. Digitalisering var ett genomgripande tema i regeringens strategi i statsminister Sipiläs regeringsprogram. Syftet var att ta vara på möjligheterna med digitalisering bland annat genom att skapa offentliga tjänster som var användarvänliga och huvudsakligen digitala, så att det för statsekonomin oundvikliga produktivitetssprånget lyckas. Ett av den här regeringens spetsprojekt är digitaliseringen av de offentliga tjänsterna.

Ett mål i statsminister Sanna Marins regeringsprogram är att Finland ska vara känt som ett föregångarland där de möjligheter som digitaliseringen och den tekniska utvecklingen medför utvecklas och tillvaratas över förvaltnings- och sektorsgränserna. Målet är att höja den offentliga sektorns tekniska kompetens och digitaliseringsfärdigheter samt att utveckla samarbetet mellan den offentliga sektorn och den privata sektorn.

Programmet för främjande av digitalisering har byggts upp för att genomföra dessa mål i regeringsprogrammet. Programmet stöder och uppmuntrar myndigheter att göra sina tjänster tillgängliga för allmänheten och företagen i digital form senast 2023. Utöver programmet för främjande av digitalisering innehåller regeringsprogrammet även förverkligandet av språkliga rättigheter i stora digitaliseringsprojekt.

5.1.2.1 Språkliga rättigheter i lagstiftningen gällande digitala tjänster

Lagen om digitala tjänster (306/2019) innehåller bestämmelser om minimikraven för tillgängligheten hos offentliga organs webbplatser och mobilapplikationer, tillsynen över att tillgängligheten förverkligas och myndigheternas förpliktelser när det gäller tillhandahållandet av digitala tjänster åt allmänheten. Lagen trädde i kraft den 1 april 2019 och den verkställer tillgänglighetsdirektivet i Finland. Lagen innehåller dessutom bestämmelser om myndigheters digitala tjänster.

Lagen om tillhandahållande av digitala tjänster innehåller inga bestämmelser om språken gällande digitala tjänster. Enligt finansministeriet konstaterades i samband med beredningen av lagen att språkfrågorna med anknytning till digitala tjänster borde avgöras i andra allmänna lagar som tillämpas på förvaltningen.

Lagen har setts ha en viss inverkan på förverkligandet av språkliga rättigheter. Effekterna bedöms huvudsakligen vara positiva. Regeringens proposition inkluderar en hänvisning till att det svenskspråkiga innehållet ska vara begripligt och att det ska finnas innehåll på lättläst svenska. Detta ökar kraven på myndigheternas språkkunskaper. Dessutom konstateras att en fast del av begripligheten är att de språkliga rättigheterna säkerställs i enlighet med språklagen också i fråga om innehåll som offentliggörs i digitala tjänster.¹⁹⁹ När digitala tjänster planeras och utvecklas måste man redan från början beakta hur de språkliga rättigheterna ska tillgodoses i praktiken.²⁰⁰

199 RP 60/2018 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om tillhandahållande av digitala tjänster och lag om ändring av lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet.

200 FVUB 27/2018 rd – RP 60/2018 rd, Förvaltningsutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om tillhandahållande av digitala tjänster och lag om ändring av lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet.

Folktinget anser att lagstiftningen gällande digitala tjänster bör reformeras och uppdateras eftersom den inte motsvarar dagens digitala verklighet, där digitala tjänster ständigt utvecklas, expanderar och betonas i vardagen. Lagstiftningen bör också uppdateras, för att säkerställa likvärdig service på båda nationalspråken och utreda frågorna om i vilken omfattning myndigheterna ska erbjuda digitala tjänster på båda nationalspråken.²⁰¹

5.1.2.2 Anvisningar om beaktande av språkliga rättigheter i digitala tjänster

Eftersom lagen om tillhandahållande av digitala tjänster inte innehåller bestämmelser om de digitala tjänsternas språk, är det viktigt att riktlinjerna för digitaliseringsprinciperna kompletteras med anvisningar gällande språken. 2017²⁰² års handlingsplan för nationalspråksstrategin inkluderade en åtgärd som finansministeriet ansvarade för om att upprätta anvisningar för beaktande av språken i utvecklingen av myndigheternas IKT-lösningar.

I slutrapporten för handlingsplanen för nationalspråksstrategin 2019²⁰³ konstateras att omnämnandet av språkliga rättigheter och språkgrupper har lagts till i den uppdaterade rekommendationen JHS-173. JHS-systemet avskaffades emellertid 2020 i och med att lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen trädde i kraft. Kvalitetskriterierna för digitala tjänster innehåller idag en hänvisning till de digitala tjänsternas språk. Under förra regeringsperioden förverkligades som ett led i att främja prioritering av digitala tjänster vid finansministeriet ett arbete för att utreda kvaliteten på digitala tjänster. I arbetet utreddes vilka faktorer som ger kunden en bra användarupplevelse och vilka faktorer som säkerställer att myndighetstjänstens produktionsprocess leder till en högkvalitativ tjänst. I arbetet fastställdes kvalitetskriterier för digitala tjänster där säkerställandet av de språkliga rättigheterna har genomförts på följande sätt: "Tjänstens språkurval uppfyller åtminstone kraven i språklagstiftningen. Enligt behoven hos tjänstens användare ska tjänsten även erbjudas på andra språk."

Under den här regeringsperioden används kvalitetskriterierna ifråga i det självbedömningsverktyg för digitala tjänster som utvecklas på myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, med vilket myndigheter kan utvärdera status och utvecklingsbehov för sina tjänster. Verktyget kommer att vara klart i slutet av 2021. De utvärderingar som upprättats med olika myndigheters verktyg bildas också till en gemensam offentlig

201 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

202 Tammenmaa, C. & Lunabba, V. (2017). *Handlingsplan för nationalspråksstrategin*. Justitieministeriets publikation, Utredningar och anvisningar 13/2017. Helsingfors: Justitieministeriet.

203 Lunabba, V. (2019).

sammanställningsvy i Suomi.fi-servicedatalagret. Via sammanställningsvyerna kan man följa upp och rapportera den servicespecifika kvalitetsinformationen. Sammanställningsvyn möjliggör också jämförelser mellan olika ärendetjänster.²⁰⁴

Digi i vardagen-delegationen har som mål att stödja utvecklingen av de digitala tjänsterna så att olika befolkningsgrupper på ett likvärdigt sätt ska kunna ta vara på de möjligheter som digitaliseringen för med sig. Att främja förverkligandet av språkliga rättigheter ingår också här.²⁰⁵

5.1.3 Digitalisering och olika språkgrupper

Digitaliseringen spelar en allt viktigare roll för de tjänster som tillhandahålls av både offentliga och privata sektorer. Digitaliseringen av tjänster och funktioner påverkar redan myndigheternas och medborgarnas vardag, och denna inverkan kommer bara att öka i framtiden. Fastän Finland redan nu hör till världstoppen när det gäller offentliga digitala tjänster och finländarnas digitala kompetens är bäst i hela EU, kommer digitaliseringen de närmaste åren att i ännu högre grad förändra såväl medborgarnas som myndigheternas arbets- och verksamhetsmetoder.

För att alla ska kunna dra nytta av digitaliseringens fördelar bör de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna beaktas redan i ett tidigt skede. I det här sammanhanget ska de språkliga rättigheterna tillgodoses för att digitaliseringen ska kunna utnyttjas fullt ut av alla grupper. Det är viktigt att tillgänglighet och jämlikhet beaktas när digitala tjänster utvecklas. Att kunna förstå informationen är en väsentlig del av tillgängligheten. Tjänster och funktioner är tillgängliga och jämlika när alla kan använda dem.

Språklagen, samiska språklagen och teckenspråklagen ska beaktas när nya digitala tjänster och system skapas. Digitala tjänster ska från första början utvecklas parallellt i olika språkversioner, så att likabehandling av befolkningsgrupper säkerställs i takt med att samhället förändras. Att ta hänsyn till behovet av olika språkversioner och i datasystemens planerings- och kodningsfas är ofta mer ekonomiskt och effektivare än att uppdatera systemet i efterhand.

204 Finansministeriet. (26.5.2021). *Utlåtande: Finansministeriets svar på språkberättelsen 2021*.

205 Finansministeriet. (26.5.2021).

Den pågående och oundvikliga övergången till ett digitaliserat och automatiserat samhälle förutsätter att särskild uppmärksamhet riktas till de språkliga rättigheterna. Statsförvaltningen ansvarar för att säkerställa att man i offentliga digitala tjänster tar hänsyn till olika språkgruppers rättigheter samt tjänsternas tillgänglighet och funktionalitet på olika språk. Om digitala tjänster endast finns tillgängliga på finska eller svenska, kan det orsaka utmaningar i digitala miljöer för de personer som inte behärskar dessa språk så bra.²⁰⁶ Digitalisering kan möjliggöra mer omfattande och bättre myndighetstjänster rent språkligt, samt en bättre språklig tillgänglighet hos tjänsterna. Vid utvecklingen av digitala service-lösningar bör alla myndigheter fundera över de språk som klientgrupperna använder och ta reda på om det finns skäl att erbjuda digitala tjänster även på andra språk än nationalspråken. Det är känt att invandrare löper risk för digital diskriminering, därför bör tjänster som riktar sig till dem särskilt utnyttja möjligheterna som digitalisering skapar för att förbättra språkliga tjänster. Digitalisering kan också fungera som ett bra hjälpmedel vid återupplivning av utrotningshotade språk, särskilt om språkgruppens medlemmar bor utspridda över hela Finland. Andra exempel på användning av digitalisering vid återupplivningsarbete är webbkurser, webbtidskrifter samt olika språkteknologiska tjänster såsom webbaserade ordböcker, textkorpus som publiceras på nätet samt internet på det egna språket.²⁰⁷

Man bör också komma ihåg att alla av olika skäl inte kan använda sig av digitala tjänster, även om de är användarvänliga och språkligt sett tillgängliga. Därför behövs också personlig service baserad på muntlig interaktion samt telefonservice. Språkgruppernas svar lyfter också fram att framförallt äldre personer har väldigt bristfälliga grundläggande kunskaper inom digitalisering och de har heller inte erfarenhet av elektronisk ärendehantering från sitt hemland. Detta medför många utmaningar för språkgruppen när det gäller att sköta sina egna ärenden. Dessutom är det känt att myndighetsspråk är svårare än vardagsfinskan, vilket skapar en dubbel utmaning att sköta sina egna ärenden och att hantera myndighetsärenden elektroniskt.²⁰⁸

5.1.3.1 Digitalisering och nationalspråk

Enligt språklagen är medborgarna berättigade att använda sitt eget språk, finska eller svenska, hos myndigheter, även i myndigheternas elektroniska tjänster. Myndigheterna är skyldiga att självmant se till att de språkliga rättigheter förverkligas.

206 Familia ry. (2.7.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför språkberättelsen 2021.*

207 Suojärven pitäjäseura ry. (2.7.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.*

208 Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö ry. (Centralorganisationen för ryskspråkiga i Finland) (24.6.2021).

I språkbarometern 2004–2016 utreddes bland annat hur personer som tillhör minoritets-språkgruppen i en tvåspråkig kommun (finsk- och svenskspråkiga) använder statens elektroniska tjänster. Enligt dessa resultat är finskspråkiga nöjdare med elektroniska tjänster. Exempelvis anser 26 % av finskspråkiga att statens elektroniska tjänster är utmärkta medan motsvarande siffra bland svenskspråkiga bara var 5 %. 6 % av finskspråkiga är missnöjda med de elektroniska tjänsterna medan motsvarande siffra bland svenskspråkiga är 29 %.²⁰⁹

Enligt den senaste språkbarometern från 2020 var finskspråkiga nöjdare än svenskspråkiga med digitala tjänster. Finskspråkiga hade haft betydligt mindre problem med användningen av tjänsterna än de svenskspråkiga.²¹⁰ Ett av de vanligaste praktiska problemen bland svenskspråkiga var att tjänsten finns tillgänglig på svenska, men att översättningarna är bristfälliga och länkar till information på svenska saknas. Det kan också vara fråga om att webbplatsens hela servicekedja inte finns tillgänglig på svenska, utan om man klickar sig vidare på den svenskspråkiga sidan så kommer man till information som endast finns på finska. Ofta nämndes också att s.k. chattbotar endast talar finska.

I riksdagens justitieombudsmans avgöranden som gäller språkliga rättigheter har ofta brister i digitala tjänster, där finsk- och svenskspråkiga inte har behandlats likvärdigt, lyfts fram. Exempelvis skapas ofta webbplatser och nya elektroniska system först på finska och först senare på svenska. I sina avgörande har justitieombudsmannen konstaterat att oavsett i vilken form myndighetstjänsten tillhandahålls, elektroniskt eller traditionellt, ska myndigheten behandla både språkgrupperna likvärdigt, tjänstens kvalitet får inte försämrats beroende på vilket språk som används.

Institutet för de inhemska språken anser att det har gjorts framsteg när det gäller att allt fler myndigheter vill utveckla den språkliga tillgängligheten för digitala tjänster och erbjuda tjänster på ett sakligt, klart och begripligt språk i enlighet med förvaltningslagen.²¹¹

Enligt Folktinget förverkligas språkliga rättigheter i varierande grad i myndigheters digitala lösningar. De digitala tjänsterna är inte alltid kompatibla på båda national-språken när de tas i bruk. Folktinget betonar att när en tvåspråkig myndighet införskaffar en digital tjänst åt befolkningen, är det viktigast att de språkliga aspekterna beaktas i upphandlingsförfarandets alla skeden. Detta gäller redan vid anbudsförfarandet och

209 Lindell, M. (2016). Språkbarometern 2004–2016. Forskningsrapport. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 52/2016. Figur 36a, 36b, s. 79.

210 Lindell, M. (2016, 2021).

211 Institutet för de inhemska språken. (22.6.2021).

upphandlingsannons samt upphandlingsavtal.²¹² Även vid utvecklingen av digitala stöd-tjänster bör beaktas att det från första början finns tillräckligt med stödtjänster på båda nationalspråken. I finansministeriets Program för främjande av digitalisering förbereds tillsammans med myndigheten för digitalisering och befolkningsdata en åtgärd, där expertstöd ska erbjudas kommuner och myndigheter under 2021 och 2022 för att förbättra användbarheten och tillgängligheten på digitala tjänster. Både finskspråkiga och svenskspråkiga kommuner kan ansöka om stöd. Utvecklingsobjekt kan vara erbjudande av digitala tjänster på båda nationalspråken och identifiering av kundbehov gällande tjänsterna.²¹³

5.1.3.2 Digitalisering och samiska språk

I samebarometern 2016 som genomfördes på uppdrag av justitieministeriet, tillfrågades samer som bor i samernas hembygdsområde om de skulle använda statliga elektroniska tjänster på samiska. En tredjedel av respondenterna skulle använda tjänsterna.²¹⁴ I 2020 års samebarometern svarade drygt hälften av de samer som bor i hembygdsområdet att de skulle vilja sköta ärenden elektroniskt om det vore möjligt i större skala än idag. Detta var särskilt uppfattningen hos personer under 40 år.

Sametinget anser att samernas språkliga rättigheter förverkligas mycket dåligt i myndigheternas digitala tjänster trots de skyldigheter som den samiska språklagen föreskriver. De viktigaste statliga myndigheter inom tillämpningsområdet för den samiska språklagen har inte kunnat utveckla likvärdiga digitala tjänster för den samiska befolkningen jämfört med resten av befolkningen. På myndigheternas webbplatser finns blanketter, texter och meddelanden på samiska, men det finns inga möjligheter att uträtta ärenden elektroniskt. Det finns inte heller digitalt stöd på samiska. Sametinget lyfter särskilt fram social- och hälsovårdstjänster. När det gäller dessa tjänster pågår en omfattande övergång till elektroniska patientinformations-, tidsboknings- och även egenvårdsprogram där det samiska språket inte har beaktats överhuvudtaget.²¹⁵

Vad gäller de samiska språken har det uppstått särskilda problem gällande funktionaliteten i de digitala systemen då de specialfonter som används inom samiskan har förbisetts. Finlands befolkningsdatasystem och övriga datasystem inom den offentliga förvaltningen har inte stött den samiskspråkiga skrivformen för personnamn. Detta har uppmärksammats av den rådgivande kommittén gällande Europarådets ramkonventionen för skydd av

212 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

213 Finansministeriet. (26.5.2021).

214 Pasanen, A. 2016, figur 18, s. 18

215 Sametinget. (2.7.2021)

nationella minoriteter. Kommittén har uppmanat myndigheter till att göra de nödvändiga ändringarna så att det ska vara möjligt att registrera namn med specialtecken bland annat i olika offentliga register, personers pass och andra offentliga handlingar.²¹⁶

Detta problem som lyftes fram i 2017 års språkberättelse har nu delvis lösts och det har varit möjligt att registrera samiska bokstäver i befolkningsdatasystemet sedan början av 2020. Idag utförs anteckningar med specialtecken i befolkningsdatasystemet av en tjänsteman. Finansministeriet har meddelat att i framtiden är målet att inom ramarna för anslaget utveckla namnändringsapplikationer så att klienterna även elektroniskt kan anmäla sitt namn vid ansökan om namnändring eller t.ex. att ett större urval tecken kan användas vid registrering av ett barns uppgifter. Andra myndigheters informationssystem klarar inte nödvändigtvis av att hantera den uppdaterade teckenuppsättningen. Varje myndighet ansvarar för att uppdatera sina egna informationssystem.²¹⁷

Den biträdande justitiekanslern uppmärksammade i sitt avgörande 2018 FPA:s samisk-språkiga webbtjänster.²¹⁸ Enligt avgörandet strider bristen på möjligheter att uträtta ärenden på samiska på nätet de samiskspråkigas lika möjligheter att få tillgång till FPA:s tjänster. En välfungerande onlinetjänst är särskilt viktig när man utvecklar och utvidgar förvaltningens digitalisering. Betydelsen av FPA:s onlinetjänst och digitaliseringens användbarhet betonas i det samiska hembygdsområdet eftersom avstånden i området är långa och FPA har få kontor sett till det stora geografiska området.

5.1.3.3 Digitalisering och teckenspråk

Resultaten från teckenspråksbarometern visar att det fortfarande finns för lite information och tjänster som myndigheter producerar på teckenspråk, och dessutom är de svåra att hitta på webbplatserna. Det finns väldigt lite information på finlandssvenskt teckenspråk.²¹⁹ Även enligt Dövas Förbund finns det sällan information på de nationella teckenspråken på myndigheternas webbplatser.²²⁰

216 Europarådets ministerkommitté. (15.3.2017). Resolution CM/ResCMN(2017)1 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Finland.

217 Finansministeriet. (26.5.2021).

218 Justitiekanslerns avgörande JKÄ/1161/1/2018, FPA ska förbättra tjänsterna på samiska.

219 Rainò, P. (2021), s. 71 och 84.

220 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

Teckenspråksbarometern belyser behovet av åtkomst till information och digitala tjänster på teckenspråk, särskilt för dem som bara använder teckenspråk. En del offentliga tjänsteverantörer erbjuder en kommersiell distanstolkningsapp i chattar och andra tjänster. Till dessa tjänster söker sig också personer som använder finlandssvenskt teckenspråk, eftersom det knappt finns några elektroniska tjänster för dem på det egna språket utom på svenska. Elektroniska tjänster kan också försätta döva medborgare som använder teckenspråk i en ojämlik ställning: när tjänster som är lämpliga för den övriga ("hörande") befolkningen är öppna dygnet runt, är textbaserade (t.ex. chatttjänster) för döva inte alltid öppna. Sådana tjänster med återuppringning som blivit allt vanligare inom den offentliga förvaltningen upplevs som ojämlika, liksom andra elektroniska kundtjänster som går ut på att kontakta kunden via telefon. Dessa kan få konsekvenser som påverkar sjukvården, om inte tjänsten eller återuppringningsbegäran når döva medborgare.²²¹

Dövas Förbund konstaterar att de språkliga rättigheterna för teckenspråkiga förverkligas hos myndigheterna närmast indirekt genom tolkningen. Myndigheterna anordnar inte själva tolkningen utan personen som använder teckenspråk måste själv beställa tolkningstjänster via FPA. Detta sker både när du besöker myndigheten och digitalt.²²²

Coronatiden har lett till att digitalisering och distanstolkning har använts effektivare i FPA:s tolkningstjänster. Detta har förbättrat framförallt möjligheten hos boende inom glesbygdsområden att få tillgång till tolk även med kort varsel samt ökat hälsosäkerheten under pandemin. Distanstolkning passar emellertid inte för alla situationer eller för alla kundgrupper.²²³

5.1.4 Specifika språkfrågor relaterade till digitala tjänster

5.1.4.1 Artificiell intelligens och robotisering

Teknologi såsom artificiell intelligens (AI) och robotik har blivit en del av det moderna samhället som utnyttjar digitaliseringen. Utvecklandet av den offentliga förvaltningen omfattar också utnyttjande av digitalisering och ny teknik. Finland är på många sätt ett föregångsland inom AI, men språk glöms lätt bort i nationella utredningar och projekt gällande AI. Om AI-lösningar inte utvecklas på språk vi förstår, begränsas information, tjänster och kompetens.

221 Rainò, P. (2021), s. 84.

222 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

223 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

2017 publicerade finansministeriet en rapport²²⁴ där man lyfter fram att man i framtiden ska se till att Finlands nationalspråk kan användas för att styra enheter och robotar, om de globala aktörernas lösningar inte stöder detta. Utöver användningen av finska ska också användning av svenska och eventuellt andra språk att möjliggöras. I de flesta statliga AI-projekt är endast finska utgångsspråket. Argumentet är ofta att teknologi är oavhängigt av språk, men å andra sidan bygger många AI-applikationer på språkteknologiska lösningar, och då måste båda nationalspråken beaktas. Även här finns det en risk att det inte finns någon möjlighet eller några resurser att lägga till svenska i appen senare.²²⁵

Målet med programmet AuroraAI är att på ett AI-assisterat sätt underlätta tillgången till tjänster i rätt tid och på ett individanpassat sätt i olika skeden och situationer i livet. AuroraAI skapar en handlingsmodell som möjliggör smidigare matchning mellan serviceleverantörerna och de som behöver service. Eftersom AuroraAI handlar om en individs rätt till en smidig tillgång till tjänster i alla livssituationer, blir den språkliga tillgängligheten ett centralt krav.

Beträffande AI står finska och svenska som små språk ofta inför samma utmaningar och behöver liknande lösningar. De flesta AI-lösningar bygger på stora mängder data och även på olika språktekniska lösningar. Därför sker den största utvecklingen inom det här området i USA och Kina som har en stor folkmängd, majoriteten talar ett av de få majoritets-språken (kinesiska, engelska, spanska) och den digitala utnyttjandegraden är hög.²²⁶ När AI-lösningar utvecklas för den finska marknaden på engelska, kan ett litet språk som finskan i en sådan situation vara ännu mer sårbart än till och med svenskan.

5.1.4.2 Språkteknologi

Vid uppbyggandet av datasystem är det viktigt att beakta arbetet med ordförrådet dvs. utvecklingen och användningen av tydligt definierade begrepp samt termrekommendationer och användningen av finska och svenska. Vid standardiseringen av terminologin och utvecklingen av ett gemensamt ordförråd bör man från första början komma ihåg att parallellt utveckla ordförråden i finska och svenska, så att tjänsterna på olika språk slutförs samtidigt. Ökningen av mängden digitalt material och utbudet av online-tjänster ökar också behovet av översättningsarbete. Problemen med semantisk samverkan i informationssystem beror i många situationer på de inkonsekventa begreppen inom

224 Rousku, K., Linturi, R., Andersson, C., Stenfors, S., Lähtenmäki, I., Kärki, T. & Limnell, J. (2017). *Framtidsblickar – digitaliseringens och robotiseringens möjligheter*. Finansministeriets publikationer 10/2017.

225 Mannila, L. (2019). *AI och svenskan i Finland*. Magma, 4/2019.

226 Mannila, L. (2019).

lagstiftningen. Arbete med ordförråd som relaterar till utvecklingen av informations-system och informationens samverkan görs exempelvis på myndigheten för digitalisering och befolkningsdata som en del av interoperabilitetsplattformen.

Språkteknologin kan ge effektivare metoder att hantera det översättningsbehov som behövs för att bygga upp en tvåspråkig tjänst och att undanröja hinder som uppstår av språkliga utmaningar. Även när det gäller organiserandet av tolktjänster skulle man kunna använda digitalisering mer effektivt än idag. Finansministeriet konstaterar att distanstolkning och taligenkänning har identifierats i olika beredningsprojekt som möjliga framtida verksamhetsmodeller.²²⁷

Språkgruppernas svar visar dock att det inom digitala tjänster inte är möjligt att använda tolktjänster för exempelvis minoritetsspråk, på samma sätt som vid personliga möten. Därför vore det en bra idé att översätta det viktigaste digitala materialet till andra språk för att undvika missförstånd.²²⁸

5.2 Viktiga iakttagelser om digitalisering

1. Som en del av övergången till ett alltmer digitalt samhälle har statsförvaltningen ansvar för att säkerställa att offentliga digitala tjänster tar hänsyn till olika språkgruppers rättigheter och tjänsternas tillgänglighet och funktionalitet på olika språk.
2. Myndigheterna ska bättre utnyttja digitaliseringen för att tillhandahålla bredare och bättre myndighetstjänster, med beaktande av de språk som används av kundgrupperna.
3. 26 % av de finskspråkiga anser att statens elektroniska tjänster är utmärkta medan motsvarande siffra bland de svenskspråkiga endast är 5 %. 6 % av de finskspråkiga är missnöjda med statens elektroniska tjänster medan motsvarande siffra bland de svenskspråkiga är 29 %. Samiskspråkiga skulle använda elektronisk ärendehantering om det var möjligt i större skala än idag.
4. I framtiden ska man se till att Finlands nationalspråk kan användas för att styra enheter och robotar, om de globala aktörernas lösningar inte stöder detta. Utöver användningen av nationalspråken ska också användning av andra språk att möjliggöras.

²²⁷ Finansministeriet. (26.5.2021).

²²⁸ Finlands somaliska förbund rf. (22.6.2021).

5.3 Polis, räddningsväsende och nödcentralsverksamhet

5.3.1 Bakgrund

Polisens, räddningsväsendets och nödcentralsverksamhetens arbete har följts i tidigare språkberättelser, i större omfattning i 2013 års berättelse, där de frågor som togs upp då har följts upp i 2017 års berättelse.²²⁹ I den här berättelsen följs de frågor upp som belystes i tidigare berättelser gällande polisens, räddningsväsendets och nödcentralsverksamheten samt de omstruktureringar som genomförts under senare år. De viktigaste frågorna för polisen var reformen av polisförvaltningen, kommunikation samt revideringen av förundersökningslagen. För räddningsväsendets del behandlas åtgärder som har planerats och upprättats för att förbättra den språkliga servicen. Frågor om polisens och räddningsväsendets arbete har också ställts till representanter för språkgrupperna. Dessutom lyfter man fram de undersökningsresultat som publicerades 2021 och som presenterades i uppföljningsbarometrarna för språkliga rättigheter och barometern för grundläggande rättigheter.

Enligt regeringsprogrammet för Sanna Marins regering ser regeringen till att de språkliga rättigheterna tillgodoses i myndigheternas verksamhet, inom förvaltningen och vid lagberedningen. Utbildning och personalrekrytering ska borge för att säkerhetsmyndigheterna har faktisk beredskap att betjäna allmänheten på finska och svenska (i synnerhet polisen och larmcentralerna).

5.3.2 Resultat från uppföljningsundersökningen om språkliga rättigheter

I 2020 års språkbarometern har respondenterna gett vitsord till olika myndigheters tjänster på respondenternas eget språk. Språkbarometern visar att skillnaderna i vitsorden för de finskspråkiga och svenskspråkiga minoriteterna är stora för larmcentralerna och polisen. Svenskspråkiga är mer missnöjda med tjänsterna.²³⁰ De svenskspråkiga respondenterna uppgav att de inte får tala svenska med polisen trots sin begäran och att polisen har en fördomsfull inställning till svenskspråkiga.²³¹ En betydande och positiv förändring är dock att den svenska minoritetens vitsord till nödcentralsverksamheten har förbättrats.²³²

229 Statsrådet (2013). Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2013, s. 64

230 Lindell, M. (2021), s. 84–85

231 Lindell, M. (2021), s. 125

232 Lindell, M. (2021), s. 84–85

Enligt samebarometern 2020 vet cirka 60 procent av respondenterna inte om polistjänster finns tillgängliga på det samiska språk de talar. 9 procent trodde att polisens tjänst fanns att tillgå på det egna samiska språket. 75 % av respondenterna har inte någon erfarenhet av fungerande polistjänster på samiska och 25 % anser att tjänsten fungerar dåligt. Enligt barometern är informationen om tjänstens tillgänglighet diffus och motsägelsefull.²³³ När det gäller nödcentralsverksamheten konstateras att på den samiskspråkiga webbplatsen finns anvisningar för hur man ringer till larmnumret på nordsamiska och varningsmeddelanden på samiska. Lapplands räddningsverk konstateras ha tolkningsmöjligheter.²³⁴

I 2020 års teckenspråksbarometer utreddes respondenternas erfarenheter om leverantörer av olika offentliga tjänster, som på förhand visste att respondenten skulle använda tolk. När det gäller polisen uppgav majoriteten av respondenterna att de själva hade beställt en tolk till platsen.²³⁵

I barometern för grundläggande rättigheter undersöktes hur ofta respondenterna rapporterar brott de har upplevt för polisen. Dessutom diskuterades respondenternas tillfredsställelse med polisens hantering av brottsanmälan och skälen till att inte polisanmäla.²³⁶ I den här berättelsen behandlas främst trakasserier vilket även har fastställts i uppföljningsbarometrarna för språkliga rättigheter som ett centralt tema gällande språkklimatet. I alla språkgrupper som granskats i barometern för grundläggande rättigheter är det vanligare bland kvinnor än män att rapportera trakasserier till polisen. Den arabiskspråkiga gruppen rapporterar oftast till polisen (11–14 procent). Näst oftast rapporterar den ryskspråkiga gruppen till polisen (5–10 procent för trakasserier). 4–5 % av svenskspråkiga anmälde trakasserier.²³⁷

50 procent av arabiskspråkiga och 47 procent av svenskspråkiga säger sig vara något eller mycket missnöjda med polisens insatser vid trakasserier. Motsvarande andel av respondenterna i hela befolkningen är 20 procent. Resultaten visar att framförallt arabiskspråkiga respondenter inte litar på polisen gällande brott som rör trakasserier. 22 procent av de arabiskspråkiga respondenterna har underlåtit att rapportera de trakasserier de upplevt eftersom de inte tror att polisen kommer att göra något åt det. Motsvarande andel i hela

233 Arola, L. (2021), s. 52–53

234 Arola, L. (2021), s. 22

235 Rainò, P. (2021), s. 54

236 Nenonen, T. et al. (2021), s. 82

237 Nenonen, T. et al. (2021), s. 84

befolkningen är 16 %, för ryskspråkiga 14 % och för svenskspråkiga 8 %.²³⁸ Det vanligaste skälet till att inte polisanmäla trakasserierna i alla språkgrupper är att man inte upplevt att trakasserierna varit tillräckligt allvarliga.²³⁹

5.3.3 Erfarenheter från språkgruppernas representanter om språkliga rättigheter hos polis och räddningsväsende

Många språkgrupper betonar att flerspråkig kommunikation, tolkning och förståelse av språkgrupper behöver utökas inom polisen och räddningsväsendet.²⁴⁰ Konkurrensutsättningen av tolkningstjänster har setts leda till att ställningen för kvalificerade tolkar har försämrats inom rätts- och polistolkning.²⁴¹ Språkbristen skapar en tröskel till att kontakta myndigheterna och därför ökar också fördomarna mot tjänsterna. Att utbilda och anställa personer med invandrarbakgrund och andra språk inom räddningsväsendet och polisen har presenterats som en lösning på den här situationen.²⁴²

Personalens centrala ställning beträffande förverkligandet av språkliga rättigheter lyfts fram i utvärderingen av språkgruppernas representanter. Generellt kan man enligt Folktinget konstatera att personalen har en nyckelroll i förverkligandet av de språkliga rättigheterna. Folktinget bedömer att de svenskspråkigas språkliga rättigheter inte förverkligas tillräckligt gällande polisens och räddningsväsendets tjänster.²⁴³ Enligt Folktinget är utmaningen vid insatser från både polis och räddningsväsende tillgången på svenskspråkiga poliser och räddningstjänstarbetare. Folktinget anser att det finns ett akut behov av svenskspråkig räddningsutbildning. Folktinget har föreslagit att ansvaret att anordna svenskspråkig räddningsutbildning ska överföras permanent från Kuopio Räddningsinstitut till Helsingfors räddningsskola så att staten samtidigt tar ansvar för finansieringen av utbildningen.

238 Nenonen, T. et al. (2021), s. 84–85

239 Nenonen, T. et al. (2021), s. 86

240 Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry. (Karelska unga i Finland) (23.6.2021); Finlands somaliska förbund rf. (22.6.2021); Familia ry. (2.7.2021).

241 Tuglas-sällskapet. (2.7.2021).

242 Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö ry. (Centralorganisationen för ryskspråkiga i Finland) (24.6.2021).

243 Folktinget hänvisar bl.a. till domen från diskriminerings- och jämställdhetsnämnden om diskriminering gällande polisens språk (dnro 616/2018, 14.5.2020).

Folktinget anser att de språkliga rättigheterna kan skyddas exempelvis genom språkprogram, ett bra exempel på detta tycker Folktinget är det språkprogram som Egentliga Finlands räddningsverk godkände 2018^{244, 245}.

Även sametinget har engagerat sig i personalens nyckelroll och menar att den största utmaningen för polisen är bristen på samiskspråkig personal. I den frivilliga brandkårsverksamheten i samernas hembygdsområde ingår personal som kan samiska, vars insatser enligt sametinget ofta har varit ovärderligt vid räddningsuppdrag i samernas hembygdsområde. Polisen och räddningsväsendet har använt stödtjänster för att erbjuda tjänster på samiska efter behov. I akuta situationer fungerar emellertid inte det samiskspråkiga tolksystemet, eftersom det inte finns något konstruerat system och därigenom inte några jourhavande tolkar och tillgången på tolkar kan vara mycket utmanande.²⁴⁶

Enligt Dövas Förbund förverkligas de språkliga rättigheterna för teckenspråkiga huvudsakligen dåligt när det gäller polis och räddningsväsende, eftersom några teckenspråkiga tjänster inte finns tillgängliga inom dessa områden utöver kunskapen hos enskilda anställda. Få anställda kan själva teckna.²⁴⁷ Enligt vad Dövas Förbund erfar beställer polisen på eget initiativ en teckenspråkstolk till exempelvis förhör, så till skillnad från andra myndigheter behandlas den teckenspråkiga på ett sådant sätt att vederbörande får information och blir lyssnad till på sitt eget språk.²⁴⁸

Enligt institutet för de inhemska språken är användningen av finska inom polisens och räddningsväsendets tjänster tryggat på en allmän nivå och fungerar väl. Däremot finns det anledning att tänka på att använda tydligt språk och vid behov lättläst språk i polisens skriftliga kommunikation och dokumentation.²⁴⁹

Härnäst kommer vi att separat undersöka regleringen av polis, räddningsväsende och nödcentralsverksamhet samt de senaste årens utveckling gällande språkliga tjänster. Undersökningen bygger på inrikesministeriets bedömningar.

244 https://www.vspelastus.fi/sites/default/files/atoms/files//vs_pelastuslaitoksen_kieliohjelma.pdf

245 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

246 Sametinget. (2.7.2021).

247 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

248 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

249 Institutet för de inhemska språken. (22.6.2021).

5.3.4 Polisen

5.3.4.1 Krav enligt lagstiftningen

I 1 § i polislagen (872/2011) stadgas bland annat att det är polisens uppgift att trygga rätts- och samhällsordningen, skydda den nationella säkerheten, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga, avslöja och utreda brott och föra brott till åtalsprövning. Polisen ska upprätthålla säkerheten i samarbete med andra myndigheter samt med sammanslutningar och invånarna och sköta det internationella samarbete som hör till dess uppgifter. Enligt 2 § i Polislagen ska polisen respektera de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, och när den utövar sina befogenheter välja det motiverbara alternativ som bäst tillgodoser dessa rättigheter.

I statsrådets förordning om polisinsrättningarnas distrikt (415/2013)²⁵⁰ regleras polisens regionala enheter. Enligt 2 § i förordningen finns vid polisinsrättningen i Västra Nyland en regional enhet som har Raseborgs härad som sitt distrikt. Vid polisinsrättningen i Österbotten finns regionala enheter som har Korsholms, Närpes och Pedersöre härad som sina distrikt. Vid polisinsrättningen i Sydvästra Finland finns en regional enhet som har Åbolands härad som sitt distrikt.

I 16 § i polisförvaltningsförordningen (158/1996) regleras behörighetskraven för språkkunskaper. I statsrådets förordning om Polisyrkeshögskolan (282/2014) föreskrivs i 7 § om den studerandes demonstration av sina språkkunskaper och i 21 § om kraven på språkkunskaper hos lärarna. Enligt 19 § i förordningen ska landets båda nationalspråk vara representerade bland delegationsmedlemmarna.

I 12 § i förundersökningslagen (805/2011) föreskrivs om handläggningsspråket vid en förundersökning, i 13 § om översättning av handlingar, i 14 § om språket i meddelanden, kallelser och brev. I 6 § i lagen ska språket för de personer som hörs under förundersökningen registreras i förundersökningsprotokollet.

5.3.4.2 Förundersökningslag

Den reviderade förundersökningslagen trädde i kraft den 1 januari 2014. I den nya lagen föreskrivs mer detaljerat om handläggningsspråket vid förundersökningar samt skyldigheten att säkerställa att de språkliga rättigheterna förverkligas för personen som ska höras.

250 PORA III

Efter ändringen i lagstiftningen har polisen uppdaterat polisstyrelsens bestämmelse om översättning och tolkning på främmande språk vid förundersökningar och vid användning av tvångsåtgärder till att motsvara de nuvarande kraven.²⁵¹ Polisstyrelsen producerar formulär om rättigheter och skyldigheter som har översatts för nationellt bruk som stöd vid tolkning under förhör. Även polishäkten har tillgång till olika språkversioner av formulären för att stödja förverkligandet av rättigheter och skyldigheter för frihetsberövade personer. Formulär för den första kontakten har översatts till olika språk och nya språkversioner produceras efter behov. Förverkligandet av de språkliga rättigheterna har också följts upp i laglighetsstillsynen. I förundersökningen har kvaliteten på översättningen av beslutet beaktats i klagomålet år 2016. Justitieombudsmannen uppmärksammade då att tjänstemän som utför officiella översättningar å myndighetens vägnar ska inneha tillräckliga språkkunskaper och de ska själva kunna bedöma om deras språkkunskaper är tillräckliga för översättning.²⁵² På grund av detta har strukturen på konkurrensutsättningen ändrats i 2020 års konkurrensutsättning så att endast en översättare som är auktoriserad eller som har motsvarande kompetensnivå som en auktoriserad översättare kan översätta material åt Polisstyrelsen via konkurrensutsättningen.

Lagändringen har förtydligat lagstiftningen och stöttat en mer detaljerad styrning och utbildning inom polisstyrelsen. I praktiken har regleringen av behandlingsspråket klargjort på vilket språk handlingarna upprättas på. Det är av stor vikt att personen själv kan påverka det språk som används. Inrikesministeriet är medvetet om att tolkarna har kritiserat att inga villkor för kvalifikationer har införts. Enligt inrikesministeriet är denna lösning motiverad ur polisiär synvinkel, eftersom det inte alltid finns tolkar som uppfyller speciella kompetenskrav tillgängliga och även då agerar polisen efter bästa förmåga under tidspress för att skydda dessa rättigheter. Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna främjas också av assistenten.

5.3.4.3 Polisförvaltningens omstrukturering

I 6 § i polisförvaltningslagen (110/1992) föreskrivs om polisens regionala enheter och i statsrådets förordning om polisinrättningarnas distrikt (415/2013) som utfärdats med stöd av den. Områdesindelningen baseras på häraden som föreskrivs i lagen om grunderna för utvecklande av den statliga lokalförvaltningen (126/1992). Den senare nämnda lagen föreslås upphävas så att polisens områdesindelning och de regionala enheterna förblir

251 *Översättning och tolkning på främmande språk i en förundersökning och vid användning av tvångsåtgärder*, POL-2016-15418

252 Riksdagens justitieombudsmans årsberättelse 2014, s. 264

oförändrade.²⁵³ Polisnrättningarnas distrikt i enlighet med förordningen om polisnrättningarnas distrikt trädde i kraft den 1 januari 2014. Vid distriktsreformen minskades antalet polisnrättningar från 24 till 11. Ändringen inverkade på polisnrättningsdistriktens språkliga status och språkkunskapskraven på personalen.

Polisstyrelsen tillsatte i mars 2013 en arbetsgrupp för att säkerställa tillgodoseendet av språkliga rättigheter i omstruktureringen av förvaltningen. Arbetsgruppens slutrapport²⁵⁴ visade att endast 40 % av svenskspråkiga som önskade service på svenska, fick den. För de samiska språken och teckenspråken var situationen ännu sämre. Slutrapporten innehöll förslag till åtgärder för att utveckla polisens språkliga tjänster.²⁵⁵ Åtgärderna presenterades för Polisstyrelsen, polisens regionala enheter och Polisyreshögskolan. Åtgärdsförslagen gällde planering av såväl verksamhet som ekonomi, den tjänst och nämnd som skulle inrättas för att sköta språkliga ärenden, tillgodoseendet av kommunikation och medborgarnas språkliga behov beträffande varningsmeddelanden samt utvecklingen av blanketter och föreläsningsarvodessystem på samiska.

Efter utredningens slutförande har enligt inrikesministeriet ett nätverk som polisenheternas språkliga kontaktpersoner bildar samt en centraliserings- och stödfunktion för svenskspråkig och samiskspråkig polisservice inrättats. Stödet för språkkunskaper vid anställning, i arbetet och arbetsrotation har utökats. De språkliga tjänsternas lägesbild upprätthålls bland annat genom att följa de högsta laglighetsövervakarnas lösningar, genom att samla in respons från medborgare och intressegrupper samt genom att rapportera om läget med språkliga frågor till Polisstyrelsen. Ett utvecklingsobjekt inom Polisyreshögskolan har varit att uppmärksamma språkkunskaperna vid antagningen till utbildningen, stöd vid praktik i tvåspråkiga enheter och mängden språkstudier under polisutbildningen och fortbildningen.

I 2013 års språkberättelse konstaterades att Polisstyrelsen har beslutat att inrätta ett särskilt samarbetsorgan för språkärenden samt följa upp och främja genomförandet av nationalspråksstrategin. Någon separat instans har sedermera inte inrättats för att följa upp genomförandet av nationalspråksstrategin. Istället har uppföljningen beaktats i polisens ledningsstrukturer. Förverkligandet av språkliga tjänster i enlighet med nationalspråksstrategin har följts genom ett inofficiellt nätverk och man har rapporterat om verksamheten vid flera tillfällen. De språkliga rättigheterna har ingått i resultatsamtalen under 2018 och

253 Regeringens proposition som är under beredning med förslag till upphävande av lagen om grunderna för utvecklande av den statliga lokalförvaltningen och ändring av 6 § i polisförvaltningslagen

254 Polisstyrelsen. (2013) *Språkliga polistjänster. Arbetsgruppen för språklig polisservice, slutrapport*. Polisstyrelsens publikationsserie 2/2013.

255 Statsrådets kansli. (2017), s. 19

2019 hos Polisstyrelsen och dess enheter. I 2019 års resultatsamtal påmindes specifikt om att använda de verktyg som publicerats av justitieministeriet som en del i att tillgoda de språkliga målen. Enligt inrikesministeriet är det viktigt att säkerställa tillgången och utveckla de svenskspråkiga tjänsterna både för de regionala enheterna och nationellt. Polisstyrelsen inrättades sommaren 2021 ett nationellt språknätverk för att öka samordningen och upprätthålla lägesbilden.

På tre tvåspråkiga polisstationer finns fem tvåspråkiga regionala polisenheter, vars majoritetsspråk är svenska. Enligt Folktinget har områdesenheternas verksamhetsförutsättningar och anordnandet av språkliga tjänster försämrats betydligt till följd av de omstruktureringar som genomförts inom polisförvaltningen (PORA I och III). Som en åtgärd har Folktinget presenterat att inrikesministeriet med en förordning specificerar enheternas ställning och uppgifter, särskilt för de uppgifter som gäller skyddandet och utvecklingen av svenskspråkiga polistjänster inom varje polisinrättning.²⁵⁶ Folktinget anser dock att det har skett en positiv utveckling i Åbolands områdesenhet efter att den nya polischefen på polisinrättningen i Sydvästra Finland beslutade att stärka resurserna i Pargas och Kimitoön i syfte att skydda de språkliga tjänsterna och polistjänsterna. I praktiken innebär detta att Pargas i maj 2021 fick en skärgårdspatrull vars medlemmar behärskar både svenska och finska. Dessutom kommer arbetet för fem poliser på polisinrättningen på Kimitoön att fortsätta trots det tidigare förslaget att minska antalet poliser.²⁵⁷

Under de senaste åren har tjänster på nationalspråken beaktats av polisen, till exempel inom kommunikation, polisutbildning, brottsutredningar och utveckling av inköpstjänster. Polisen har satsat på att utveckla och trygga tjänsterna på nationalspråken både på riksnivå och lokalt. För närvarande pågår utvecklingsåtgärder bland annat gällande transkribering, översättning och tolkning. Beträffande transkribering och översättning har tjänsternas enhetlighet och datasäkerhet utökats och tjänsterna har konkurrensutsatts på nytt. Enligt inrikesministeriet finns det utmaningar främst gällande det svenska språket, en del serviceproducenter har svårt att rekrytera svenskspråkiga översättare. När det gäller tolkning pågår utvecklingsarbete. Målet är att undersöka möjligheten till en gemensam tolkpool tillsammans med olika aktörer inom straffprocessen, då genomförandet av översättningstjänster skulle medföra synergifördelar. Terminologin inom straffprocessen kräver särskild expertis av tolkarna, och då skulle en gemensam pool skapa mervärde.

256 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

257 Svenska Finlands folkting, e-post 20.8 2021

5.3.4.4 Polisutbildning

I 2013 års språkberättelse betonades att både de ekonomiska verksamhetsförutsättningarna och personalresurserna vid Polisyrkeshögskolans svenskspråkiga enhet bör tryggas för att en lika högklassig polisutbildning ska kunna erbjudas på båda nationalspråken. Det borde bland annat säkerställas att den svenskspråkiga utbildningen har tillgång till poliser som föreläsare också i framtiden. Enligt Folktinget har de svenskspråkiga utbildningsenheterna för närvarande fortfarande begränsade möjligheter att använda externa föreläsare. Folktinget konstaterar att verksamhetsförutsättningarna för utbildningsenheten måste skyddas också på lång sikt.²⁵⁸

Förverkligandet av de språkliga rättigheterna följs årligen upp i Polisstyrelsens resultatavtalsförhandlingar och resultatuppföljningsmöten. I enlighet med de fastställda målen i resultatavtalet mellan Polisstyrelsen och Polisyrkeshögskolan beaktas ständigt att det finns tillräckliga och kvalitativa svenskspråkiga examensutbildningar och fortbildningar samt att svenskspråkig utbildning som krävs för giltigheten för olika licenser utökas.

Insatser har genomförts för att påverka det svenskspråkiga utbildningsutbudet, exempelvis genom att upprätta två separata team på Polisyrkeshögskolan, vars ansvarsområden har inkluderat planering och genomförande av den svenskspråkiga utbildningen i enlighet med läroplanerna och svenskspråkig praktik och att säkerställa dess genomförande. Dessutom har man avtalat med Polisyrkeshögskolan att de viktigaste utbildningsområdena kommer att säkras med svenskspråkig utbildning inom de kommande fem åren. Polisyrkeshögskolan har under de senaste fem åren särskilt beaktat genomförandet av svenskspråkig examensutbildning och fortbildning.

Teamet som ansvarar för den svenskspråkiga utbildningen förverkligar de svenskspråkiga utbildningarna i enlighet med Polisyrkeshögskolans läroplaner. Sedan 2019 har den huvudsakliga beskrivningen för en lärare varit att planera och samordna den svenskspråkiga underbefälsutbildningen samt fortbildningen inom polisen samt ha det övergripande ansvaret för utbildningsuppgifterna för dessa. På grundval av detta planeras och startas under 2021 inom ramarna för coronasituationen svenskspråkig fortbildning. Undervisningen kräver emellertid en hel del externa svenskspråkiga föreläsare och timlärare, vars rekrytering sköts av teamet för den svenskspråkiga utbildningen. I praktiken har det dock visat sig att det fortfarande är svårt att rekrytera tillräckligt kompetenta personer som kan yrkesutbilda poliser på svenska (timlärare och andra tjänster). Detta beror delvis på att de berörda experternas tjänster endast finns inom polisinrättningar längs kusten och delvis på den låga ersättningen för utbildningsuppgifter.

258 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

Dessutom har Polisyrkeshögskolan effektiviserat genomförandet av de svenskspråkiga webbkurserna. För närvarande publiceras alla webbkurser också på svenska som Polisyrkeshögskolan producerar. Utmaningen är dock att få tillgång till svenskspråkiga lärarresurser till Polisyrkeshögskolan, så att den svenskspråkiga utbildningen kan genomföras på en lika hög nivå. För närvarande söker man efter lösningar på de utmaningar som finns gällande tjänsteutbudet på Polisyrkeshögskolan i samarbete med Polisstyrelsen, Polisyrkeshögskolan samt polisenheterna.

På Polisyrkeshögskolan främjas också en mångsidig användning av digitalisering under studierna bland annat genom ett ökat utbud av undervisning online. Polisyrkeshögskolan har som mål att systematiskt och kundorienterat erbjuda och administrera fortbildningen. Därigenom kan man på bästa sätt möta många av de utmaningar som förknippas med den svenskspråkiga utbildningen (t.ex. bristerna i distansundervisning och utbildningsutbudet i allmänhet). På Polisyrkeshögskolan har man också utvecklat språkkunskaper vid antagningen till utbildningen och stöd vid praktik i tvåspråkiga enheter. Dessutom strävar man efter att utöka mängden språkstudier inom polisutbildningen och fortbildningen.

Inrikesministeriet ansåg hösten 2021 att polisens fort- och specialutbildning på svenska samt utbudet av svenskspråkiga webbkurser inte ligger på en tillräckligt hög nivå för att säkerställa en jämlik utbildning inom polisorganisationen. Sammantaget verkar utbildningen behandla svenskspråkiga annorlunda än finskspråkiga. Enligt inrikesministeriet ska svenskspråkig utbildning göras likvärdig med finskspråkig utbildning. Dessutom bör man även i fortsättningen tänka på att publicera förordningar och anvisningar samtidigt både på finska och svenska.²⁵⁹

Polisstyrelsen har satt som resultatmål för Polisyrkeshögskolan att den ska ansvara för att målet med nationalspråksstrategin i enlighet med regeringsprogrammet förverkligas. Polisyrkeshögskolan utarbetar en separat handlingsplan för hur målet som anges i strategin ska förverkligas.

Inrikesministeriets polisavdelning har erfordrat att en utredning ska anges i handlingsplanen beträffande antalet onlinekurser som finns tillgängliga både på finska och svenska samt en tidsplan för likställandet av de finskspråkiga kurserna med de svenska.

259 Inrikesministeriets brev till polisstyrelsen om tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna inom polisförvaltningen den 9 september 2021

I handlingsplanen ska dessutom anges de åtgärder som Polisyreshögskolan ska vidta för att utöka antalet svenskspråkiga lärare samt säkerställa den svenskspråkiga undervisningen och förlängningarna.²⁶⁰

Finland har fått uppmaningar från internationella organ om att utöka mångfalden inom polisen, för att bättre återspegla mångfalden i samhället. Rekommendationer i frågan har tilldelats av bl.a. Europarådets ministerkommitté och Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans. I Marins regeringsprogram anges ett mål enligt vilket man eftersträvar att främja att personer med olika etniska bakgrund söker sig till polisutbildningen. Dessutom läggs vikt vid polisens språkkunskaper. Strävan efter mångfald ingår i Polisyreshögskolans resultatavtal för 2018–2022, där ett av målen är att säkra ett tillräckligt antal bra sökanden med hänsyn till att polisen återspeglar hela det finländska samhället både vad gäller de båda könen, olika nationalspråk och minoritetsgrupper.

5.3.4.5 Polisens kommunikation

I 2013 års berättelse konstaterades att riksdagens justitieombudsman har tagit ställning till språket i meddelanden som publicerats för allmänheten på polisens webbplats och betonat att en tvåspråkig myndighet ska utfärda meddelanden till allmänheten på båda nationalspråken. Riksdagens justitieombudsman har kommit fram till liknande avgöranden gällande polisens kommunikation åren 2017 och 2018.²⁶¹ Justitieombudsmannen har också konstaterat att tvåspråkigheten borde synas bättre i kanalerna i Helsingfors polis-inrättnings informationskanaler i sociala medier.²⁶²

Åtgärder har vidtagits för att säkra tvåspråkig kommunikation. Under 2020 var polisens tillgänglighet föremål för inspektion av laglighetsövervakning, då omstrukturerades även polisens webbtjänst till att motsvara tillgängligheten i enlighet med lagen om digitala tjänster. Det nationella innehållet har publicerats på båda nationalspråken. I polisens kommunikationsbestämmelse har fastställts att varje polisenhet är skyldig att anordna intern och extern kommunikation på ett sätt som är i linje med gällande lagstiftning.²⁶³ Varje polisenhet ansvarar för innehåll och laglighet i sin dagliga kommunikation, såsom

260 Inrikesministeriets brev till polisstyrelsen om tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna inom polisförvaltningen den 9 september 2021

261 Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/5513/2016, Bristar i skyddspolisens svenskspråkiga information; Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/3806/2017, En tvåspråkig polisstation borde informera mer på svenska.

262 Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/3806/2017

263 POL-2019-71117

meddelanden och inlägg på sociala medier. Enligt inrikesministeriet är det på grund av polisens begränsade resurser som man tills vidare har upphört med det aktiva underhållet beträffande aktuell information på polisens nationella profiler på sociala medier.

Justitieombudsmannen behandlade också id-kort och tjänstemärken som användes av tjänstemän anställda av säkerhetsmyndigheten. Id-korten och tjänstemärkena för polisen, tullen, gränsbevakningsväsendet och räddningsväsendet förnyades som en del av konkurrensutsättningen av organisationsmärken 2017. De nya korten togs i bruk från och med den 5 december 2018. Tjänstemän inom säkerhetsmyndigheter använder de här korten för att bevisa sin identitet, befattning och att de tillhör myndighetsorganisationen. Tjänstemärkena och id-korten ifråga har enligt justitieombudsmannen mycket viktig informationsfunktion, varför det är viktigt att även språkliga krav följs sakenligt. Justitieombudsmannen anser att gällande korten har det andra nationalspråket svenska i praktiken likställts med ett främmande språk. Kortet strider delvis mot kraven i 17 § i grundlagen gällande tryggheten av behandling enligt lika grunder på nationalspråken, vilka framkommer enligt grunderna i 23 § i språklagen.²⁶⁴

5.3.4.6 Förverkligandet av de språkliga rättigheterna inom polisen i enlighet med den samiska språklagen

Det finns fortfarande utmaningar i genomförandet av samiskspråkiga tjänster. Den samiska språklagen (1086/2003) tillämpas i enlighet med 2 § 1 mom. 2 punkten i lagen i de domstolar och myndigheter inom den statliga distrikts- och lokalförvaltningen, vilkas ämbetsdistrikt helt eller delvis omfattar Enontekiö, Enare, Sodankylä och Utsjoki kommuner. För polisens del avser detta polisinrättningen i Lappland. Polisen har svårigheter med att rekrytera samiskspråkig personal samt med översättningstjänster. Enligt polisinrättningen i Lappland vill endast ett fåtal samiskspråkiga använda sitt eget språk vid praktiska ärenden, och enligt inrikesministeriets uppgifter förekommer knappt några utmaningar. Polisens elektroniska ärendehantering har även genomförts på samiska. De handlingar som uttrycker centrala rättigheter och skyldigheter relaterat till förundersökningen har översatts till samiska. Webbplatsen Poliisi.fi har en del avsnitt på samiska och blanketter och samiskspråkiga webbplatser håller på att förnyas. Sametinget har föreslagit att en samisk språkvot ska antas för polisutbildningen. Enligt sametinget är det positivt att polismyndigheterna betalar ut språktillägg för samiskspråkiga anställda.²⁶⁵

264 Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/6446/218
Säkerhetsmyndigheternas tjänstemärken och identitetskort strider mot språklagen

265 Sametinget. (2.7.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021*

5.3.5 Räddningsväsendet

Enligt räddningslagen (379/2011) avses med räddningsväsende ett uppgiftsområde som består av förebyggande av eldsvådor och andra olyckor samt av räddningsverksamhet. Enligt 23 § i räddningslagen ska inrikesministeriet leda, styra och utöva tillsyn över räddningsväsendet samt tillgången till och nivån på dess tjänster, svara för räddningsväsendets förberedelser och organisering i hela landet, samordna de olika ministeriernas och ansvarsområdenas verksamhet inom räddningsväsendet och dess utveckling. Regionförvaltningsverket ska övervaka räddningsväsendet samt tillgången till och nivån på räddningsväsendets tjänster inom sitt verksamhetsområde.

Enligt 24 § i räddningslagen beslutar statsrådet om indelningen av landet i räddningsområden och om ändring av den fastställda områdesindelningen. Kommunerna ansvarar i samverkan för räddningsväsendet inom räddningsområdena. Räddningsområdets kommuner ska ha ett avtal om ordnande av räddningsväsendet. Enligt 25 § ska det lokala räddningsväsendet ha ett räddningsverk. Inom räddningsområdet kan räddningsväsendet anlita frivilliga brandkårer, anstaltsbrandkårer, industribrandkårer, militärbrandkårer (avtalsbrandkårer) eller andra organisationer inom räddningsbranschen enligt avtal. Enligt 27 § i räddningslagen ansvarar det lokala räddningsväsendet för räddningsväsendets servicenivå, för att räddningsverkets verksamhet ordnas på behörigt sätt.

Räddningsinstitutet har anordnat den senaste svenskspråkiga räddningskursen (P78) åren 2012–2013. Behovet av svenska och tvåspråkiga räddningsarbetare har identifierats. Inrikesministeriet har presenterat en svenskspråkig räddningskurs i planen för de offentliga finanserna. Genom räddningsväsendets utbildningssystem och utvecklingen av det säkerställs den faktiska servicekapaciteten på finska och svenska inom nödcentralsverksamheten och hos myndigheterna inom räddningsväsendet. Utöver de 55 personerna i de faktiska svenskspråkiga kurserna har 25 personer med svenska språket som sitt skolbildningsspråk tagit examen från Räddningsinstitutet på 2000-talet. Utöver detta har examen avlagts av tvåspråkiga studenter eller svenskspråkiga studenter med starka kunskaper i finska som har angett att de vill göra inträdesprovet på finska. Räddningsinstitutet har inte fört statistik över studenterna i fråga. Undervisningsspråket på räddningskurserna är i regel finska. Publikationerna översätts alltid också till svenska enligt gällande publikationspraxis. Det är möjligt för studenterna att göra tentamen på båda nationalspråken.

Räddningsverkens kommunikation och tillgången på tjänster på båda nationalspråken har ökat de senaste åren. Innehållet för webbplatserna hos tvåspråkiga räddningsverk är både på finska och svenska. Anvisningar och material gällande säkerhetskommunikation för medborgare och olika verksamhetsutövare har översatts till svenska i större utsträckning än tidigare. Räddningsverken har standardiserat brandskyddsmaterial som distribueras till

småhus. Brandsäkerhetsguiden för småhus och till den hörande utvärderingsformulär för brandsäkerhet finns numera tillgängliga utöver på finska och svenska, också på engelska, ryska samt på alla tre samiska språken.

Enligt sametinget finns det stora brister i räddningsväsendets samiskspråkiga information och tjänster. Webbplatsen för Lapplands räddningsverk är endast på finska. Frånvaron av samiskspråkig personal vid räddningsinsatser kan orsaka farliga situationer exempelvis om man inte känner till samiskspråkiga Ortsnamn. Enligt sametinget borde räddningsbranschens utbildning utvecklas till att bättre passa ungdomar som bor i samernas hembygdsområde, exempelvis genom att tillhandahålla flexibla studier.²⁶⁶

I den frivilliga brandkårsverksamheten i samernas hembygdsområde ingår personal som kan samiska, vars insatser enligt inrikesministeriet ofta har varit ovärderligt vid räddningsuppdrag i samernas hembygdsområde. I samband med förnyandet av webbplatsen pelastustoimi.fi ska de elektroniska blanketterna för räddningsväsendets tjänster att också publiceras på de samiska språken. När Lapplands räddningsverk introducerar sin nya webbplattform kommer även nyckelavsnitten att översättas till de samiska språken.

5.3.6 Nödcentralverksamhet

2019 togs nödcentralsdatasystemet Erica i bruk. Systemet möjliggör användning av alla svenskspråkiga nödcentraloperatörer i tjänst i Nödcentralverkets nätbaserade verksamhetsmodell. Utöver att operatörer som behärskar det svenska språket har beaktats i arbetskraftsplaneringen, har man också på Nödcentralverket anordnat en separat servicekö för hantering av nödanmälningar på svenska, dit samtalet på svenska vid behov kan förflyttas. Servicekön förses under hela dygnet med resurser enligt fastställt behov av svenskspråkiga operatörer, som loggar in med en svenskspråkig språkprofil. Dessutom har en speciell tvåspråkig språkprofil utformats för de operatörer som behärskar de inhemska språken och de som har denna roll stöttar och underlättar vid pauser med hanteringen av nödsamtalskön de operatörer som har svenskspråkiga språkprofiler.

Anvisningarna för riskbedömning finns på de båda nationalspråken i nödcentralsdatasystemet. Utfärdaren av riskbedömningsanvisningarna ansvarar för deras översättning eller varje bransch för sig (räddningsväsendet, polisen samt social- och hälsovården). Riskbedömningen under nödsamtalet (fråga-svar-delen) görs på finska eller svenska beroende på vilket språk uppringaren talar. Riskbedömningen förmedlas automatiskt framåt

²⁶⁶ Sametinget. (2.7.2021). *Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021*

på finska och noteringarna i nödcentralsdatasystemet görs på finska eftersom arbets-språket på Nödcentralsverket och dess samarbetsmyndigheter är finska. Nödcentralsverket har instruerat operatörerna så att interaktionen med uppringaren inte ens indirekt får ge en sådan bild att uppringaren borde byta det nationalspråk vederbörande använder till det andra språket. Nödcentralsverket betalar språktillägg till de som har tagit examen i svenska. Språktillägg betalas för närvarande till 65 personer som sköter jourverksamheten.

Nödcentralsverket har upprepade gånger lyft fram utbildningsbehovet för de svenskspråkiga operatörerna. I anknytning till detta startades 2018 en svenskspråkig kurs för nödcentralsoperatörer och 2019 blev 16 svenskspråkiga operatörer klara. Detta bidrog till att förbättra beredskapen att kunna hantera nödsamtal på svenska. Svenskspråkiga uppringare betjänas på svenska och har inte behövt vänta längre i telefonkö på finskspråkiga uppringare. Enligt inrikesministeriets bedömning är situationen för den svenskspråkiga tjänsten god och praxisen uppfyller kraven i språklagstiftningen.

Nödcentralsverket köper tolktjänster från Semantix Finland Oy (senare Semantix). Vid simultantolkning har 27 olika språk använts och det finns beredskap för fler språk. Det kommer ofta in samtal på engelska och den största delen av operatörerna kan engelska så att de kan klara av nödsamtal på engelska utan tolk. I anknytning till detta finns det planer på att översätta riskanalysernas frågor till engelska för att stötta operatörernas arbete. Nödcentralsverket håller på att utöka betalningen av språktillägg även till det engelska språket. Det är svårt att ordna simultantolkning på samiska eftersom Semantix inte har beredskap att hjälpa till med simultantolkning på samiska språk. Nödcentralsverket har undersökt möjligheten att få tolktjänster på samiska från andra företag som erbjuder tolktjänster men någon sådan tjänst har inte hittats. Kundresponsen som Nödcentralsverket har tagit emot har inte visat på några brister för denna tjänst.

Möjligheten att göra en nödanmälan har utvidgats till döva, hörselskadade och personer som inte kan producera tal genom det system för nödtextmeddelanden 112-SMS som togs i bruk 2018. FPA, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och Nödcentralsverket har planerat ett försök där en person i en nödsituation kan göra en nödanmälan på finskt teckenspråk genom tolktjänsten för personer med funktionsnedsättning. Detta pilotprojekt för nödanmälan genom tolktjänst med teckenspråk startades den 15 juni 2021. Försöket förverkligas i samarbete med FPA och Nödcentralsverket och varar ett år. Under den tiden samlas erfarenheter från försöket in både på FPA och Nödcentralsverket.

En nödanmälan på teckenspråk kan göras på finskt teckenspråk vardagar mellan klockan 8–16 via tjänsten 112 Suomi, som kontaktar FPA:s teckenspråkstjänst. En teckenspråkstolk kontaktar därifrån Nödcentralsverket och nödanmälan görs via tolk. Dövas Förbund anser att pilotprojektet med nödsamtal på teckenspråk är en viktig reform. Enligt förbundet utgörs bristen av pilotprojektets öppettider. Genom att bredda öppettiderna och att

placera åtminstone någon av öppetiderna till helgen skulle man få en mer realistisk bild av behovet av nödsamtal på teckenspråk. Förbundet anser ändå att pilotprojektet ur en språklig synvinkel är ett steg framåt när det gäller att slå larm på lika villkor. Förbundet konstaterar att tjänsten endast erbjuds på finskt teckenspråk.²⁶⁷

5.3.7 Varningsmeddelanden

Enligt lagen om varningsmeddelanden (466/2012) är ett varningsmeddelande ett meddelande som den behöriga myndigheten utfärdar i syfte att varna för farliga händelser och ge förhållningsregler. Lagen om varningsmeddelanden (466/2012) trädde i kraft den 1 juni 2013. Enligt den 5 § i lagen får varningsmeddelanden utfärdas av räddningsmyndigheter som avses i 26 § i räddningslagen (379/2011), polisinrättningar, gränsbevakningsmyndigheter som avses i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005), Nödcentralsverket, Polisstyrelsen och riksomfattande enheter under Polisstyrelsen. Dessutom kan varningsmeddelanden utfärdas av Strålsäkerhetscentralen, Meteorologiska institutet, Trafikverket, Trafiksäkerhetsverket, Livsmedelssäkerhetsverket, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet eller ett ministerium. Enligt 6 § i lagen ska varningsmeddelanden i enlighet med 32 § i språklagen (423/2003) utfärdas på både finska och svenska. Om en farlig händelse har inträffat eller fått följder inom det som är samernas hembygdsområde, ska varningsmeddelandet dessutom utfärdas på samiska inom det området.

Med hjälp av lagen om varningsmeddelanden och riktlinjer som preciserar den har man bygga upp ett informationssystem för varningsmeddelanden som skyddar de språkliga rättigheterna. Systemet tar hänsyn till nationalspråken och samiska språk. Det finns emellertid fortfarande brister i den tvåspråkiga informationen kring olyckor, särskilt i kanalerna i sociala medier. Exempelvis i samband med skogsbranden i Kalajoki som startade sommaren 2021, skiljde sig det svenskspråkiga varningsmeddelandet till sitt innehåll och var i praktiken motsatsen till meddelandet på finska.²⁶⁸

Om en farlig händelse har inträffat eller fått följder inom det som är samernas hembygdsområde, ska varningsmeddelandet utfärdas på samiska. Meddelanden gällande olika risksituationer har eftersträvat att färdigställas på förhand på skolt-, enare- och nordsamiska eftersom det är svårt att tillgå översättningshjälp. I tilläggsinstruktionerna för de

267 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

268 Sofie Fogde/SPT/Hufvudstadsbladet. <https://www.hbl.fi/artikel/bristande-svenska-i-myndigheternas-varningsmeddelande-om-markbranden-i-kalajoki/>, hänvisat till den 2 augusti 2021.

samiskspråkiga varningsmeddelanden i bilagan till inrikesministeriets handbok för varningsmeddelanden har modellfraser och Ortsnamn specificerats på olika samiska språk, så att varningsmeddelanden ska kunna skickas ut samtidigt som de finsk- och svenskspråkiga. Detta kan ses som ett tydligt steg framåt i förverkligandet av språkliga rättigheter.

EU:s regelverk förutsätter att befolkningen från och med 2022 ska varnas via mobiltelefon. Bestämmelserna inom lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) har uppdaterats och till lagen om varningsmeddelanden har bestämmelser om applikationsbaserat förmedlingssätt lagts till. Förändringarna som förbättrar medborgarnas tillgång till information i nödsituationer trädde i kraft den 1 januari 2021 när varningsmeddelanden utöver de traditionella förmedlingssätten (radio och tv) även kan förmedlas via mobiltelefoner. Mobiltelefon-tekniken gör det möjligt att ännu bättre än tidigare rikta in varningsmeddelandet till just de dataterminaler som ligger i det faroområde som myndigheten fastställt. De genomförda lagändringarna möjliggör också utveckling av åtgärder som motsvarar behoven hos specialgrupper.²⁶⁹ Riktade myndighetsmeddelanden förmedlas i mobiltelenäten till terminaler eller anslutningar som befinner sig på ett visst område på språk som ministeriet har beslutat – vanligtvis åtminstone finska och svenska samt eventuellt samiska eller på andra språk ministeriet har fastställt.²⁷⁰

Varningsmeddelanden och myndighetsmeddelanden kan skickas även regionalt riktade via 112-appen som togs i bruk 2015 och som utvecklats i samarbete mellan Nödcentralsverket och Digia Oy. I och med Nödcentralsverkets nya informationssystem är det möjligt att elektroniskt överföra varningsmeddelanden från Nödcentralsverket till Rundradion, vilket påskyndar publiceringsprocessen.

269 se lagen om ändring av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (1207/2020)

270 Med riktade myndighetsmeddelanden avses information som måste förmedlas i en situation för att skydda individer eller egendom i en situation där det finns risk för individens liv, hälsa eller egendom, men där förhållandena inte kräver ett varningsmeddelande. I lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014) regleras riktade myndighetsmeddelanden. Beslut om förmedling av riktade myndighetsmeddelanden fattas av det behöriga ministeriet.

5.4 Viktiga iakttagelser om polis, räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten

1. För polisen finns det fortfarande utmaningar i förverkligandet av språkliga rättigheter. Utöver i kommunikationen har utmaningar även förekommit i tjänsten. Polisens fort- och specialutbildning på svenska samt utbudet av svenskspråkiga webbkurser ligger inte på en tillräckligt hög nivå för att säkerställa en jämlik utbildning inom polisorganisationen. Sammantaget verkar utbildningen behandla svenskspråkiga annorlunda än finskspråkiga. Utmaningarna har till stor del fastställs hos polisen. Enligt inrikesministeriet ska svenskspråkig utbildning göras likvärdig med finskspråkig utbildning. Omstruktureringarna inom polisorganisationen har ur en språklig synvinkel varit centrala och att fortsätta att följa upp dem ur en språklig synvinkel är viktigt. Polisstyrelsen inrättade sommaren 2021 ett nationellt språknätverk för att öka samordningen och upprätthålla lägesbilden.
2. Det blir allt svårare att rekrytera lämpliga och kompetenta personer för att tillhandahålla yrkesutbildning för polisen på svenska. Man söker efter lösningar på de utmaningar som finns gällande tjänsteutbudet på Polisyrkeshögskolan i samarbete med Polisstyrelsen, Polisyrkeshögskolan samt polisenheterna.
3. Polisen har svårigheter med att rekrytera samiskpråkig personal samt med översättningstjänster. Polisens elektroniska ärendehantering har även genomförts på samiska. Polisens webbplats på samiska håller på att uppdateras.
4. Det vanligaste skälet till att inte polisanmäla trakasserierna i alla språkgrupper är att man inte upplevt att trakasserierna varit tillräckligt allvarliga.
5. Hos polisen saknas flerspråkig, tydlig kommunikation och ett mer varierat innehåll. Strävan efter mångfald ingår i Polisyrkeshögskolans resultatavtal för åren 2018–2022.
6. Inom polisen undersöks möjligheten till en gemensam tolkpool tillsammans med de olika aktörerna inom straffprocessen. Om översättningstjänsterna genomfördes skulle detta leda till synergifördelar.

7. Skillnaden i de finskspråkiga och svenskspråkiga minoriteternas serviceupplevelser är betydande när det gäller polis- och nödcentralsverksamheten. Svenskspråkiga ger tjänsterna sämre vitsord. För nödcentralsverksamhetens del har det gått framåt eftersom vitsorden från svenskspråkiga minoriteten för nödcentralsverksamheten har stigit. Ett pilotprojekt har startats gällande att göra en nödanmälan på teckenspråk.
8. Räddningsverkens kommunikation och tillgången på tjänster på båda nationalspråken har ökat de senaste åren.
9. Det finns emellertid fortfarande brister i den tvåspråkiga informationen kring olyckor, särskilt i kanalerna i sociala medier.
10. I samband med omstruktureringen av webbplatsen pelastustoimi.fi kommer de elektroniska blanketterna att även publiceras på samiska. När Lapplands räddningsverk tar i bruk den nya plattformen, kommer även de viktigaste delarna att översättas till samiska.

5.5 Undervisning

5.5.1 Bakgrund

Lagstiftning gällande småbarnspedagogik och undervisning samt deras tillämpning och genomförande är viktiga för förverkligandet av de grundläggande rättigheterna. Även språkforskningen är central när man granskar olika språkgruppers rätt att upprätthålla och utveckla sitt eget språk och kultur.

Delegationen för språkärenden betonade i sin kommuniké den 24 oktober 2018 att undervisningen måste bli bättre på att lyfta fram våra språkgrupper och deras nuläge, liksom även Finlands språkliga mångfald. Att öka vetskapen om språkgrupperna är ett sätt att förbättra det försvagade språkklimatet. Delegationen uppmanade också kommunerna att inkludera undervisning om språkgrupper och deras förhållanden i läroplanerna. Delegationen ansåg också att det var viktigt att läromedlen förmedlade aktuell och mångsidig information om språken och språkgrupperna samt om ursprungsbefolkningen.²⁷¹

271 Delegationen för språkärenden. (24.10.2018). Språkliga rättigheter i undervisning [uttalande]. https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4761907/Julkilausuma_neuvottelup%C3%A4iv%C3%A4t_2018.pdf/b7dd56c0-5762-d28e-6b56-f60acb90a1fa/Julkilausuma_neuvottelup%C3%A4iv%C3%A4t_2018.pdf

I statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2013 undersöktes i stor utsträckning förverkligandet av de språkliga rättigheter för olika språkgrupper inom undervisning. I den undersöktes bland annat svenskspråkig småbarnspedagogik, kunskapsnivån i finska och svenska samt språkbild.²⁷² Situationen inom bland annat småbarnspedagogik och grundläggande utbildning undersöktes också för andra än nationalspråken. Många utmaningar lyftes fram men framsteg hade å andra sidan hänt exempelvis i språkboversamheten för samiska språk.²⁷³ Frågor kring språkbild för nationalspråken diskuterades också i principbeslutet för nationalspråksstrategin som publicerades 2012.²⁷⁴

I den här berättelsen fokuserar vi för nationalspråkens del på ett antal centrala redogörelser och reformer som framförallt anknyter till behoven inom svenskspråkig småbarnspedagogik och utbildning. Dessutom undersöker vi det språkförsök som ingick i föregående regerings regeringsprogram. Iakttagelserna gällande det finska språket baseras på utlåtande från finska språknämnden på institutet för de inhemska språken.

När det gäller andra språk än nationalspråken ligger fokus på de språk som nämns i 17 § mom. 3 i grundlagen, det vill säga, samiska, romani och teckenspråk samt karelska, som inte nämns i 17 § mom. 3 i grundlagen fastän bestämmelsen även avser det. Dessutom kommer de ryska och estniska språken, som utgör de största grupperna med personer med främmande språk som modersmål i Finland, att undersökas, liksom det somaliska språket kortfattat.

Granskningen fokuserar på småbarnspedagogik och den grundläggande utbildningen, men till viss del följs också språkforskning, högskoleutbildning och utbildning på andra stadiet upp. Först undersöks den nya lagen om småbarnspedagogik som trädde i kraft under uppföljningsperioden.

272 Statsrådet. (2013), s. 22–30.

273 Statsrådet. (2013), s. 6 och 87–107.

274 Tallroth, Paulina. (2012). *Nationalspråksstrategi – Statsrådets principbeslut*. Statsrådets kanslis publikationsserie 4/2012. Helsingfors: Statsrådets kansli.

5.5.2 Ändringar inom undervisningsområdet

5.5.2.1 Den nya lagen om småbarnspedagogik

Lagstiftningen om småbarnspedagogik har reformerats under uppföljningsperioden. Den nya lagen om småbarnspedagogik trädde i kraft den 1 september 2018. Den upphävde den tidigare lagen om barndagvård (36/1973) samt den förordning om barndagvård (239/1973, senare barndagvårdsförordningen).²⁷⁵ som utfärdats till följd av den.

Även i den nuvarande lagen om småbarnspedagogik regleras om språk inom småbarnspedagogiken. Enligt 8 § i lagen om småbarnspedagogik ska kommunen se till att varje barn kan få småbarnspedagogik på sitt modersmål, finska, svenska eller sådan samiska som avses i 3 § 1 punkten i samiska språklagen (1086/2003). I tvåspråkiga kommuner och i samkommuner som omfattar tvåspråkiga eller både finsk- och svenskspråkiga kommuner ska småbarnspedagogik ordnas på kommunens och samkommunens båda språk så att serviceanvändaren kan delta i småbarnspedagogisk verksamhet på det språk han eller hon väljer, antingen finska eller svenska.²⁷⁶ Därigenom anordnas småbarnspedagogik för barnet på det språk som föräldrarna väljer, antingen finska eller svenska. Ett enspråkigt daghem har enligt en etablerad tolkning fortfarande skyldighet att ge service endast på daghemmets språk. Ingenting hindrar kommunen från att erbjuda småbarnspedagogik för barnet även på andra språk än barnets modersmål om detta är förenligt med barnets bästa, barnets vårdnadshavare önskar så och kommunen erbjuder tjänster på ifrågasvarande språk.²⁷⁷

I bestämmelsen nämns inte småbarnspedagogik på andra språk än finska, svenska eller samiska. I grunderna konstateras emellertid att såväl kommuner som privata aktörer producerar småbarnspedagogik även på andra språk än finska, svenska eller samiska. Småbarnspedagogik på främmande språk är fortfarande möjligt men oavsett vilket språk som används måste man följa bestämmelserna i lagen exempelvis gällande målen i småbarnspedagogiken samt personalens dimensionering och kvalifikationer. Dessutom bör man exempelvis uppmärksamma hur språkligt kontinuum tryggas från småbarnspedagogik till förskoleundervisning och den grundläggande utbildningen. Enligt grunderna kan småbarnspedagogik också arrangeras på teckenspråk eller romani.²⁷⁸

275 Lagen om småbarnspedagogik (upphävd) 36/1973. Förordning om barndagvård (upphävd) (239/1973).

276 Lagen om småbarnspedagogik (540/2018) 8 §

277 RP 40/2018 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om småbarnspedagogik och till vissa lagar som har samband med den, s. 88– 89.

278 RP 40/2018, s. 88– 89.

5.5.2.2 De nya grunderna för planen för småbarnspedagogik och läroplanen

Grunderna för läroplanen är en nationell föreskrift som Utbildningsstyrelsen utfärdar och utifrån vilken de lokala läroplanerna görs upp. Grunderna för läroplanen utgör ett gemensamt underlag för de lokala läroplanerna och främjar på det viset en likvärdig utbildning i hela landet. Kommunernas och skolornas egna läroplaner styr undervisningen och skolarbetet på ett mer detaljerat plan och beaktar lokala behov och perspektiv.²⁷⁹

Som sakkunnigt ämbetsverk för småbarnspedagogiken gör Utbildningsstyrelsen upp och beslutar om grunderna för planen för småbarnspedagogik. Utifrån grunderna utarbetas de lokala planerna för småbarnspedagogik. På ett daghem eller i familjedagvård ska en individuell plan för småbarnspedagogik göras upp för varje barn.²⁸⁰

Från och med den 1 augusti 2016 togs de nya läroplanerna för den grundläggande utbildningen i bruk i årskurserna 1–6 i hela landet. I de högre årskurserna infördes läroplanerna stegvis under 2017–2019.²⁸¹ Den 7 november 2019 fastställde utbildningsstyrelsen grunderna för gymnasiets läroplan för gymnasieutbildning för ungdomar. En läroplan enligt grunderna för gymnasiets läroplan 2019 togs i bruk för de studerande som inledde studierna i gymnasiet den 1 augusti 2021.²⁸²

Utbildningsstyrelsen utfärdade en föreskrift om de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik den 18 oktober 2016. Lokala planer i enlighet med grunderna togs i bruk från och med den 1 augusti 2017. Utbildningsstyrelsen utfärdade en föreskrift om de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik den 19 december 2018. Grunderna förnyades i enlighet med den nya lagen om småbarnspedagogik.²⁸³

279 Utbildningsstyrelsen: *Centrala delar i läroplanen för den grundläggande utbildningen* [webbplats]. Hämtad den 24 juni 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-ydinasiat>

280 Utbildningsstyrelsen: *Grunderna för planen för småbarnspedagogik i ett nötskal* [webbplats]. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa>

281 Utbildningsstyrelsen: *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen* [webbplats]. Hämtad den 24 juni 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>.

282 Utbildningsstyrelsen: *Grunderna för gymnasiets läroplan* [webbplats]. Hämtad den 13 augusti 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lukion-opetussuunnitelmien-perusteet>

283 Utbildningsstyrelsen: *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* [webbplats]. Hämtad den 24 juni 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>.

Enligt grunderna för läroplanerna för allmänbildande utbildning och grunderna i planen för småbarnspedagogik ska varje elevs språkliga och kulturella identitet stödjas på ett mångsidigt sätt. Eleverna handleds att känna till, förstå och respektera den rätt till eget språk och egen kultur som varje medborgare enligt grundlagen har. Målet är att lära eleverna att värdesätta olika språk och kulturer samt att främja två- och flerspråkighet och på så sätt stärka elevernas språkliga medvetenhet och metalingvistiska färdigheter. I all verksamhet kan ingå flerspråkiga undervisningssituationer där lärarna och eleverna använder alla de språk de kan. Den kunskap som eleverna, deras vårdnadshavare och andra i elevernas omgångskrets har om naturen, levnadsvanor, historia, språk och kulturer inom det egna språk- och kulturområdet ska tas tillvara i undervisningen.²⁸⁴

Som bilaga till grunderna för läroplanen till den grundläggande utbildningen och gymnasiet har även grunder för undervisning som ges som s.k. kompletterande undervisning inom samiska, romani och det egna modersmålet publicerats. Att tillhandahålla dessa kurser är frivilligt för utbildningsanordnaren, men deras betydelse för elevernas språk- och kulturidentitet är väldigt viktig.²⁸⁵

5.5.2.3 Ändringar i förordningen om timfördelning i den grundläggande utbildningen

Enligt förordningen om timfördelningen i den grundläggande utbildningen började man från den 1 augusti 2016 läsa det andra inhemska språket senast i sjätte klass som B1-språk, men det är möjligt att börja studera det redan tidigare som A1- eller A2-språk, om ett beslut om detta fattas lokalt.²⁸⁶

Dessutom utökades antalet årsveckotimmar med två i årskurserna 1 och 2 i förordningen om timfördelningen i den grundläggande utbildningen 2018. En lokal läroplan kan upprättas för A1-språket för ett andra inhemskt främmande språk, främmande språk och samiska för årskurserna 1–2. Undervisning i A1-språk inleds senast våren i årskurs 1 med en halv årsveckotimme.²⁸⁷ Tidigareläggandet av A1-språket behandlas mer ingående i avsnitt 6.3 i den här berättelsen.

284 Utbildningsstyrelsen. (15.6.2021). Utbildningsstyrelsens svar till justitieministeriet.

285 Utbildningsstyrelsen. (15.6.2021).

286 Utbildningsstyrelsen. (15.6.2021); Utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen: *Språk och andra ämnesval* [webbplats]. Hämtad den 5 juli 2021 från adressen: <https://vipunen.fi/fi-fi/perus/Sivut/Kieli--ja-muut-ainevalinnat.aspx>.

287 Utbildningsstyrelsen. (15.6.2021); Utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen: *Språk och andra ämnesval* [webbplats]. Hämtad den 5 juli 2021 från adressen: <https://vipunen.fi/fi-fi/perus/Sivut/Kieli--ja-muut-ainevalinnat.aspx>.

I svenskspråkiga skolor är finska och engelska det vanligaste A1-språket och även som A2-språk erbjuds oftast engelska eller finska. I finskspråkiga skolor är A1-språket oftast engelska och A2-språk studeras mindre ofta. Det finns stora skillnader mellan finsk- och svenskspråkiga utbildningsanordnare, i vilket skede studierna i det andra inhemska språket inleds och hurdana läroplaner som tillhandahålls.²⁸⁸

Enligt en utredning från Jyväskylä universitet finns det fortfarande mycket att förbättra nationellt i genomförandet av svensk undervisning. Enligt språklärare är situationen för svensk språkundervisning oroande. B1-svenska tidigarelades till att från och med 2016 börja i årskurs 6, men några timmar lades inte till timfördelningen 2012 utan bara för A1-språket. Situationen är ojämlik för eleverna eftersom kommunerna fattar olika beslut kring hur de redan få timmarna svenska ska fördelas i fyra årskurser.²⁸⁹

5.5.3 Undervisning i nationalspråk

5.5.3.1 Om undervisning i finska

Finskspråkiga får modersmålsundervisning och undervisning i andra ämnen på finska. Antalet timmar är lågt jämfört med andra länder såsom Estland och Tyskland. Eftersom innehållet i modersmål och litteratur är så omfattande i Finland, finns det inte tillräckligt med tid att lära ut och träna på att behärska allmänspråket och skriftlig framställning väl. Enligt finska språknämnden på institutet för de inhemska språken borde i timfördelningen för grundskolan antalet timmar utökas för modersmål och litteratur så att man i undervisningen ännu mer än idag skulle kunna lägga större vikt vid förmågan att skriva på allmänspråk. Även i gymnasiet och inom yrkesutbildning borde man säkerställa att de som ska avlägga examen har de språkkunskaper och färdigheter att uttrycka sig i skrift som krävs vid fortsatta studier och inom arbetslivet. Utmaningen för engelskspråkig högskoleutbildning är däremot att se till att undervisningen förbereder de studerande även för det finländska samhället.²⁹⁰

288 Utbildningsstyrelsen. (15.6.2021); Utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen: *Språk och andra ämnesval* [webbplats]. Hämtad den 5 juli 2021 från adressen: <https://vipunen.fi/fi-fi/perus/Sivut/Kieli--ja-muut-ainevalinnat.aspx>.

289 Vaarala, H. ym. (2021). s. 115–116.

290 Institutet för de inhemska språken. (22.6.2021).

5.5.3.2 Utvecklingsbehov inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering ska den svenskspråkiga utbildningens särdrag, utmaningar och utvecklingsbehov (från småbarnspedagogiken till högskoleutbildningen) utredas på ett övergripande sätt och ett långsiktigt åtgärdsprogram utarbetas i syfte att trygga jämlikheten.²⁹¹

Gun Oker-Blom, som tillsatts som utredningsperson av undervisnings- och kulturministeriet, har utrett den svenskspråkiga småbarnspedagogikens och utbildningens nuläge och utvecklingsbehov. Utredningen är den första heltäckande utredningen om den svenskspråkiga utbildningen. Utredningen överlämnades den 11 mars 2021 till undervisningsminister Jussi Saramo och statssekreterare Tuomo Puumala.²⁹²

Enligt utredningen bör den svenskspråkiga utbildningen målmedvetet utvecklas inom alla utbildningsnivåer enligt framtidens krav, parallellt med den finskspråkiga utbildningen. Den ledande principen är att den svenskspråkiga utbildningen ska vara av hög kvalitet och på ett likvärdigt sätt vara tillgänglig under hela utbildningsvägen, från småbarnspedagogiken till högre utbildning.²⁹³

I 10 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) ska skolans undervisningsspråk och det språk som används i undervisning som ordnas på annan plats än i skolan vara antingen finska eller svenska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen ges på något annat språk än elevens egna ovan nämnda språk, om detta inte äventyrar elevens möjligheter att följa undervisningen.

När småbarnspedagogiken överfördes till undervisningsförvaltningen (2013) och lagstiftningen reviderades, anpassades inte lagen om småbarnspedagogik (540/2018) till lagen om grundläggande utbildning. Det skulle vara motiverat att de formuleringar som används om undervisningsspråket i lagen om grundläggande utbildning även användes i övrig lagstiftning gällande utbildning. Den formulering som för närvarande finns i 8 §

291 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019). s. 164.

292 Undervisnings- och kulturministeriet. (11.3.2021). *Första heltäckande utredningen om den svenskspråkiga utbildningen* [meddelande]. Hämtad den 11 augusti 2021 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/ruotsinkielisen-koulutuksen-kehittamisesta-ensimmainen-kokonais selvitys>

293 Oker-Blom, G. Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder. Undervisnings- och kulturministeriet 2021:9. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-904-2>.

i lagen om småbarnspedagogik om att "småbarnspedagogik ska ordnas på kommunens och samkommunens båda språk" har lett till osäkerhet om hur lagen ska tolkas i praktiken. Därför finns det goda skäl till att granska texten i bestämmelsen.²⁹⁴

Det viktiga är att säkerställa styrningen av den svenskspråkiga utbildningen och dess verksamhetsförutsättningar. För att tvåspråkiga familjer även i fortsättningen ska välja svenskspråkiga skolor, är det viktigt att se till att den kan hålla minst lika hög kvalitet som en finskspråkig²⁹⁵ skola.

Det nuvarande regeringsprogrammet innehåller även andra noteringar som gäller undervisning i nationalspråken. Enligt regeringsprogrammet ska det ska så snabbt som möjligt utarbetas ett program som främjar lärandet i det andra inhemska språket. Regeringen har också satt som mål att införa det andra inhemska språket som obligatoriskt ämne i studentexamen.²⁹⁶ Tidigareläggningen av undervisningen i svenska i den grundläggande utbildningen har lett till att det finns för få undervisningstimmar i svenska i de sista årskurserna i den grundläggande utbildningen. I värsta fall kommer ingen undervisning i svenska att ske i sista årskursen²⁹⁷

Under de senaste åren har det talats mycket om att språkundervisningen har minskat och dess inverkan i framtiden på språkreserven i Finland. Även om den studerande skulle vara motiverad att studera språk, kan faktorer gällande externa och undervisningsarrangemang utgöra hinder för det. Exempelvis i gymnasier finns det knappt utrymme för mångsidiga språkstudier, utan gymnasiestudiernas belastning eller den stora mängden andra ämnen och tidsbrist leder till att man inte läser språk som tillval. Vid betygssurval väljs de studerande till högskolan baserat på de poäng som vitsorden för studentskrivningarna har gett, vilket kan uppmuntra gymnasieelever att studera ämnen som ger mer poäng istället för främmande språk.²⁹⁸ Detta har påverkat populariteten för språkstudier i studentskrivningarna.

294 Oker-Blom, G. Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder, s. 152– 153.

295 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

296 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019). s. 170.

297 Svenska Finlands folkting. (30.6.2021).

298 Kieliverkosto: *"Jag kan inte välja ett valfritt språk fastän jag skulle vilja"* – *Valfria språk minskar på gymnasiet*. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2020/en-pysty-ottamaan-valinnaista-kielta-vaikka-haluaisiin-valinnaiset-kiellet-vahenevat-lukiossa.>; Opettaja: *Språkundervisningen förtvinar – vad kan man göra?* Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.opettaja.fi/tyossa/kieltenopetus-kuihtuu-mika-neuvoksi/>.

5.5.3.3 Försök som gäller det andra inhemska språket i den grundläggande utbildningen

Under statsminister Juha Sipiläs regering möjliggjordes ett språkförsök där lärokursen i det andra inhemska språket inte ingick i lärokursen för den grundläggande utbildningen för dem som deltog i försöket. Försöket förverkligade spetsprojektet för Sipiläs regerings handlingsplan för kunskap och utbildning, enligt vilken språkstudier utökas och görs mer mångsidiga och möjlighet ges till regionala försök med att utvidga språkurvalet i enlighet med den kläm som riksdagen har antagit. Försöket föregicks av behandling av riksdagens medborgarinitiativ²⁹⁹ gällande att göra det svenska språket frivilligt. Efter att medborgarinitiativet förkastats krävde riksdagen att regeringen utreder de lagstiftningsmässiga förutsättningarna för regionala försök för att utvidga språkurvalet utan obligatorisk studier i det andra nationalspråket.³⁰⁰

Försöket förutsatte en tillfällig ändring av lagen om grundläggande utbildning och lagen om ett försök som gäller det andra inhemska språket i den grundläggande utbildningen stiftades.³⁰¹ Enligt regeringens proposition³⁰² var syftet med denna lag att genomföra ett försök med att utvidga språkutbudet utan obligatoriska studier i det andra inhemska språket. Lärokursen för den grundläggande utbildningen för en elev som deltar i det försök som avses i denna lag omfatta lärokursen i ett främmande språk i stället för lärokursen i det andra inhemska språket. Eleverna befriades från studier i det andra inhemska språket på andra stadiet.

Det var frivilligt för eleverna att delta i försöket och det genomfördes genom att ge kommuner och andra undervisningsanordnare möjlighet att söka tillstånd till språkförsök av Utbildningsstyrelsen. Undervisningsanordnare med tillstånd kunde delta i försöket med elever som inledde årskurs 5 eller 6 i grundläggande utbildning under läsåret 2018 och som inte hade inlett studierna i det andra inhemska språket. Lärokursen för den grundläggande utbildning för en elev som deltar i försöket skulle inte omfatta det andra inhemska språket utan lärokurser i minst två främmande språk.

Avsikten med försöket var att öka de deltagande utbildningsanordnarnas möjligheter att utvidga språkutbudet, att samla information om faktorer med anknytning till språkvalet och att utreda vilka konsekvenser ökad valbarhet har för att bredda språkkunskaperna och

299 MI 2/2014 rd, Medborgarinitiativ, Gör svenska till ett tillvalsämne på alla skolnivåer.

300 RSk 54/2014 rd – M 2/2014 rd, Riksdagens skrivelse, Medborgarinitiativ: Svenska som ett valfritt ämne på alla skolnivåer

301 Lag om ett försök som gäller det andra inhemska språket i den grundläggande utbildningen (1134/2017).

302 RP 114/2017 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett försök som gäller det andra inhemska språket i den grundläggande utbildning

stärka kompetensen. Syftet med försöket var även att följa upp konsekvenserna för inlärningsresultaten, språkkvalen och -utbudet samt konsekvenserna för elevernas studier efter den grundläggande utbildningen. Lag om ett försök som gäller det andra inhemska språket i den grundläggande utbildningen trädde i kraft den 1 januari 2018 och gäller i huvudsak till slutet av 2024. Lagen skulle ha möjliggjort ett språkförsök för 2 200 elever men försöket genomfördes inte. Det visade sig inte vara ändamålsenligt på grund av det låga antalet sökande.³⁰³

5.5.3.4 Invandrarnas språkliga integration i samhället och språkinlärning

Att lära sig nationalspråken har ett nära samband med invandrarnas integration. För att framgångsrikt förvärva och stärka färdigheten i finska eller svenska språket i arbetslivet, behövs ny information om möjligheterna för språkinlärning på arbetsplatserna samt stöd, modeller och resurser som tillhandahålls på arbetsplatserna. Goda erfarenheter har exempelvis uppnåtts genom kurser i finska som anordnats för taxichaufförer och genom modellen med handledd praktik inom vårdarbete.³⁰⁴

Finska språknämnden på institutet för de inhemska språken har tagit ställning för att säkerställa kvaliteten på språkundervisningen för vuxna invandrare ur ett perspektiv för inlärning av finska.³⁰⁵ Det skulle dock vara viktigt att satsa på undervisning i finska eller svenska för alla invandrare. I föregående språkberättelse granskades framförallt integration på det svenska språket och man konstaterade som en viktig iakttagelse, att man borde överväga kostnadseffektiva modeller för att genomföra integrationsutbildningen³⁰⁶.

Undervisnings- och kulturministeriet har i enlighet med regeringsprogrammet startat utvecklingsprogram för kvalitet och jämlikhet inom småbarnspedagogik och grundläggande utbildning (utvecklingsprogrammet Utbildning för alla) för åren 2020–2022.

303 Saarinen, T. (12.9.2018). Den långa historien och det korta genomförandet av den andra inhemska debatten om valfrihet. Kieliverkosto (Språknätverket). Hämtad den 22 juli 2021 på adressen: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2018/toisen-kotimaisen-valinnaistamiskeskustelun-pitka-historia-ja-lyhyt-toteutus>

304 Räsänen, M. (2020). Språkpolitik år 2019. Nätpublikationer från institutet för de inhemska språken; 65. https://www.kotus.fi/files/8994/Kielipolitiikan_vuosi_2019.pdf

305 Institutet för de inhemska språken: Kvaliteten på språkundervisningen för vuxna invandrare ska säkerställas. Finska språknämndens ställningstagande den 11 januari 2017. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: https://www.kotus.fi/ohjeet/suomen_kielen_lautakunnan_suosituksia/kannanotot/aikuisten_maahanmuuttajien_kielenopetuksen_laatu_on_varmistettava.

306 Statsrådets kansli. (2017). Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017, s. 125– 128.

I utvecklingsprogrammets projekt kommer man att förnya lagstiftningen, förstärka effekten av finansieringssystemen för småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning samt söka effektiva förfaranden och verksamhetsmetoder som förstärker likvärdighet.³⁰⁷

Utvecklingsprogrammet för kvalitet och jämlikhet inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen tryggar och stödjer inlärningsvillkor och utbildningsövergångar för barn och unga med invandrabakgrund, framförallt i övergångsskeden under utbildningen. Större uppmärksamhet kommer att ägnas åt bedömningen av de språkliga och andra inlärningsfärdigheter hos nyanlända elever. Dessutom kommer kompetens relaterad till språkmedveten undervisning för personal inom småbarnspedagogik och lärare i den grundläggande utbildningen att stödjas.

Med åtgärderna stöds barn med invandrabakgrund i övergången från hemmet till småbarnspedagogik, under småbarnspedagogiken, från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och därifrån till förberedande undervisning eller grundläggande utbildning. Dessutom stärks undervisning i finska eller svenska som andra språk (S2) i småbarnspedagogiken och stöd ges till elever med invandrabakgrund i utbildningens övergångsskeden.³⁰⁸

I grunderna för planen för småbarnspedagogik har särskilt undervisning i finska/svenska som andraspråk uppmärksamats och att lära sig ett funktionellt språk. På lokal nivå bör mer uppmärksamhet ägnas åt detta, eftersom man ofta börjar lära sig ett andra språk redan inom småbarnspedagogiken. Även barn med invandrabakgrund som är födda i Finland står inför en hel del utmaningar i sina språkkunskaper i den inledande utbildningen enligt en utredning från Nationella centret för utbildningsutvärdering.³⁰⁹

Reformer som stödjer lärandet och studierna hos studerande med invandrabakgrund (barn, elever eller studerande vars modersmål eller hemspråk är något annat än finska, svenska eller samiska) är också framförallt utvidgandet av läroplikten, utvecklingen av studiehandledningen samt identifieringen av kunnande och åtgärder som riktas till underrepresenterade grupper inom helheten för kontinuerligt lärande.³¹⁰

307 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021). Undervisnings- och kulturministeriets brev till justitieministeriet. (VN/6256/2019/OM)

308 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021). Undervisnings- och kulturministeriets brev till justitieministeriet. (VN/6256/2019/OM)

309 Utbildningsstyrelsen. (15.6.2021); Junttila, N., Rehn, C., Costiander, K., Kahiluoto, T. & Alila, K. (2020). Asylsökande och papperslösa barn samt S2/R2-undervisning i småbarnspedagogiken. Utbildningsstyrelsen, Rapporter och utredningar 2020:24.

310 Statsrådets utbildningspolitiska redogörelse, s.59

I avtalen mellan undervisnings- och kulturministeriet (för avtalsperioden 2021–2024) avtalades om en årlig finansiering på 3,8 miljoner euro som en del av högskolornas internationaliseringsprogram. Genom finansiering utvecklas och tillhandahålls kurser i S2-studier på mer avancerad nivå, språkutbudet görs tillgängligt också utanför den egna högskolan för elever som behöver S2-undervisning på mer avancerad nivå. Fem högskolor (HU, Aalto, HH, Laurea, Metropolia) inom huvudstadsregionen ansvarar för projektet, men utbudet och övrig verksamhet är avsett att gagna hela högskoleområdet.

På yrkeshögskolorna anordnas förberedande utbildning för invandrare som syftar till att utveckla finska språket från nivå B1 till B2 som behövs för högskolestudier och ge den studerande de färdigheter som behövs för högskolestudier samt möjligheten att bekanta sig med ett specifikt utbildningsområde. Den förberedande utbildningen innebär inte att du får en studieplats inom en utbildning som leder till högskoleexamen. Vägledande utbildning är avgiftsfri för den studerande.³¹¹

5.5.4 De samiska språken

5.5.4.1 Allmänt

Lagen om småbarnspedagogik förordar kommuner att anordna dagvård för barn på samiska. Enligt lagen om grundläggande utbildning ska undervisning för elever som kan samiska och som bor inom samernas hembygdsområde huvudsakligen ske på samiska.³¹²

I 2013 års berättelse om tillämpningen av språklagen undersöktes läget för samiskspråkig dagvård dvs. småbarnspedagogik, språkbön och den grundläggande utbildningen. Utvecklingsbehov och framsteg som gjorts lyftes fram.³¹³ Småbarnspedagogik, språkbön och undervisning i de samiska språken är viktiga för att upprätthålla och återuppliva de utrotningshotade samiska språken vilket har framträtt under uppföljningsperioden.

Under de senaste åren har särskild uppmärksamhet ägnats i rekommendationer från flera internationella tillsynsorgan när det gäller att förbättra statusen för de samiska språken. Europarådets ministerkommitté som övervakar tillämpningen av den europeiska stadgan

311 Undervisnings- och kulturministeriet (1.9.2021).

312 Arola, L. (2021). s 15.; Lagen om grundläggande utbildning (628/1998).

313 Statsrådet. (2013). s. 92– 94.

om landsdels- eller minoritetsspråk har rekommenderat att Finlands myndigheter utan dröjsmål stärker den samiskspråkiga undervisningen även utanför det samiska hembygdsområdet, särskilt genom att bevilja finansiering för språkbon och vuxenutbildning.³¹⁴

Gällande ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter rekommenderade ministerkommittén att stödet för undervisning i samiska bör samordnas och särskilt språkbon, distansundervisning och lärarutbildning bör uppmärksammas.³¹⁵

Även delegationen för språkärenden har uppmärksammat att användningen av och återupplivningen av de samiska språken måste stödjas genom att se till att samiskspråkiga och de som är intresserade av samiska språk ska kunna studera samiska överallt i Finland. En levande samiskspråkighet förutsätter tillräckliga medel för undervisning i samiska språk.³¹⁶

Arbetet i arbetsgruppen för utveckling av undervisningen i och på de samiska språken som undervisnings- och kulturministeriet tillsatte i februari 2020 har varit särskilt viktigt, eftersom syftet har varit att främja de samiska språkens ställning inom småbarnspedagogiken och undervisningen. Arbetsgruppens uppgift var att granska den samiskspråkiga småbarnspedagogiken och den samiska undervisningen som helhet och att lägga fram förslag bland annat om samernas kultur- och språkboversamhet, tillgången på samiskspråkiga läromedel, öka kunskapen om det samiska språket, den samiska historien och kulturen, stärka det nordiska skolsamarbetet i den samiska undervisningen samt utbildningsbehoven för samiskspråkig personal inom social- och hälsovården. Arbetsgruppens slutrapport överlämnades den 15 april 2021 till undervisningsminister Jussi Saramo och statssekreterare Tuomo Puumala. De särskilda utredningar som arbetsgruppen upprättat publicerades den 1 december 2020.³¹⁷

314 Europarådets ministerkommitté. (3.10.2018). Recommendation CM/RecChL(2018)5 of the Committee of Ministers to member States on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Finland.

315 Europarådets ministerkommitté. (12.2.2020).

316 Delegationen för språkärenden. (24.10.2018).

317 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).; Undervisnings- och kulturministeriet. (6.2.2020). Arbetsgrupp ska utveckla samiska undervisningen [meddelande]. Hämtad den 2 juli 2021 på adressen: [https://minedu.fi/-/tyoryhma-kehittamaan-saamelaisopetusta](https://minedu.fi/-/tyoryhma-kehittamaan-saamelaisopetusta;).; Undervisnings- och kulturministeriet. (15.4.2021). Slutrapport om utveckling av undervisningen i de samiska språken och på samiska [meddelande]. Hämtad den 2 juli 2021 på adressen: <https://minedu.fi/-/loppuraportti-saamen-kielten-ja-saamenkielisen-opetuksen-kehittamisesta>.

5.5.4.2 Småbarnspedagogik

I 2013 års språkberättelse framkom att samiskspråkig dagvård (numera småbarnspedagogik) förverkligades bäst genom dåvarande socialvårdstjänster. En viktig roll hade och har fortfarande det statsunderstöd som riktats till den. Det fanns även problem i anordnandet av småbarnspedagogik, bl.a. gällande bristen på utbildad samiskspråkig personal och den ojämlika ställningen för den samiskspråkiga småbarnspedagogiken utanför samernas hembygdsområde. Betydelsen av vilket modersmål som registrerats för barnet framträdde också vid anordnandet av småbarnspedagogik.³¹⁸

Enligt 2020 års samebarometer uppgav hälften av samerna inom hembygdsområdet att deras barn gick i samiskspråkig småbarnspedagogik. Några uppgav att deras barn gick på finskspråkig småbarnspedagogik eller språkbo. Barnen till respondenter utanför hembygdsområdet går huvudsakligen i finskspråkig småbarnspedagogik. Av samebarometern framgår att fastän rätten till samiskspråkig småbarnspedagogik i princip gäller oavsett bostadsort, förverkligas detta sällan utanför samernas hembygdsområde. Utanför samernas hembygdsområde anordnas samiskspråkig småbarnspedagogik i Rovaniemi, Uleåborg och Helsingfors.³¹⁹

Enligt samebarometern var respondenterna i samernas hembygdsområde huvudsakligen nöjda med hur småbarnspedagogiken och undervisningstjänsterna fungerar (dagvård, förskoleundervisning, årskurserna 1–6, årskurserna 7–9). Ganska få av respondenterna ansåg att de fungerade dåligt. I hembygdsområdet hade nästan alla respondenter valt småbarnspedagogik på samiska för sina barn och majoriteten grundläggande utbildning på samiska. Generellt var man väldigt nöjd med småbarnspedagogiken och även undervisningen, men det fanns oro för undervisningen i årskurserna 7–9 och hur skolan stödjer barnens samiskspråkighet.³²⁰

Bildningstjänster upplevdes som viktiga också utanför samernas hembygdsområde. Samiskspråkig småbarnspedagogik och undervisning i samiska eller på samiska förekommer på många ställen i svaren från respondenter utanför det samiska hembygdsområdet. Framförallt lyftes frågan fram om hur ett barn växer upp till same utanför det samiska området, om barnet inte lär sig det samiska språket.³²¹

318 Statsrådet. (2013). s. 92.

319 Arola, L. (2021). s. 40–42 och 21.

320 Arola, L. (2021). s. 46 och 67.

321 Arola, L. (2021). s. 68.

I 2020 års samebarometern belystes också bristen på utbildad personal inom småbarnspedagogiken och undervisningen.³²²

I samebarometern uppmärksammas att de språkliga rättigheterna utanför samernas hembygdsområde huvudsakligen gäller barn som har rätt till småbarnspedagogik på sitt modersmål och i skolan till två veckotimmar med kompletterande undervisning i sitt modersmål. Dessutom tryggar den samiska språklagen rätten att i kontakt med myndigheter på riksnivå använda samiska. Kommuner utanför hembygdsområdet kan inte få statsstöd för samiskspråkig undervisning såsom kommunerna i samernas hembygdsområde. Finansiering för samernas kultur- och språkboversamhet beviljas dock för hela landet.³²³

Den arbetsgrupp som undervisnings- och kulturministeriet tillsatt framställde att samiskspråkig småbarnspedagogik framförallt utanför det samiska hembygdsområdet skulle stärkas.³²⁴ Som en del av arbetsgruppens arbete upprättades också en rapport över personalsituationen och utbildningsbehovet för den samiskspråkiga småbarnspedagogiken och utbildningsbehoven³²⁵. Enligt rapporten försvårar bristen på samiskspråkig personal förverkligandet och utvecklandet av tjänster inom småbarnspedagogik och undervisning på samiska. Utöver en konkret undervisning och småbarnspedagogik försvårar den också tillhandahållandet av övriga tjänster (t.ex. elevvårdstjänster) för samiskspråkiga barn och unga.³²⁶

De viktigaste iakttagelserna gällande samiskspråkig småbarnspedagogik verkar motsvara de frågor som lyftes fram redan 2013, gällande tillgången på samiskspråkig personal inom småbarnspedagogik och anordnandet av småbarnspedagogik utanför hembygdsområdet.

322 Arola, L. (2021). s. 72.

323 Arola, L. (2021). s. 14.

324 Undervisnings- och kulturministeriet. (2021).

325 Arola, L. (2020). *Utredning av tillgången på och utbildningsvägarna för samiskspråkig undervisningspersonal och samiskspråkig personal inom småbarnspedagogiken*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2020:30.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-836-6>

326 Arola, L. (2021). s. 17.

5.5.4.3 Språkboversamhet

I 2013 års språkberättelse framkom att språkboversamheten för de samiska språken hade främjat framförallt ställningen för de utrotningshotade språken enaresamiska och skolt-samiska. I berättelsen konstaterades att språkboversamhet är en av de viktigaste åter-upplivningsåtgärderna för språk, så dess behov borde kartläggas och föräldrarnas med-vetenhet om språkbon utökas.³²⁷

Enligt 2020 års samebarometer uppgav ett par respondenter inom samernas hembygds-område att deras barn gick i finskspråkig småbarnspedagogik eller språkbo. I 2 pro-cent av de svar som mottogs uppgavs om deltagande i språkboversamhet utanför hembygdsområdet.³²⁸

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering stärks stödet till de samiska språkbona så att det svarar på de ökade behoven.³²⁹ Den arbetsgrupp som tillsatts av undervisnings- och kulturministeriet kom fram till att de samiska språkbona borde bli en starkare del av småbarnspedagogiken. Sedan 1993 har samisk kultur- och språkbover-samhet riktats till barn under skolåldern för att återuppliva de samiska språken. Tack vare språkbona har aktiva talare av de samiska språken ökat med hundratals personer. För när-varande nämns inte språkbon på samiska i lagen om småbarnspedagogik och de erkänns inte heller i grunderna i planen för småbarnspedagogik. Språkbo på samiska har visat sig fungera för att återuppliva de utrotningshotade samiska språken.³³⁰

5.5.4.4 Grundläggande utbildning

Enligt 2013 års samebarometern var ett centralt problem att en stor del av de samiska barnen bor utanför samernas hembygdsområde och inte får undervisning på samis-ka.³³¹ I berättelsen framkom också bristen på kompetenta ämneslärare inom den grund-läggande utbildningen, bristen på läromedel av hög kvalitet baserat på den egna kulturen, tryggheten av fortsatt samiskspråkig undervisning samt behov gällande distansundervisning.³³²

327 Statsrådet. (2013). s. 6 och 92–93.

328 Arola, L. (2021). s. 40–41.

329 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019). s. 169.

330 Undervisnings- och kulturministeriet. (15.4.2021).

331 Statsrådet. (2013). s. 6 och 93– 94.

332 Statsrådet. (2013). s. 94.

Som redan har konstaterats, är man huvudsakligen nöjd med undervisningstjänsterna inom samernas hembygdsområde. Enligt resultaten i samebarometrarna väckte undervisningen i årskurserna 7–9 oro och hur skolan stödjer barnens samiskspråkighet samt tillgången på samiskspråkig undervisningspersonal.³³³

Undervisnings- och kulturministeriets utredningar har visat att det finns många behov gällande samiskspråkig undervisningspersonal. Det har funnits ett stort stöd för tillgången till lärare inom småbarnspedagogiken samt klasslärare, men situationen är fortfarande utmanande gällande ämneslärare och speciallärare.³³⁴ Lärarbristen gäller alla samiska språk, samiska ämneslärare och ämnesundervisning i olika ämnen på de samiska språken. Tidigare har det inte funnits några kompetenta lärare i skoltsamiska och pensioneringen av lärare i nordsamiska har försämrat lärarsituationen inom det samiska området. Giella-gas-institutet vid Uleåborgs universitet och den pedagogiska fakulteten genomförde mellan åren 2019–2021 ett treårigt utbildningsprojekt som ledde till behörighet som ämneslärare inom samiska.³³⁵

Baserat på slutrapporten för undervisnings- och kulturministeriets arbetsgrupp är de viktigaste utvecklingsbehoven för samiska språk tillgången i den grundläggande utbildningen på undervisningspersonal, utvidgande av distansundervisning, aktuella samiskspråkiga läromedel, öka samernas deltagande i utvecklingen av småbarnspedagogik och undervisning samt behovet att öka skolundervisningen i samekunskap och förnya undervisningsmaterialet. I rapporten lyfter man fram utvecklingen av undervisning i skoltsamiska av de samiska språken som mest brådskande, eftersom skoltsamiska är det mest utrotningshotade av de samiska språken (enaresamiska, skoltsamiska och nordsamiska).³³⁶

Undervisnings- och kulturministeriet finansierar ett pilotprojekt för distansundervisning av de samiska språken. Dess genomförandetid är 1.8.2018–31.8.2023. Syftet med projektet är att med hjälp av distansundervisning få fler elever med samisk bakgrund att omfattas av undervisning i samiska. Genom de resultat och erfarenheter som erhållits skapas också förutsättningar för att etablera samiskspråkig distansundervisning nationellt.³³⁷

333 Arola, L. (2021). s. 46 och 67.

334 Undervisnings- och kulturministeriet. (Tapaaminen, 12.5.2021).

335 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

336 Undervisnings- och kulturministeriet. (15.4.2021).

337 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

5.5.4.5 Projekt för att förbättra tillgången på lärare

Giellagasinstitutet vid Uleåborgs universitet har ett nationellt ansvar för att ge undervisning i samiska språk och samiska kultur och att forska om ämnen av samiskt intresse i Finland. Alla de tre samiska språken (nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska) finns idag som huvudämnen för examen i språk och litteratur.

Genom en specialfinansiering från undervisnings- och kulturministeriet genomförde Uleåborgs universitet i samarbete med Utbildningscentret inom sameområdet ett projekt 2016–2019. Projektet omfattade en lärarutbildning i småbarnspedagogik som beaktade det samiska språket, kulturen och traditionell kunskap. De 19 studerande som valts till utbildningen och påbörjat sina studier delades upp efter språkgrupp enligt följande: nordsamiska 13, enaresamiska 4 och skoltsamiska 2.

Projektet "Ketterä korkeakoulu" (2018–2021) finansierat av undervisnings- och kulturministeriet har tillhandahållit studier som ger behörighet som lärare för dem som undervisar eller i framtiden vill undervisa samiska språk eller ett samiskt språk. Inom projektet har man kunnat genomföra grund- eller ämnesstudier inom enare-, skolt- och nordsamiska samt pedagogiska studier för lärare.

Under 2019–2020 genomförde de studerande studier inom nordsamiska, enaresamiska eller skoltsamiska som omfattade 60 studiepoäng. Sammanlagt studerade 14 personer nordsamiska, 11 enaresamiska och 9 skoltsamiska. Hösten 2020 startade grundstudier (25 studiepoäng) inom samisk litteratur, och i januari 2021 pedagogiska studier för lärare (60 studiepoäng) som varar till slutet av 2021.

I ansökningarna under våren 2021 till utbildningarna till lärare inom småbarnspedagogik samt klasslärare på Uleåborgs universitet inkvoterats två studerande med kunskaper i samiska språk. Även på utbildningen för klasslärare vid Lapplands universitet finns två kvotplatser för sökande med kunskaper i samiska.³³⁸

5.5.5 Teckenspråk

2013 års språkberättelse visade att oron för rätten till ett eget språk och en egen kultur har fördjupats när det gäller barn som använder teckenspråk.³³⁹ I berättelsen beaktades bland annat att inte teckenspråken nämndes i den dåvarande lagen om barndagvård samt

³³⁸ Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

³³⁹ Statsrådet. (2013). s. 6.

den utrotningshotade statusen för det finlandssvenska teckenspråket.³⁴⁰ Även grundlagsutskottet har särskilt beaktat statusen för det finlandssvenska teckenspråket och teckenspråksundervisningen bland annat i sitt betänkande gällande teckenspråkslagen samt i sitt betänkande gällande 2017 års språkberättelse.³⁴¹

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering kommer det att göras en utredning av behovet av att uppdatera lagstiftningen om småbarnspedagogik och grundläggande utbildning i enlighet med teckenspråkslagen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Stimulansprogrammet för det finlandssvenska teckenspråket fortsätter, bland annat ska den ansvariga instansen för forskningen om språket fastställas.³⁴² I den nuvarande regeringens program har därför hänsyn tagits till de behov som visade sig redan i 2013 års språkberättelse.

5.5.5.1 Småbarnspedagogik

Teckenspråken nämns inte i lagen om småbarnspedagogik men enligt grunderna i lagen kan småbarnspedagogik även anordnas på teckenspråk. Man ska också sträva efter att hitta en tjänst som motsvarar barnets bästa och barnets språkliga behov.³⁴³ När riksdagen godkände lagen, förutsattes att statsrådet vidtog åtgärder så att de teckenspråkigas rättighet att få tillgång till småbarnspedagogik på sitt modersmål, antingen på finskt eller svenskt teckenspråk, tryggades.³⁴⁴

Teckenspråkiga barn beaktas i småbarnspedagogiken. Utmaningen är dock att kommunernas metoder, praxis och resurser varierar. När barnet för första gången börjar inom småbarnspedagogiken, tas ett beslut om vilket daghem eller familjedagvårdsplats barnet placeras på. Om föräldrarna så önskar eller på begäran av kommunen bör en sådan förskola eller barngrupp hittas där det finns personal som eventuellt kan teckenspråk och där det finns andra teckenspråkiga barn. I små kommuner finns det få teckenspråkiga barn, så oftast hamnar det teckenspråkiga barnet i vanliga barngrupper.

Kommunerna ordnar oftast en teckenspråkig assistent, om det inte finns någon i personalen som kan teckenspråk. I de flesta fall finns det inte teckenspråkig personal. Personalen erbjuds om möjligt en utbildning i teckenspråk. En speciallärare deltar i upprättandet

340 Statsrådet. (2013). s. 97.

341 GrUB 10/2014 rd – RP 294/2014 rd; GrUB 2/2018 rd – B 18/2017 rd.

342 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019).

343 RP 40/2018 rd, s. 89.

344 RSv 67/2018 – RP 40/2018 rd, Riksdagens svar på regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om småbarnspedagogik (utlåtande 4).

av barnets plan för småbarnspedagogik och i planeringen av behov av stöd och språk-utveckling, ibland också i barnets undervisning efter behov. Barnet kan under småbarnspedagogiken få teckenspråksundervisning av teckenspråkslärare. Om barnets föräldrar också är teckenspråkiga, kan en tolk användas i samtal om genomförandet av barnets småbarnspedagogik.³⁴⁵

Småbarnspedagogik kan genomföras på teckenspråk utifrån motiveringen att barnet använder teckenspråk. Även CODA-barnen, det vill säga hörande barn till döva föräldrar, och det finlandssvenska teckenspråket har beaktats i motiveringarna för småbarnspedagogiken.³⁴⁶

I utredningen om basservice som regionförvaltningsverken lät göra 2019 utreddes i vilken omfattning teckenspråkiga och CODA-barn deltar i småbarnspedagogik och förskoleundervisning och hur mycket personal det finns inom småbarnspedagogiken som kan teckenspråk.³⁴⁷ Enligt utredningen ifråga deltog 30 barn som använder teckenspråk i småbarnspedagogiken och 15 barn (31 CODA-barn och 8) i förskoleundervisningen i förskoleundervisningen. Enligt utredningen fanns det totalt 221 personer i personalen med teckenspråkskunskaper. Utifrån utredningen är den största utmaningen att få barn och personal att mötas, det vill säga att personalen finns där barn går på småbarnspedagogik.³⁴⁸

Modersmålet för ett teckenspråkigt barn kan inte alltid definieras i undervisningen. Det skulle vara viktigt att föräldrar anger teckenspråk som barnets modersmål och att fler än ett modersmål skulle kunna anges i befolkningsregistret. Flerspråkighet hos barn och familjer erkänns inte i Finland. Mer information skulle fortfarande behövas även för familjer.³⁴⁹

Insatser har genomförts för att öka tillgången till information. Utbildningsstyrelsen publicerade exempelvis 2018 guiden "Teckenspråkiga barn i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen", som syftar till att komplettera föräldrarnas kunskap om vilka olika sätt det finns att anordna småbarnspedagogik och förskoleundervisning för barn som

345 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

346 Protokoll för samarbetsgruppen för teckenspråksfrågor 3/2020, 6.10.2020.

347 Utvärdering av basservicen 2019: Teckenspråkiga barn och CODA-barn i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.patio.fi/web/pepa-2019-valtakunnallinen/varhaiskasvatus-ja-esiopetus>.

348 Protokoll för samarbetsgruppen för teckenspråksfrågor 3/2020, 6.10.2020.

349 Protokoll för samarbetsgruppen för teckenspråksfrågor 3/2020, 6.10.2020.

använder teckenspråk. Guiden informerar personalen om hur man agerar med ett teckenspråkigt barn och vilken typ av nya arbetssätt som kan behövas i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.³⁵⁰

5.5.5.2 Grundläggande utbildning

Enligt 6 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) anvisar kommunen skola till läropliktiga eller annan lämplig plats, vid vilken utbildningen sker på elevens eget språk, om kommunen är skyldig att ordna undervisning på nämnda språk. Baserat på 26 § i lagen om grundläggande utbildning kan en läropliktig också ansöka om inträde till en annan skola än närskolan. Då talar man om en sekundär skolplats. 26 § i lagen om grundläggande utbildning förhindrar inte i sig ett teckenspråkigt barn från att söka till en sekundär skola, men det finns ingen rättighet att få tillgång till en sekundär skola.

Enligt 10 § i lagen om grundläggande utbildning kan undervisningsspråket vara teckenspråk. Vid behov bör alltid hörselskadade elever undervisas också på teckenspråk. Enligt 10 § i lagen om grundläggande utbildning kan teckenspråk också läras ut som modersmål. Enligt 8 § i statsrådets förordning om timfördelning (422/2012) anordnas undervisning i teckenspråk under undervisningen i modersmål och litteratur samt timmar som har reserverats för andra språk. I de flesta fall går teckenspråkiga barn en kommunal grundskola och får i enlighet med 31 § i lagen om grundläggande utbildning sådana tolkningstjänster vilka är en förutsättning för att de ska kunna delta i undervisningen.

Teckenspråkiga elever kan också omfattas av 18 § i lagen om grundläggande utbildning, som möjliggör särskilda undervisningsarrangemang exempelvis på grund av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd. Majoriteten av teckenspråkiga elever omfattas av särskilt stöd på grund av sin hörselskada och deras läroplikt har förlängts. I enlighet med grunderna i riktlinjerna i lagen om grundläggande utbildning och läroplanen beslutar utbildningsanordnaren om arrangemangen för teckenspråksundervisning och de stödtjänster som krävs för att organisera undervisningen.³⁵¹ Enligt slutrapporten från

350 Utbildningsstyrelsen: Teckenspråkiga barn i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen. Guider och handböcker 2018:9a. Grano Oy. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/viittomakieliset-lapset-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>.

351 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

utvecklingsgruppen för krävande särskilt stöd, kan undervisningen för döva teckenspråkiga tolkas som att den ingår i krävande särskilt stöd, fastän teckenspråk inte uttryckligen nämns.³⁵²

Bestämmelserna i lagen om grundläggande utbildning utarbetades innan teckenspråkslagen (359/2015) trädde i kraft och de skyddar i första hand hörselskadade elevers rätt att få grundläggande utbildning. Teckenspråk används inte bara av hörselskadade utan också exempelvis av CODA-barn.

Enligt 12 § i lagen om grundläggande utbildning sker undervisning i modersmålet utgående från elevens undervisningsspråk i finska, svenska eller samiska. Enligt vårdnadshavarens val kan också som modersmål läras ut romani, teckenspråk eller något annat av elevens modersmål. I genomförandet av undervisning i teckenspråk för elever med hörselskador i olika omfattning och teckenspråkiga döva, har man konstaterat gällande undervisningens genomförande att det finns praktiska problem på grund av t.ex. det låga antalet teckenspråkslärare. Det är ofta svårt för en CODA-elev att få undervisning i lärokurserna teckenspråk och litteratur vid sidan av undervisning i finska eller svenska som modersmål.³⁵³

Enligt utredningen från 2014 från utbildningsstyrelsen och Dövas Förbund fanns det minst 42 elever på olika skolor med teckenspråk som sitt första eller andra språk. Endast tre skolor hade fler än en fem teckenspråkiga och/eller döva elever. I utredningen konstaterades att i och med närskoleprincipen och kokleaimplantat, placeras elever med hörselskador i olika grad mer sällan inom den kommunala specialskolan eller Valtteri-skolans verksamhetsenheter. Situationen för de elever som placeras utanför dessa skolor, kan anses vara mycket utmanande vad gäller den språkliga, kulturella och framförallt den sociala utvecklingen.³⁵⁴

I utredningen i 2020 års teckenspråksbarometer utreddes hurdana möjligheter det finns för barn i teckenspråkiga familjer att ta emot undervisning i teckenspråk och delta i barnomsorg eller gå i skolan på sitt eget språk. Utöver språkspektrumet inom teckenspråkiga familjer påverkar familjens bostadsort, övriga tillgängliga resurser samt tillgängliga

352 Dövas förbund rf. (28.6.2021).; Undervisnings- och kulturministeriet: Krävande särskilt stöd i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Utvecklingsgruppens slutrapport Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:34. s. 34.

353 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

354 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).; Selin-Grönlund, P., Rainò, P., Martikainen, L. (2014). Antalet döva och teckenspråkiga elever och undervisningsarrangemang. Utbildningsstyrelsen, Rapporter och utredningar 2014:11.

språkliga och pedagogiska färdigheter (hos när- eller distanslärare) om familjerna anser att undervisning i teckenspråk är nödvändig för hörande barn. En del av föräldrarna upplevde inte teckenspråkig barnomsorg eller skolundervisning som nödvändig, utan de ansåg att den teckenspråkiga hemmiljön var tillräcklig för hörande barn. En del familjer å andra sidan ser närvaron av teckenspråk i förskolor eller skolor som ett tydligt stöd för utvecklingen av barnets språkliga färdigheter. Antalet teckenspråkiga familjer i samma kommun ser ut att ha stor inverkan på kommunerna kan ge språkligt stöd för barn som växer upp i teckenspråkiga familjer. I de kommuner med flera teckenspråkiga familjer har det varit möjligt att bilda en teckenspråkig förskolegrupp med döva barn, barn med nedsatt hörsel och CODA-barn. När barnet övergår till skolan verkar det som om även gruppundervisning på teckenspråk och teckenspråkig undervisning är lättare att ordna. Detta kan kräva uthållighet från teckenspråkiga familjer: en del föräldrar som svarat på barometern har själva varit tvungna att sätta ihop en undervisningsgrupp och att söka efter en pedagogiskt och språkligt kompetent hemspråkslärare för gruppen.³⁵⁵

Dövas Förbund har konstaterat att ett dövt barn eller ett barn med olika grader av hörselskada anses klara av sina studier enbart med hjälp av hörselhjälpmedel, genom skolgångshandledare som använder stödteknande eller genom tolkning. Detta beror ofta på att teckenspråkig personal inte är tillgänglig eller inte kan hittas. Teckenspråkiga döva avlönas sällan som lärare. Tolkning eller andra medel som nämns ovan ersätter dock inte undervisning på modersmålet. Användningen av masker har blivit en utmaning under coronatiden eftersom masken täcker stora delar av ansiktsuttrycken och läpparnas rörelse, vilka utgör en väsentlig del av teckenspråket. Detta gör det svårt att följa både undervisning och tolkning.³⁵⁶

5.5.5.3 Finlandssvenskt teckenspråk

Teckenspråkslagen (359/2015) som trädde i kraft 2015 gäller uttryckligen även det finlandssvenska teckenspråket.³⁵⁷ I en utredning som publicerades av justitieministeriet 2016, uppmärksammades bristen på lärare och tolkar som behärskar det finlandssvenska teckenspråket, och att det inte finns någon instans som svarar för forskning i språket. Enligt utredningen är de viktigaste utvecklingsbehoven för det finlandssvenska

355 Rainò, P. (2021). s. 82.

356 Dövas förbund rf. (28.6.2021).

357 Pimiä, K. & Soininen, M. (2014). *Betänkande av arbetsgruppen för beredning av en teckenspråkslag*. Justitieministeriets publikation, Betänkanden och utlåtanden 42/2014. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-381-8>

teckenspråket relaterade till språkforskning och utbildning av lärare som kan språket. Den viktigaste slutsatsen av utredningen var att det behövs ett övergripande program för att revitalisera det finlandssvenska teckenspråket.³⁵⁸

Återupplivningen av det finlandssvenska teckenspråket har gått framåt de senaste åren. Forskningsansvaret för det finlandssvenska teckenspråket ligger nu hos Helsingfors och Jyväskylä universitet.³⁵⁹ Undervisnings- och kulturministeriet har finansierat planeringen och samordningen av återupplivningsprogrammet för finlandssvenskt teckenspråk.³⁶⁰ Utbildningsprojekten som humanistiska yrkeshögskolan (Humak) har genomfört vara en del av återupplivningsarbetet för teckenspråk. Under åren 2015–2017 inom Livs I-projektet planerades och genomfördes bland annat en språkexpertutbildning, parallellt med att det samlades in undervisningsmaterial och sammanställdes ett nätverk av finlandssvenska teckenspråksanvändare för utbildarbehov. Dessutom utarbetades en beskrivning av det finlandssvenska teckenspråkets lexika och språkets strukturella särdrag. Under åren 2018–2020 genomfördes i projektet Livs II ett tolkutbildningsprojekt för finlandssvenskt teckenspråk (25 elever). Tolkar i finlandssvenskt teckenspråk har producerats så snabbt som möjligt till arbetsmarknaden. Dövas Förbund har beviljats stöd för åren 2019 och 2020 för att fortsätta återuppliva det finlandssvenska teckenspråket.³⁶¹

5.5.5.4 Utvecklingsprojekt för undervisning i finskt teckenspråk

2018 beviljande undervisnings- och kulturministeriet finansiering för verkställandet av utvecklingsprojektet för undervisning inom finskt teckenspråk inom Lärarutbildningens utvecklingsprogram. I projektet har fortbildning för teckenspråklärare genomförts både för de som genomfört lärarutbildning och för de som arbetar ute på fältet som teckenspråklärare och som saknade lingvistisk och/eller pedagogisk utbildning inom teckenspråk. Samtidigt har digitala läromedel för teckenspråksundervisning utvecklats för nationellt bruk.³⁶²

358 Soininen, M. (2016). Utredning om helhetssituationen för det finlandssvenska teckenspråket. Justitieministeriets publicering, rapporter och instruktioner 2/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-490-7>

359 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021). s. 6– 7.

360 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

361 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

362 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).; Jyväskylä universitet: Fortbildningsprogram för finskt teckenspråk 2019–2020. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/opiskelu/tutkinto-ohjelmat-ja-oppiaineet/viittomakieli/opiskelu-2/taydennyskoulutusohjelma-2019-2020/taydennyskoulutusohjelma2019-2020>.

De statsunderstöd som beviljades våren 2021 finansierar utvecklingen av undervisning på finskt och finlandssvenskt teckenspråk.³⁶³

5.5.6 Romani

I statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2013, konstaterades att romani är ett utrotningshotat språk, vars användning har minskat betänkligt. Berättelsen belyste att man har stött återupplivningen av kunskaperna i romani genom att starta undervisning av romani på universitet och med hjälp av språkboversamhet, men samtidigt är det endast en del av de romska barnen som får undervisning i romani i samband med den grundläggande utbildningen.³⁶⁴

Justitieministeriet publicerade en utredning om tillgodoseendet av romernas språkliga rättigheter i februari 2014. Enligt utredningen är de största praktiska problemen bristen på kvalificerade romska lärare och skriftliga läromedel för olika åldersgrupper. Det finns regionala skillnader i undervisningen av romani.³⁶⁵

Romani språkets ställning i undervisningen har fortsatt att belysas i bland annat Europarådets ministerkommittés rekommendation gällande den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.³⁶⁶ Ministerkommittén har rekommenderat att myndigheterna i Finland utan dröjsmål ska öka och förbättra utbildningen för lärare i romani, utvidga produktionen av läromedel i romani och utöka undervisningsutbudet i romani. Gällande ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter rekommenderade ministerkommittén att myndigheterna borde satsa mer på att återuppliva romani och karelska genom att aktivt främja undervisningen av dessa språk som förstaspråk i skolorna.³⁶⁷

5.5.6.1 Småbarnspedagogik, grundläggande utbildning och språkbon

Från och med den 1 augusti 2015 blev förskoleundervisningen obligatorisk, vilket kan ses som ett stöd för de romska barnens positiva utveckling i början av studievägen. För många romska barn har utmaningarna inom småbarnspedagogiken och

363 Utbildningsstyrelsen. (15.6.2021).

364 Statsrådet. (2013). s. 6 och 100–102.

365 Soininen, M. (2014). Förverkligandet av romernas språkliga rättigheter som garanteras i grundlagen. Justitieministeriets publicering, rapporter och instruktioner 11/2014. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-355-9>

366 Europarådets ministerkommitté. (3.10.2018).

367 Europarådets ministerkommitté. (12.2.2020).

förskoleundervisningen varit oregelbundenheten. Det är viktigt att romska vårdnadshavare ser inledningen på utbildningsstigen som en naturlig del av sitt barns tillväxt och utveckling.³⁶⁸

Programmet för romsk politik i Finland för åren 2018–2022 innehåller åtgärder gällande småbarnspedagogik, förskoleundervisning och den grundläggande utbildningen för romska barn. Enligt programmet kommer informationen om den romska minoriteten ökas i den grundläggande och kompletterande utbildningen för personal inom småbarnspedagogik och förskoleundervisning. Dessutom kommer information om de befintliga formerna av öppen småbarnspedagogik att riktas till föräldrar vars barn sköts hemma. En åtgärd är också att utbildningsstyrelsen gör en riksomfattande utredning och ger utifrån den åtgärdsförslag om romska barns deltagande i småbarnspedagogik och förskoleundervisning. Utredningen granskar även de kvalitativa konsekvenserna av deltagandet.³⁶⁹

Utbildningsstyrelsen har under 2000-talet följt hur romska barn har fullföljt den grundläggande utbildningen och deras allmänna skolframgång samt kvaliteten på samarbetet mellan de romska hemmen och skolan. Utredningarna har gjorts i nära riksomfattande samarbete med romerna. Särskilda statsunderstöd har anvisats för att stödja romska elevers grundläggande utbildning åren 2008–2015. Under den här tiden beviljade Utbildningsstyrelsen 38 utbildningsanordnare sammanlagt 2,5 miljoner euro i statsunderstöd. Enligt Utbildningsstyrelsens uppskattning omfattades cirka 80 procent av de romska barnen inom den grundläggande utbildningen till någon del av stödet. Den understödda utvecklingsverksamheten har syftat till att förbättra de romska elevernas engagemang i skolgången och minska frånvaron, öka andelen som fullföljer den grundläggande utbildningen och uppmuntra romerna till fortsatta studier.³⁷⁰

Enligt uppgifter till undervisnings- och kulturministeriet har cirka 170–180 elever under 2008–2015 fått undervisning i romani genom statsunderstöd för grundläggande utbildning. Detta är cirka en femtedel av alla romska elever. Efter 2016 minskade antalet elever till under 100. Coronatiden verkar ha minskat antalet elever som studerar romani, men det finns ännu ingen ny statistik tillgänglig.³⁷¹

Enligt åtgärderna i programmet för romsk politik strävar man efter att öka medvetenheten bland lärare om romska elever samt att beakta romska barn och unga i studievägledningen. I programmet nämns som en god praxis att de kommuner som deltog i den av

368 Programmet för romsk politik i Finland, s. 23–24.

369 Programmet för romsk politik i Finland, s. 23–24.

370 Programmet för romsk politik i Finland, s. 25–26.

371 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

Utbildningsstyrelsen understödda verksamheten har utarbetat utvecklingsplaner för den grundläggande utbildningen för romska barn och unga i sina respektive kommuner och gjort en årsuppföljning av måluppfyllelsen. Ett av de mest effektiva sätten att förbättra romska elevers inlärningsresultat och skolmotivation är att anställa yrkesutbildade skolgångshandledare med romsk bakgrund i skolor för grundläggande utbildning. Vissa kommuner har anställt romer även som ambulerande skolgångshandledare om de romska eleverna i kommunen är få och de går i olika skolor. En del av skolgångshandledarna har även arbetat på deltid som lärare i romani samt romsk historia och kultur.³⁷²

Enligt uppgifter från undervisnings- och kulturministeriet har antalet lärare i romani minskat på grund av pensionering och att man har utbildat sig inom andra områden. Samtidigt har möjligheterna att studera romani på Helsingfors universitet höjt vissa lärares kompetensnivå. Andelen lärare i romani borde enligt åtgärderna i återupplivningsprogrammet i romani ökas genom universitetsutbildningen.³⁷³ Det går att utbilda sig till lärare i romani med de nuvarande arrangemangen, men fler studenter skulle behövas för universitetsstudier och studier som kvalificerar till lärare i romani. Situationen för läromedel i romani anses vara ganska bra.³⁷⁴

De goda erfarenheterna av språkboverksamheten i romani och önskan att utvidga och etablera verksamheten lyftes fram i justitieministeriets redogörelse för 2014. I bästa fall kan språkboverksamheten öka intresset i språkgemenskapen gentemot det egna språket samt öka majoritetsbefolkningens kunskap om språket. Den utvidgade språkboverksamheten för romani upplevdes som ett viktigt steg framåt i återupplivandet av romani. Samtidigt konstaterades det att man dessutom skulle behöva en mer omfattande plan för att återuppliva romani.³⁷⁵

5.5.6.2 Återupplivandet av romani

En av åtgärderna i programmet för romsk politik i Finland 2018–2022 är att ta fram ett nationellt program för att återuppliva romani.³⁷⁶ För beredningen av återupplivningsprogrammet av romani tillsattes sommaren 2020 en sakkunniggrupp i Utbildningsstyrelsen. Beredelsen av programmet fortgår under 2021 och 2022. Programmet kommer att

372 Programmet för romsk politik i Finland, s. 25–27.

373 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

374 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

375 Soininen, M. (2014). *Förverkligandet av romernas språkliga rättigheter som garanteras i grundlagen*. Justitieministeriets publikation, Utredningar och anvisningar 11/2014, s. 35

376 Huttu, H. (red.) (2018).

innehålla åtgärdsförslag som berör undervisning i romani, hur man kan stärka det romska språket och dess användningsområden samt förslag som gäller forskning, språkvård och skriftspråk. Målet är också att med programmet kunna öka kulturutbudet och medieinnehållet på romska för olika målgrupper. Med programmets åtgärder strävar man efter att stärka romernas rätt att värna om och utveckla det romska språket.³⁷⁷ Romernas roll i återupplivningen av språket är viktig.³⁷⁸

Överlag kan man konstatera att för romani är fortfarande de behov aktuella som lyftes fram i språkberättelsen 2013. Ett viktigt steg framåt är att återupplivningsprogrammet för språket håller på att beredas. Ställningen gällande romani granskas också i det språkpolitiska programmet som färdigställs under 2021.

5.5.7 Karelska språket

5.5.7.1 Språkundervisning

Karelska språket är ett autoktont språk, dvs. språk som länge talats i landet. Det är det språk som är närmast besläktat med finskan och har även talats lika länge som finska. Det karelska språket och dess ställning har varit föremål för mycket debatt under de senaste åren. Man har bland annat önskat mer etablerat återupplivande av språket från regeringens håll.³⁷⁹ I ett verk som publicerades 2017 undersöktes den karelskspråkiga befolkningen i Finland och deras ställning efter kriget, samt möjligheter att använda det karelska språket och överföra det till kommande generationer.³⁸⁰

Det karelska språket nämns uttryckligen i det nuvarande regeringsprogrammet, enligt vilket ett språkpolitiskt program utarbetas. Beredningsgruppen som tillsatts av justitieministeriet bereder det språkpolitiska programmet under 2021 och i programmet undersöks också det karelska språket.

377 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

378 Susanna Rajala och Miriam Schwartz, Utbildningsstyrelsen: Webbinarium med diskussionsmöte om romska ärenden 16.9.2020.

379 Se t.ex. Sarhimaa, A. (14.9.2020). *Kotoperäinen karjalan kieli tarvitsee oman kielilain (Det inhemska karelska språket behöver en egen språklag* [gästkrönika]. Helsingin Sanomat. Hämtad den 22 juli 2021 på adressen: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006634710.html>

380 Sarhimaa, A. (2017) *Vaietut ja vaiennetut – Karjalankieliset karjalaiset Suomessa. (De nedtystade – Karelskspråkiga kareler i Finland.*

I 2013 års språkberättelse behandlades på önskemål av grundlagsutskottet det karelska språket. Även aspekter gällande undervisningen behandlades.³⁸¹ Det karelska språket har också lyfts fram i internationella rekommendationer som gäller Finland. Gällande ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter rekommenderade Europarådets ministerkommitté 2020 att myndigheterna bör satsa mer på att återuppliva romani och karelska genom att aktivt främja undervisningen av dessa språk som förstaspråk i skolorna.³⁸²

Det karelska språket och kulturen kan studeras som ett biämne på Östra Finlands universitet som också är centrum för forskning kring det karelska språket. Grundläggande information om Karelen förmedlas till blivande modersmållärare. Det är populärt att studera karelska.³⁸³

Samma bestämmelser gäller för karelska språket som för främmande språk som kan studeras: 1. som en lång lärokurs i ett främmande språk (gemensamt för alla eller frivilligt), 2. som en kort lärokurs (valfritt) eller 3. som undervisning i invandrades modersmål eller för att upprätthålla ett främmande språk med ett separat statsunderstöd.³⁸⁴

Karelskspråkiga organisationer har uppmärksammat att i praktiken så förekommer det väldigt lite undervisning i karelska i Finland. I den grundläggande utbildningen lärs inte karelska ut. Undervisningen bör ökas och utvecklas systematiskt.³⁸⁵ En del medborgarinstitut erbjuder kurser på karelska men de är avgiftsbelagda och deras nivåer varierar. På läroinrättningar för tredje stadiet kan karelska språket och kulturen läsas som ett biämne på Östra Finlands universitet, men inte någonstans som huvudämne. Enstaka kurser i det karelska språket erbjuds i varierande grad vid andra universitet, såsom vid Helsingfors universitet.³⁸⁶

381 Statsrådet. (2013). s. 106–107.

382 Europarådets ministerkommitté. (12.2.2020).

383 Östra Finlands universitet: Språkets återupplivare. Hämtad den 12 augusti 2021 på adressen: <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/kielen-elvyttajat>; Itä-Suomen yliopisto: Återupplivande av det karelska språket på Östra Finlands universitet. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/karjalan-kielen-elvytys-ita-suomen-yliopistolle>.

384 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

385 Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry. (Karelska unga i Finland) (23.6.2021). Suojärven pitäjäseura ry. (2.7.2021). Karjalan Kielet ry. (2.7.2021).

386 Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry. (Karelska unga i Finland) (23.6.2021).

Tidigare fanns ett språkbo på karelska språket i Nurmes i Finland. Karjalan Kielen Seura ry ansvarade för dess verksamhet. För närvarande finns emellertid inga språkbon på karelska språket i Finland. Karelska har också tillfälligt kunnat studeras som tillvalsämne i en del grundskolor exempelvis i Joensuu. År 2019 fanns en lärare i det karelska språket som åkte runt och undervisade i olika skolor. Detta hade arrangerats av Karjalan Kielen Seura.³⁸⁷

Man kan konstatera att det är viktigt att sträva efter att utöka och utveckla undervisning i karelska. Det viktigaste i det här sammanhanget är arbetet med återupplivningsprogrammet.

5.5.7.2 Återupplivning av språket

I 2013 års språkberättelse betonades behovet att utarbeta ett återupplivningsprogram för det karelska språket.³⁸⁸ Under de senaste åren har arbetet med utformandet av återupplivningsprogrammet fortskridit med hjälp av finansiering som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet. Karjalan Kielen Seura ry genomförde återupplivningsprogrammet för det karelska språket under åren 2017–2019 med specialunderstöd från undervisnings- och kulturministeriet. I det arbetet var utgångspunkten att man ville etablera det karelska språket som en del av undervisningen och bland annat utnyttja distansundervisning. Även språkföreningar och musiklekskolor ansågs vara viktiga för återupplivning av språket.³⁸⁹

Från och med början av 2021 överfördes ansvaret för att återuppliva det karelska språket till Östra Finlands universitet. Undervisnings- och kulturministeriet har beviljat Östra Finlands universitet sammanlagt 200 000 euro för återupplivning av det karelska språket under 2020–2022. Beslut om nödvändiga fortsatta åtgärder görs utifrån erfarenheterna från återupplivningsarbetet.³⁹⁰ Återupplivningsprogrammet bygger på den information som studier om det karelska språket och andra minoritetsspråk har gett. Universitetet samarbetar med språkgemenskapen och beaktar alla de karelska dialekterna. Under den tvååriga finansieringen kommer man bland annat att utveckla undervisningen i det karelska språket kulturen samt ta fram läromedel.³⁹¹

387 Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry. (Karelska unga i Finland) (23.6.2021).

388 Statsrådet. (2013).

389 Evenemang om det karelska språket den 1 juni 2018 arrangerad av delegationen för språkärenden.

390 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

391 Östra Finlands universitet: Återupplivande av det karelska språket på Östra Finlands universitet. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/karjalan-kielen-elvytys-ita-suomen-yliopistolle>

5.5.8 Ryska språket

I 2013 års berättelse från statsrådet gällande tillämpningen av språklagstiftningen konstaterades att det fortfarande förekommer ganska lite undervisning i ryska i Finland. Man har emellertid försökt öka framför allt undervisningen i ryska som främmande språk.³⁹²

Enligt utlåtandet från Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö ry (Centralorganisationen för ryskspråkiga i Finland) förverkligas inte rätten att studera det egna språket i många kommuner. Detta är en fråga som kommunen beslutar själv, men ofta är ryskspråkiga kommuninvånare inte medvetna om möjligheterna att få undervisning för barnen på det egna språket, eftersom detta ofta inte meddelas på skolorna. På olika håll i Finland erbjuds stödundervisning för ryskspråkiga studerande som är i behov av det. Stödet beror i hög grad på kommunens eller skolans budget, som varierar kraftigt.³⁹³

Enligt undervisnings- och kulturministeriet har de främjande projekten för ryska språket inte förverkligats för gymnasieutbildningen. Det har exempelvis inte skett någon stor förändring de senaste fem åren i avläggandet av studentexamen. Siffrorna påverkas av andelen personer som har ryska som sitt modersmål. Projekt gällande det ryska språket skiljer sig inte åt från projekt inom andra språk beträffande gymnasieutbildningen. Det synligaste projektet just nu innehas av nätverket LUKKI från den finska samskolan som har en utvecklingsuppgift för nationell språkundervisning där man satsar på utvecklingen av språkundervisning inom gymnasieutbildningen.

Genom att upprätta en språkprofil enligt riktlinjerna för grunderna i den nya läroplanen för gymnasiet strävar man efter att synliggöra även kunskaper i det ryska språket samt öka dess studier. En språkprofil upprättas för varje elev.³⁹⁴

5.5.9 Estniska språket

Enligt Tuglas-sällskapet rf är undervisningen i det egna modersmålet för estniska språkets del sporadiskt förekommande och anordnas i stor utsträckning på kommunernas eget bevåg. Endast omkring en tredjedel av finskeestniska barn deltar i modersmålsundervisningen. I både Vanda och Helsingfors bor exempelvis cirka 1 000 estniskspråkiga 7–16-åringar, men i Vandra får endast 600 barn modersmålsundervisning och i Helsingfors endast 200.

392 Statsrådet. (2013). s. 104.

393 Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö ry. (Centralorganisationen för ryskspråkiga i Finland) (24.6.2021).

394 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021).

Sedan läsåret 2014–2015 har Helsingfors universitet tillhandahållit möjligheten att få lärarbehörighet i estniska, men behörigheten kan endast användas som modersmåslärare inom grundskolan, eftersom estniska inte lärs ut i gymnasiet som ett eget modersmål eller som främmande språk. 2014 undervisades estniska som främmande språk i fyra finländska gymnasieskolor men år 2020 undervisades inte estniska som främmande språk i någon gymnasieskola. Hösten 2021 erbjuds en kurs i estniska i gymnasiet i Kouvola. I Sibelius-gymnasiet undervisar man i estniska som modersmål, men endast som tentamenskurs. Det förekommer lite undervisning i estniska som främmande språk, fastän det är ett närbesläktat språk som skulle vara enkelt att tillägna sig.³⁹⁵

5.5.10 Somaliska språket

Enligt Finlands somaliska förbund rf har åtminstone skolorna i huvudstadsregionen delat ut coronarelaterade meddelanden på många olika språk och tolktjänster används i stor utsträckning på skolevenemang. Också antalet flerspråkiga handledare har ökat.

5.6 Viktiga iakttagelser om undervisning

1. Det skulle vara motiverat att den formulering som används om undervisningsspråket i lagen om grundläggande utbildning även användes i övrig lagstiftning gällande utbildning.
2. Tidigareläggningen av undervisningen i svenska i den grundläggande utbildningen har lett till att det finns för få undervisningstimmar i de sista årskurserna i den grundläggande utbildningen. Kommunerna fattar olika beslut kring hur de redan få timmarna svenska ska fördelas i fyra årskurser.
3. I timfördelningen för grundskolan borde antalet timmar utökas så att man i undervisningen ännu mer än idag skulle kunna lägga större vikt vid förmågan att skriva på allmänspråk. Även i gymnasiet och inom yrkesutbildning borde man säkerställa att de som ska avlägga examen har de språkkunskaper och färdigheter att uttrycka sig i skrift som krävs vid fortsatta studier och inom arbetslivet.

³⁹⁵ Tuglas-sällskapet. (2.7.2021).

4. Man kan säga att tidigareläggningen av A1-språket var ett välkommet beslut som ökade den pedagogiska jämlikheten nationellt, men som ändå inte i praktiken ändrade dynamiken mellan språken – nu börjar man med engelska bara lite tidigare.
5. Det krävs fortfarande åtgärder inom den samiskspråkiga småbarnspedagogiken, så att man kan säkerställa tillgången på yrkespersonal och anordna tillräckligt med småbarnspedagogik även utanför hembygdsområdet. Samiska språkbon borde göras till en starkare del av småbarnspedagogiken.
6. Inom den grundläggande utbildningen är det viktigt att kunna utöka särskilt tillgången på samiskspråkig personal och att utöka distansundervisningen och att genomföra förslagen från undervisnings- och kulturministeriets arbetsgrupp. Särskilt undervisning på skoltsamiska borde utvecklas snarast.
7. Det är fortsatt viktigt att beakta de teckenspråkiga barnen i småbarnspedagogiken och undervisningen samt i samband med utvecklingen av dem. Man bör kunna identifiera de särskilda behoven hos teckenspråkiga barn och elever och deras familjer och även familjernas kunskap om olika alternativ i undervisningen.
8. Återupplivningen av det finlandssvenska teckenspråket har redan gått framåt och det är viktigt att fortsätta detta arbete.
9. Utvecklingen av ett återupplivningsprogram för romani är ett viktigt steg framåt och därigenom kan man förverkliga de praktiska åtgärderna i undervisningen som språkets återupplivning förutsätter.
10. Framstegen med det karelska språkets återupplivningsarbete är viktigt och därigenom kan man sträva efter att även utveckla språkundervisningen.
11. Den största utmaningen för undervisning på andra språk, såsom ryska och estniska är att den är så oregelbunden. Mer information behövs också om undervisningen.
12. För alla invandrare vore det bra att utöka kunskaperna i nationalspråken, vilket skulle främja deras integration och tillgång till information. Det är också viktigt att öka medvetenheten bland personal inom småbarnspedagogik och undervisning om olika språkgrupper.

6 Framtida möjligheter och utmaningar

6.1 Social- och hälsovårdsreformen

I och med social- och hälsovårdsreformen överförs anordnaransvaret för social- och hälsovårdstjänster samt räddningsväsendet från kommuner och samkommuner till välfärdsområdena.³⁹⁶ Utgångspunkten vid utarbetandet av social- och hälsovårdsreformen har varit att trygga de nuvarande språkliga rättigheterna. På lagstiftningsnivå har man sett till att lagstadgade språkliga rättigheter inte försvagas när uppgifterna överförs från kommuner till välfärdsområden. Tryggandet av språkliga rättigheter hänger emellertid förutom på lagstiftningen även på hur tjänsterna anordnas och genomförs. Det är viktigt för kunder som använder social- och hälsovårdstjänster hur de språkliga rättigheterna genomförs i praktiken.

I takt med att storleken på de regioner som ansvarar för att organisera social- och hälsovård jämfört med kommunerna och språkminoriteternas relativa andel av befolkningen minskar, kan detta leda till att förfarandet med de språkliga rättigheterna försvagas. Social- och hälsovårdsreformen innebär att anordnaransvaret för primär- och socialvårdens tjänster överförs till välfärdsområden, där den svenskspråkiga andelen blir en minoritet, med undantag för Österbottens välfärdsområde. Reformen omfattar därför åtgärder som syftar till att säkerställa ett praktiskt genomförande av de språkliga rättigheterna. Viktiga sätt för den svenskspråkiga språkminoriteten att delta och påverka är bland annat verksamheten hos nationalspråksnämnderna och samarbetsformerna mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena. De faktiska effekterna av dessa metoder att delta och påverka är dock beroende av de resurser som fördelas till dem.

Ökningen på de områden som ansvarar för att organisera social- och hälsovårdstjänster har också positiva effekter på de språkliga rättigheterna. I princip har välfärdsområdena betydligt bättre möjligheter än de nuvarande anordnarna att se till att rättigheterna för exempelvis teckenspråkiga personer i området förverkligas. I takt med att tjänsteleverantörernas prestanda ökar och social- och hälsovårdstjänsterna integreras till en leverantör,

396 RP 241/2020 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse.

är personalen inom social- och hälsovårdstjänsterna som kan teckenspråk och är tillgänglig inom området samt de resurser som helhet som används för att anordna tolkning, underlydande välfärdsområdet.³⁹⁷

Det praktiska tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna förutsätter planering från myndigheternas sida. Även styrning och övervakning är av stor vikt. Finansiering är också en viktig faktor i detta sammanhang. Exempelvis är syftet med tillägget för samiska språk i Lapplands välfärdsområde att stödja anordnandet av tjänster på samiska i praktiken och att svara på grundlagsutskottets iakttagelse gällande landskapsreformen från föregående valperiod om finansieringen av samiskspråkiga social- och hälsovårdstjänster.³⁹⁸

Grundlagsutskottet betonade i sitt utlåtande att statsrådet följer upp och utvärderar hur genomförandet av reformen påverkar det praktiska tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna och vid behov vidtar de åtgärder som krävs för att säkerställa att patienters och kunders rättigheter tillgodoses när det gäller att få service på det egna språket. De här synpunkterna gällde också samiskspråkiga tjänster. Grundlagsutskottet ansåg det också vara viktigt att statsrådet följer upp och utvärderar hur genomförandet av reformen påverkar det praktiska tillgodoseendet av teckenspråkigas rättigheter och vid behov vidtar de åtgärder som krävs för att säkerställa att teckenspråkiga patienters och kunders rättigheter tillgodoses. Social- och hälsovårdsutskottet håller med grundlagsutskottet på denna punkt.³⁹⁹ Riksdagen förutsätter att situationen för den svenskspråkiga specialomsorgen följs upp för att den svenskspråkiga sakkunskapen och servicen för personer med utvecklingsstörning ska tryggas också i den nya omvärlden och för att resurserna för verksamheten ska vara tillräckliga.⁴⁰⁰

Under åren har Finland även fått rekommendationer från internationella tillsynsmyndigheter, gällande organiseringen av social- och hälsovårdstjänster på det egna språket. Exempelvis enligt Europarådets ministerkommittés rekommendation från 2020 om genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter bör säkerställas att den svenskspråkiga befolkningen i praktiken har tillgång till social- och hälsovårdstjänster på sitt modersmål. Särskilda ansträngningar bör göras för att förhindra multipel diskriminering av svenskspråkiga barn, äldre och personer med funktionsnedsättning när de använder dessa tjänster. I nära samverkan med samerna förtydligas dessutom de lagstadgade

397 GrU 17/2021 rd – RP 241/2020 rd

398 GrU 17/2021 rd – HE 241/2020 rd; GrU 26/2017 rd – RP 15/2017 rd, RP 47/2017 rd, RP 52/2017 rd, RP 57/2017 rd, RP 71/2017 rd.

399 GrU 17/2021 rd – RP 241/2020 rd och ShUB 16/2021 rd – RP 241/2020 rd

400 EV 111/2021 rd – RP 241/2020 rd

rättigheterna gällande hälsovårds- och socialtjänster på samiska i samernas hembygdsområde och mål fastställs som går att uppnå och mäta. Det bör finnas tillräckliga budgetmedel tillgängliga för att dessa mål ska kunna nås.⁴⁰¹

I sin rekommendation om genomförandet av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk rekommenderade ministerkommittén 2018 att Finlands myndigheter utan dröjsmål bland annat skulle vidta åtgärder för att säkerställa tillgången på svensk- och samiskspråkiga social- och hälsovårdstjänster.⁴⁰²

Sedan Språkberättelsen 2006 har man följt hur man som kund har kunnat använda det egna språket inom social- och hälso-tjänsterna. I regeringens tidigare språkberättelse från 2017 undersöktes som ett genomgående tema hur de språkliga rättigheterna förverkligas inom social- och hälsovården.⁴⁰³ I regeringens nästa språkberättelse kommer som en del av uppföljningen av genomförandet av statsrådets social- och hälsovårdsreform vara utvärderingen av social- och hälsovårdsreformens effekter på tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i praktiken inom social- och hälsovården samt inom räddningstjänster.

6.2 Domstolsväsendet

I statsrådets berättelse från 2013 om tillämpningen av språklagstiftningen undersöktes hur de språkliga rättigheterna genomfördes i bland annat i tingsrätterna. Förverkligandet av de språkliga rättigheterna är en central förutsättning för en rättvis rättegång. Domstolarna ska på samma sätt som andra myndigheter självmant se till att de språkliga rättigheterna förverkligas. Behörighetsvillkoren som gäller domarnas språkkunskaper och de praktiska lösningarna för förverkligandet av de språkliga rättigheterna varierar i en- och tvåspråkiga domstolar.⁴⁰⁴

I 2013 års berättelse undersöktes reformen av tingsrättsnätverket som trädde i kraft vid ingången av år 2010 där antalet tingsrätter minskades till 27, samt den reformens effekter på förverkligandet av de språkliga rättigheterna i tingsrätterna.⁴⁰⁵ I regeringsberättel-

401 Resolution CM/ResCMN(2020)1 om genomförandet i Finland av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter

402 Rekommendation CM/RecChL(2018)5 från Europarådets ministerkommitté till medlemsländerna om Finlands genomförande av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

403 Statsrådets kansli. (2017)

404 Statsrådet. (2013). s. 71.

405 Statsrådet. (2013). s. 71–76.

sen från 2017 gällande tillämpningen av språklagstiftningen uppgavs att en finskspråkig avdelning skulle inrättas i Österbottens tingsrätt från och med september 2014. Majoritetsspråket hos befolkningen i domkretsen i Österbottens tingsrätt var då svenska.⁴⁰⁶

I berättelsen från 2017 undersöktes också det förslag till ändring av domstolslagen som lämnades till riksdagen 26.1.2017, med vilken den nya domstolslagen (673/2016) som trätt i kraft 1.1.2017 ändrades⁴⁰⁷. Med förslaget ifråga förverkligades tingsrätternas strukturreform där antalet tingsrätter minskades från 27 tingsrätter till 20 st. Förslaget uppskattades också få konsekvenser för det praktiska genomförandet av språkliga rättigheter.⁴⁰⁸

Vid godkännandet av detta förslag erfordrade riksdagen att regeringen följer effekterna av tingsrätternas strukturreform och fäster särskild uppmärksamhet vid bland annat förverkligandet av de språkliga rättigheterna samt överlämnar en redogörelse till lagutskottet i slutet av 2022.⁴⁰⁹ Den 15 mars 2021 tillsatte justitieministeriet en utredare och en styrgrupp för att bedöma effekterna av omstruktureringen av tingsrätterna. Enligt beslutet om tillsättande ska redogörelsen överlämnas till justitieministeriet senast den 30 september 2022.

⁴¹⁰ Utredningsarbetet gällande omstruktureringen av tingsrätterna har således inletts.

Omstruktureringen av tingsrätterna är en viktig förändring gällande förverkligandet av medborgarnas rättsskydd, vars effekter bör följas upp fortsättningsvis. Det är viktigt att följa upp hurdana praktiska effekter omstruktureringen har haft på förverkligandet av individernas språkliga rättigheter och genom vilka praktiska arrangemang förverkligandet av de språkliga rättigheterna framförallt på svenska har försökt säkerställas. Detta kan också påverka medborgarnas tillit domstolarnas funktion. Även i internationella rekommendationer har myndigheter uppmanats att noga övervaka och vid behov vidta åtgärder för att tillgodose den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter i tingsrätterna.⁴¹¹

406 Statsrådets kansli. (2017). s. 145– 146.

407 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar (RP 270/2016 rd.)

408 Statsrådets kansli. (2017). s. 147;
RP 270/2016 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar. s 1.

409 RSv 126/2017 rd – RP 270/2016 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.

410 Justitieministeriet: *Tillsättande av en utredare och en styrgrupp (strukturen av tingsrätterna och behandlingen av summariska tvistemål)* [webbplats]. Hämtad den 1 juli 2021 på adressen: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM025:00/2021>

411 Europarådets ministerkommittés rekommendation in genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter 2020 (CM/ResCMN(2020)1)

I regeringens nästa berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen, borde det finnas tillräcklig med sådan information om de praktiska effekterna av omstruktureringen av tingsrätterna på grundval av vilken uppföljningen kan genomföras i större utsträckning.

6.3 Tidigareläggning av A1-språk och det engelska språkets ställning i Finland

Som en del av statsminister Juha Sipiläs spetsprojekt Den nya grundskolan genomfördes ett försök med att tidigarelägga språkundervisning. Som ett resultat av försöket beslutades om att tidigarelägga undervisningen till att börja i första klass, senast på våren i första klass. Ändringen gälla eleverna som började första klass hösten 2020. Före reformen skulle undervisning i främmande språk inledas senast i årskurs tre, men många kommuner hade redan börjat erbjuda undervisning tidigare, bl.a. på grund av det ovannämnda försöket.

Bakom försöket med tidigareläggning låg undervisnings- och kulturministeriets utredningsprojekt från 2017, Flerspråkighet som en resurs – Utredning angående läget för och nivån på språkreserven i Finland.⁴¹² Utredningen som sammanställts av professor Riitta Pyykkö undersökte läget för språkreserven samt utvecklingsbehov och skapade en översikt över den internationella språkutbildningspolitiken. En central observation i utredningen var att den språkreserv som utbildningssystemet producerar blir allt ensidigare under en längre tidsperiod. Intresset för att studera valfria språk har minskat under de senaste 20 åren. Ett av målen med försöket att tidigarelägga språkundervisning var att utöka språkutbudet så att allt fler barn skulle välja franska, tyska, ryska, spanska, kinesiska eller japanska som så kallat långt språk. Detsamma önskade man av utredningen Flerspråkighet som en resurs, där man huvudsakligen rekommenderade ett annat språk än engelska som val till A1.

Baserat på en utredning från februari 2021 som upprättats av centralen för tillämpad språkforskning vid Jyväskylä universitet och det språkutbildningspolitiska nätverket har inte tidigareläggningen av språkundervisningen ökat språkutbudet eller diversifierat språkstudierna. Enligt utredningen väljs (och erbjuds) som regel endast engelska som A1-språk.⁴¹³ Enligt enkätsvaren från språklärare som presenteras i utredningen framgår det att engelska i många kommuner har fastställts automatiskt som ett A1-språk. I praktiken finns det inga alternativ. I utredningen konstateras att tidigareläggningen av A1-språket till en början motiverades med en diversifiering av språkstudier och språkutbudet, men

412 Pyykkö, R. (2017).

413 Vaarala, H. ym. (2021).

detta önskemål verkar inte ha förverkligats i kommunerna, åtminstone inte ännu. Man kan säga att tidigareläggningen av A1-språket var välkommet, ett beslut som ökade den pedagogiska jämlikheten nationellt, men som ändå inte i praktiken ändrade dynamiken mellan språken – nu börjar man bara med engelska lite tidigare.⁴¹⁴

Situationen ser likadan ut mot bakgrund av statistiken. 2019 var språkvalen i den grundläggande utbildningen för årskurserna 1–6 A (inkluderar både A1- och A2-språk) inriktade på engelska (83 %), därefter var de tre mest valda A-språken finska (5,7 %), svenska (4,2 %) och tyska (3,9 %).⁴¹⁵ Andelen finska som A-språkval förklaras med att man ofta börjar med finska som A1-språk i svenskspråkiga skolor. Effekterna av den nationella tidigareläggningen av A1-språket syns ännu inte så tydligt i 2019 års statistik, eftersom tidigareläggandet av A1-språket trädde i kraft i alla skolor från och med den 1 januari 2020. I en del kommuner har A1-språk tidigarelagts redan tidigare, antingen på eget initiativ eller i och med försöket med spetsprojektet Den nya grundskolan.⁴¹⁶

Under Språkparlamentets huvudanförande den 14 april 2021, arrangerat av det språkutbildningspolitiska nätverket, granskade Professor Riitta Pyykkö inom vilka områden framsteg har gjorts gällande utvecklingen av Finlands språkreserv sedan hennes utredning Flerspråkighet som en resurs. Även Pyykkö konstaterade när hon hade ordet att ett bredare språkurval endast förverkligas i få kommuner, eftersom engelska allt oftare väljs som det första främmande språket. Med andra ord har tidigareläggningen av språkstudier i praktiken blivit tidigareläggning av studier i engelska.

I regeringens nästa rapport om tillämpningen av språklagstiftningen, bör man följa upp den majoritet engelska har i språkvalet och i utbildningen och dess effekter på Finlands språkreserv. Samtidigt bör man undersöka det engelska språkets allt starkare ställning i samhället i allmänhet och hur den här utvecklingen påverkar nationalspråkens ställning.

414 Vaarala, H. ym. (2021).

415 Utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen. Hämtad den 22 juli 2021 på adressen: https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Perusopetus%20-%20ainevalinnat%20-%20A-kieli%20-%201-6%20-%20maakunta.xlsb

416 Vaarala, H. ym. (2021).

7 Sammanfattning av erfarenheterna från uppföljningsperioden gällande tillämpningen av språklagstiftningen och landets språkförhållanden

I den här språkberättelsen behandlas enligt förordningen om verkställigheten av språklagen (433/2004) finska, svenska, samiska, romani och teckenspråk samt landets språkförhållanden i övrigt.

Finlands folkmängd har ökat under hela uppföljningsperioden. År 2020 minskade antalet personer med finska, svenska eller samiska som modersmål med 11 702 personer och antalet personer med främmande språk som modersmål ökade med 20 203 personer. Personer som talar främmande språk upprätthöll således befolkningsökningen och det samma gäller för alla åren under uppföljningsperioden. Andelen finskspråkiga har minskat mellan 2017–2020 med en procentenhet, medan andelen svensk- och samiskspråkiga har varit densamma och andelen personer med främmande språk som modersmål har ökat med en procentenhet.

För finskans del kan man sammanfatta det med att konstatera att den ökade användningen av engelska i samhället och exempelvis i digitala lösningar påverkar finska språkets ställning. När det gäller svenska språket har det en stark juridisk ställning som det andra nationalspråket, men i praktiken behövs konsekventa och systematiska åtgärder för att rättigheterna ska förverkligas bättre även i praktiken. När det gäller teckenspråk utgör tillgången på tolkning den största utmaningen. Framsteg har dock gjorts när det gäller forskning om finlandssvenskt teckenspråk. Upprättandet av ett återupplivningsprogram på romani är ett viktigt framsteg när det gäller att utveckla språkundervisning och att lösa till den relaterade praktiska utmaningar.

Språkliga rättigheter är grundläggande rättigheter och de språkliga rättigheterna är väl tryggade i lagstiftningen. Tillämpningen av lagstiftningen har en avgörande roll när det gäller det praktiska tillgodoseendet av rättigheterna. Språkgruppernas erfarenheter visar att det inte alltid är självklart att ens få tillgång till lagstadgade tjänster. Centrala frågor är skillnaderna mellan finsk- och svenskspråkiga tjänster samt tillhandahållandet av tolkning och dess flexibilitet. Det verkar fortfarande som att förvaltningen står inför utmaningar när det gäller att planera verksamheten så att de olika språkgrupperna skulle få en upplevelse av att de språkliga rättigheterna tillgodoses smidigt och att service på olika språk med hänsyn till målgruppen skulle finnas tillgängliga på myndighetens eget initiativ och

synligt. Regeringsprogrammet för Sanna Marins regering innehåller många hänvisningar till språkliga rättigheter. Förverkligandet av riktlinjerna kan äventyras om språkgruppernas synvinkel inte förstås av myndigheterna.

Europarådets ministerkommitté rekommenderade Finland 2020 som en omedelbar åtgärd att säkerställa den samhälleliga konsensusen kring Finlands tvåspråkighet (finska och svenska) genom insatser för att öka kunskapen med stöd av ett uttalat engagemang på högsta politiska nivå. Åtagandena gällande svenskspråkiga officiella tjänster borde vara realistiska, effektiva, med tillräckliga resurser och regelbundet kontrollerade. Regeringens centrala åtgärd i detta avseende är upprättandet av en ny nationalspråksstrategi.

För den här berättelsen har en utredning utförts gällande 25 § i språklagen om enskildas skyldighet att ge språklig service. Utifrån utredningsarbetet rekommenderas att lika-behandlingsplanerna utvecklas så att jämlikhet mellan språkgrupper också beaktas. När språklagen reformeras skulle paragrafen dessutom kunna förtydligas så att det bättre skulle framgå hur språklagen tillämpas på enskilda och på vilken typ av verksamhet som bestämmelsen avser. I utredningen konstaterades också att språklagstiftningens krav i allmänhet observeras vid upphandlingar i tvåspråkiga kommuner, men att de genom språklagen skulle kunna integreras som ovillkorliga kriterier. Även kvalitetskraven på de språkliga serviceskyldigheterna borde beaktas. Hänvisningen till språket skulle kunna preciseras genom att referera till lagstiftningens krav som ett absolut villkor för upphandlingen.

Statsrådet anser att en nyckelfråga är hur myndigheterna själva i sin praktiska verksamhet gestaltar tryggheten av de språkliga rättigheterna. Oavsett om utgångspunkten är att minimikraven i lagstiftningen ska uppfyllas utifrån allmänna formuleringar, är det mer sannolikt att de språkliga rättigheterna förverkligas om bristfälligt och verksamheten måste oftast revideras i efterhand. Det är önskvärt att språkliga rättigheter ses som kvalitetskriterier och att skyddandet av dem inom praktisk verksamhet och i kundsituationer beaktas vid verksamhetsplaneringen i förväg så att de tillgodoses som en del av den normala serviceprocessen och även i plötsliga brådskande situationer. Detta betonas till exempel i information, där kraven på kommunikationsförmedlingens hastighet har ökat. När det gäller kommunikation uppfattas det inte alltid att även sociala medier ingår i språklagstiftningen.

Resursbrist används ofta som en orsak till sämre tillgång på tjänster. Regeringen anser att kartläggningen av behoven och god planering av tjänster är centralt för att ta itu med denna utmaning. När nya myndigheter inrättas eller organisationen av befintliga myndigheter omstruktureras är det särskilt viktigt att överväga vad som krävs i praktiken för att tillgodose språkliga rättigheter.

I den här berättelsen har tre centrala teman avhandlats: digitalisering, undervisning samt polis, räddningsväsendet och nödcentralverksamhet. För polisen finns det fortfarande utmaningar i förverkligandet av språkliga rättigheter. Utöver i kommunikationen har utmaningar även förekommit i tjänsten. Utmaningarna har till stor del fastställs hos polisen. Polisens fort- och specialutbildning på svenska samt utbudet av svenskspråkiga webbkurser ligger inte på en tillräckligt hög nivå för att säkerställa en jämlik utbildning inom polisorganisationen. Sammantaget verkar utbildningen behandla svenskspråkiga annorlunda än finskspråkiga. Enligt inrikesministeriet ska svenskspråkig utbildning göras likvärdig med finskspråkig utbildning. Den potentiella resursbristen kräver noggrann förhandsplanering av verksamheten, så att tjänster, tolkning och kommunikation även fungerar i brådskande situationer. Hos polisen saknas flerspråkig, tydlig kommunikation och ett mer varierat innehåll. Polisyrkeshögskolan har satt upp som mål de närmaste åren att uppnå större mångfald.

Räddningsverkens kommunikation och tillgången på tjänster på båda nationalspråken har förbättrats de senaste åren. I och med att webbplatsen pelastustoimi.fi görs om och Lapplands räddningsverk tar i bruk en ny webbplatsform utvecklas också informationen på samiska. Det finns emellertid fortfarande brister i den tvåspråkiga informationen kring olyckor, särskilt i kanalerna i sociala medier. När det gäller nödcentralernas tjänster har det skett framsteg. Vitsordet för nödcentralstjänsten för den svenskspråkiga minoriteten har stigit, och ett pilotförsök har startats gällande att göra en nödanmälan på teckenspråk.

Digitala verksamhetsmodeller och digitalisering av tjänster har motiverats på grund av deras möjligheter att förbättra den språkliga tjänsten. Det finns dock indikationer på att denna praxis inte fullt ut motsvarar detta mål. Utformningen av språkliga tjänster kan upptäckas i ett sent skede, när nödvändiga tekniska lösningar redan har genomförts att ändra dem skulle bli dyrt. I de flesta statliga AI-projekt är endast finska utgångsspråket. Argumentet är ofta att teknologi är oavhängigt av språk, men å andra sidan bygger många AI-applikationer på språkteknologiska lösningar,

Främjandet av språkliga rättigheter och det praktiska tillgodoseendet av dem kräver aktiv planering och praktiska åtgärder från myndigheterna. Att genomföra omfattande och effektiva åtgärder är utmanande och svårt att övervaka. Ibland leder också enstaka, mer konkreta åtgärder till annat än det resultat som planerades från början. Ett exempel på detta är tidigareläggningen av A1-språket vilket ökade den pedagogiska jämlikheten nationellt, men som ändå inte i praktiken ändrade dynamiken mellan språken. Slutresultatet är att engelska påbörjas tidigare.

För undervisningens del kan konstateras att tidigareläggningen av undervisningen i svenska i den grundläggande utbildningen har lett till att det finns för få undervisningstimmar i de sista årskurserna i den grundläggande utbildningen. Kommunerna fattar olika

beslut kring hur de redan få timmarna svenska ska fördelas i fyra årskurser. Enligt den utredning om utvecklingsbehov och nuläge för svenskspråkig småbarnspedagogik och utbildning som färdigställdes under våren 2021, borde de formuleringar som används i lagen om grundläggande utbildning användas i den övriga lagstiftningen gällande utbildning.

Tillgången på samiskspråkiga lärare utgör fortfarande en utmaning, även om en del framsteg har gjorts. Småbarnspedagogik bör anordnas i tillräckligt stor utsträckning även utanför hembygdsområdet. I den grundläggande utbildningen är det viktigt att kunna utnyttja och utvidga distansundervisningen. Särskilt undervisning på skolksamiska borde utvecklas snarast.

Återupplivningen av det finlandssvenska teckenspråket har gått framåt. I allmänhet borde man kunna identifiera de teckenspråkiga eleverna och de särskilda behoven hos eleverna och deras familjer och även familjernas kunskap om olika alternativ i undervisningen. Utvecklingen av ett återupplivningsprogram för romani är ett viktigt steg framåt och därigenom kan man förverkliga de praktiska åtgärderna i undervisningen som språkets återupplivning förutsätter. Framstegen med det karelska språkets återupplivningsarbete är viktigt och därigenom kan man också sträva efter att även utveckla språkundervisningen. Bland övriga språkgrupper råder allmän osäkerhet kring möjligheterna att få undervisning på det egna språket.

Statsrådet anser det viktigt att information om Finlands språklandskap och språkgrupper delas ut i skolor och bland ungdomar. Kontakt mellan grupper anses vara ett av de mest effektiva sätten att påverka fördomsfulla attityder. Det är också effektivt att motarbeta fördomar genom att öka informationen. Varje myndighet har sitt eget ansvar här.

I nästa språkberättelse 2025 bör man som en del av uppföljningen av genomförandet av statsrådets social- och hälsovårdsreform utvärdera social- och hälsovårdsreformens effekter på tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården och räddningsväsendet. Under beredningen av nästa berättelse borde man ha tillräcklig tillgång till information om de praktiska effekterna av omstruktureringen i tingsrätterna, utifrån vilken en uppföljningen av reformen kan genomföras. Dessutom bör nästa berättelse i i bredare bemärkelse avhandla det engelska språkets betydelse inom förvaltningen.

8 Källförteckning

Lagar och avtal

Europakonventionen (Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna) som den är ändrad och kompletterad med protokoll 1., 4., 6., 7., 11., 12., 13. 15. och 16. (FördrS 18 och 19/1990; sådan som den är senare ändrad till FördrS 71 och 72/1994, FördrS 85 och 86/1998, FördrS 8 och 9/2005, FördrS 6 och 7/2005 och FördrS 50 och 51/2010).

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (FördrS 52 och 53/2015)

Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Sop 87 och 88/2011)

Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (FördrS 43 och 44/2012)

Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk (FördrS 23/1998)

Förordning om barndagvård (upphävd) (239/1973).

Förordning om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (53/2020)

Internationell konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976)

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 7 och 8/1976)

Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (FördrS 67 och 68/1986)

Konventionen om barnets rättigheter (FördrS 59 och 60/1991)

Konventionen om personer med funktionsnedsättning (FördrS 26 och 27/2016)

Lag om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003).

Lag om ett försök som gäller det andra inhemska språket i den grundläggande utbildningen (1134/2017).

Lag om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (304/2019)

Lag om Åklagarmyndigheten (32/2019).

Lag om ändring av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (1207/2020).

Lagen om grundläggande utbildning (628/1998).

Lagen om småbarnspedagogik (540/2018).

Lagen om småbarnspedagogik (upphävd) (36/1973).

Lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019)

Läropliktslagen (1214/2020)

Ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter (FördrS 1 och 2/1998)

Sametingslagen (974/1995).

Samisk språklag (1086/2003).

Språklagen (423/2003).

Statsrådets förordning om delegationen för teckenspråksärenden (690/2020).

Statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004, övrigt. 522/2021).

Teckenspråkslagen (359/2015).

Utsökningsbalk (705/2007)

Regeringens propositioner och utskottens material

FVUB 27/2018 rd – RP 60/2018 rd, Förvaltningsutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om tillhandahållande av digitala tjänster och lag om ändring av lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet

GrU 12/2017 rd – RP 270/2016 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.

GrU 17/2021 rd – RP 241/2020 rd, Grundlagsutskottets utlåtande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse

GrU 218/2020 rd – RP 173/2020 rd, Riksdagens svar, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till läropliktslag och till lagar som har samband med den

GrU 26/2017 rd, Grundlagsutskottets betänkande

GrU 43/2020 rd – RP 173/2020 rd, Grundlagsutskottets utlåtande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till läropliktslag och till lagar som har samband med den

- GrUB 1/2014 rd – B 13/2013 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Regeringens årsberättelse 2012
- GrUB 1/2014 rd Från regeringens årsberättelse 2012
- GrUB 12/2014 rd – RP 167/2014 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av sametingslagen och 40 kap. 11 § i strafflagen.
- GrUB 2/2018 rd – B 18/2017 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017.
- GrUB 30/2018 rd, Lagutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av utskökningsbalken och till vissa andra lagar som har samband med den.
- GrUB 34/2017 rd – B 14/2017 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Regeringens årsberättelse 2016.
- LaUB 22/2018 rd, Lagutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av utskökningsbalken och till vissa andra lagar som har samband med den
- RP 114/2017 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett försök som gäller det andra inhemska språket i den grundläggande utbildning
- RP 15/2017 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse.
- RP 17/2018 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om Åklagarmyndigheten och till vissa lagar som har samband med den.
- RP 173/2020 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till läropliktslag och till lagar som har samband med den
- RP 241/2020 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdssområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse.
- RP 270/2016 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.
- RP 40/2018 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om småbarnspedagogik och till vissa lagar som har samband med den.
- RP 47/2017 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om kundens valfrihet inom social- och hälsovården samt ändring av 2 § i lagen om statens revisionsverk.
- RP 52/2017 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om produktion av social- och hälsojourer.
- RP 57/2017 rd, Regeringens proposition till riksdagen om komplettering av regeringens proposition (RP 15/2017 rd) med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse i fråga om de bestämmelser som gäller finansieringen av landskapen och vissa andra bestämmelser.
- RP 60/2018 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om tillhandahållande av digitala tjänster och lag om ändring av lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet.
- RP 62/2013 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om sammanslagning av berättelsen om regeringens åtgärder och statens bokslutsberättelse
- RP 71/2017 rd, Regeringens proposition till riksdagen om komplettering av regeringens proposition (RP 15/2017 rd) med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse i fråga om de bestämmelser som gäller Ålands finansiella ställning.
- RP 71/2018 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av utskökningsbalken och till vissa andra lagar som har samband med den.
- RP 92/2002 rd, Regeringens proposition med förslag till ny språklag och lagstiftning som har samband med den
- RSv 111/2021 rd – RP 241/2020 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdssområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse
- RSv 126/2017 rd – RP 270/2016 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar
- RSv 296/2018 rd – RP 71/2018 rd, Riksdagens svar, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av utskökningsbalken och till vissa andra lagar som har samband med den.
- RSv 67/2018 – RP 40/2018 rd, Riksdagens svar på regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om småbarnspedagogik och till lagar som har samband med den
- ShUB 16/2021 rd – RP 241/2020 rd, Social- och hälsovårdsutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdssområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse

Betänkanden, svar, promemorior, berättelser, rekommendationer och utlåtanden

- Barnombudsmannens byrå & justitieministeriet. (29.5.2018). Rundabordssamtal mellan barnombudsmannen och justitieministeriet om rätten till teckenspråk för barn med kokleaimplantat. Promemoria. <https://lapsi-asia.fi/documents/25250457/37291777/Muistio.pdf/203cdfaf-dfbc-3ec8-81d2-7b5a4de24445/Muistio.pdf?t=1540200567000>.
- Delegationen för språkändan. (22.10.2019). Språkliga rättigheter i undervisning [uttalande]. https://oikeus-ministerio.fi/documents/1410853/4761907/Neuvottelup%C3%A4iv%C3%A4_2019_Julkilausuma_FI.pdf/da9315f9-c2ce-dd7d-36a6-ef6288d0e734/Neuvottelup%C3%A4iv%C3%A4_2019_Julkilausuma_FI.pdf.
- Delegationen för språkändan. (24.10.2018). Språkliga rättigheter i undervisning [uttalande]. https://oikeus-ministerio.fi/documents/1410853/4761907/Julkilausuma_neuvottelup%C3%A4iv%C3%A4t_2018.pdf/b7dd56c0-5762-d28e-6b56-f60acb90a1fa/Julkilausuma_neuvottelup%C3%A4iv%C3%A4t_2018.pdf.
- Diskrimineringsombudsmannen. (2019). Diskrimineringsombudsmannens årsberättelse 2018. Helsingfors: Diskrimineringsombudsmannens byrå. [https://syrjinta.fi/documents/25249352/64891090/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2018+\(PDF,+4523+kt\).pdf/07e2e7af-a865-abd3-81de-659347d8f2cb/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2018+\(PDF,+4523+kt\).pdf?t=1615552344380](https://syrjinta.fi/documents/25249352/64891090/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2018+(PDF,+4523+kt).pdf/07e2e7af-a865-abd3-81de-659347d8f2cb/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2018+(PDF,+4523+kt).pdf?t=1615552344380).
- Diskrimineringsombudsmannen. (2020). Diskrimineringsombudsmannens årsberättelse 2019. Helsingfors: Diskrimineringsombudsmannens byrå. [https://syrjinta.fi/documents/25249352/54196129/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2019+\(PDF,+3300+kt\).pdf/84342ff4-3c60-d933-e49f-85921d022faa/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2019+\(PDF,+3300+kt\).pdf?t=1619531307602](https://syrjinta.fi/documents/25249352/54196129/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2019+(PDF,+3300+kt).pdf/84342ff4-3c60-d933-e49f-85921d022faa/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2019+(PDF,+3300+kt).pdf?t=1619531307602).
- Diskrimineringsombudsmannen. (2021). Diskrimineringsombudsmannens årsberättelse 2020. Helsingfors: Diskrimineringsombudsmannens byrå. [https://syrjinta.fi/documents/25249352/79215492/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2020+\(PDF,+4900+kt\).pdf/1075f4fe-6a03-d0b5-277d-40b201e0fbd5/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2020+\(PDF,+4900+kt\).pdf?t=1623129126142](https://syrjinta.fi/documents/25249352/79215492/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2020+(PDF,+4900+kt).pdf/1075f4fe-6a03-d0b5-277d-40b201e0fbd5/Yhdenvertaisuusvaltuutetun+vuosikertomus+2020+(PDF,+4900+kt).pdf?t=1623129126142).
- Diskrimineringsombudsmannens byrå. (11.5.2021). E-postsvar på en begäran om information. VN/6256/2019-SAAP-54.
- Dövas förbund rf. (28.6.2021). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför språkberättelsen 2021. VN/6256/2019-SAAP-44.
- Europarådets ministerkommittés rekommendation in genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter 2020 (CM/ResCMN(2020)1)
- Familia ry. (2.7.2021). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför språkberättelsen 2021. VN/6256/2019-SAAP-50.
- Finansministeriet. (26.5.2021). Utlåtande: Finansministeriets svar på språkberättelsen 2021. VN/6256/2019-VM-32.
- Finlands somaliska förbund rf. (22.6.2021). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklägs tiftningen 2021. VN/6256/2019-SAAP-41.
- Grönfors, J. (18.6.2021). E-postsvar på en begäran om information. VN/6256/2019-SAAP-60.
- Inrikesministeriets brev till polisstyrelsen om tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna inom polisförvaltningen den 9 september 2021 SR/6307/2021-SM-2
- Institutet för de inhemska språken. (22.6.2021). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021. VN/6256/2019-SAAP-40.
- Justitiekanslerämbetet. (12.5.2021). E-postsvar på en begäran om information. VN/6256/2019-SAAP-58.
- Justitieministeriet. (16.2.2021). Utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse (RP 241/2020 rd).
- Justitieministeriet. (5.5.2020) Utlåtande gällande propositionen om ibruktagandet av kontaktspåringsapplikationen som stöd för hanteringen av Covid-19-epidemin. Ärende SR/10058/2020 STM053:00/2020
- Justitieministeriet. (8.2.2021). Utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse (RP 241/2020 rd).
- Karjalan Kielet ry. (2.7.2021). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021. VN/6256/2019-SAAP-49.
- Karjalaiset Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Suomešša ry. (Karelska unga i Finland) (23.6.2021). Utlåtande: Karjalaiset Nuoret Suomešša ry:s svar på justitieministeriets hörande av språkgrupper till regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021. VN/6256/2019-SAAP-42
- Ministerkommitténs rekommendationer om verkställigheten av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk 2018 (CM/RecChL(2018)5)
- Pimiä, K. & Soininen, M. (2014). Betänkande av arbetsgruppen för beredning av en teckenspråkslag. Justitieministeriets publikation, Betänkanden och utlåtanden 42/2014. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-381-8>.
- Rekommendationerna från Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans 2019 (CRI(2019)38)

- Riksdagens justitieombudsman. (2015). Riksdagens justitieombudsmans berättelse från år 2014. Helsingfors. <https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/42383/2014-fi>
- Riksdagens justitieombudsman. (2017). Riksdagens justitieombudsmans berättelse från år 2016. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli. <https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/42383/2016-fi>.
- Riksdagens justitieombudsman. (2018). Riksdagens justitieombudsmans berättelse från år 2017. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli. <https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/42383/2017-fi/07c82b12-87ac-4c57-971f-e073ff880d3c>.
- Riksdagens justitieombudsman. (2019). Riksdagens justitieombudsmans berättelse från år 2018. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli. <https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/42383/2018-fi/d41f123c-55c8-465e-9dd7-a154c59bc4fc>.
- Riksdagens justitieombudsman. (2020). Riksdagens justitieombudsmans berättelse från år 2019. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli. <https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/42383/2019-fi/51758de7-f75b-449c-8967-a5372e40df0b>.
- Riksdagens justitieombudsmans kansli. (19.5.2021). E-postsvar på en begäran om information. VN/6256/2019-SAAP-59.
- Sametinget. (2.7.2021). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021. VN/6256/2019-SAAP-47
- Slutsatser och rekommendationer av kommittén för avskaffande av rasdiskriminering om verkställigheten av den internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering 2017 (CERD/C/FIN/CO/23)
- Statistikcentralen. (12.5.2021). E-postsvar på en begäran om information. VN/6256/2019-SAAP-57.
- Statsrådet. (2013). Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2013. ISBN 978-952-466-453-0.
- Statsrådet. (2021). Regeringens årsberättelse 2020. Bilaga 3 Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden. Statsrådets publikationer 2021:34. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-860-4>.
- Statsrådets kansli & finansministeriet. (2020). Regeringens årsberättelse 2019 bilaga 3. Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden. Statsrådets publikationer 2020:5. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-889-2>.
- Statsrådets kansli. (2017). Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017. Regeringens publikationsserie 8/2017. Helsingfors: Statsrådets kansli. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-463-4>.
- Suojärven pitäjaseura ry. (2.7.2021). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021. VN/6256/2019-SAAP-46.
- Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö ry (Centralorganisationen för ryskspråkiga i Finland) (24.6.2021). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021. VN/6256/2019-SAAP-43.
- Svar på skriftligt spörsmål SSS 354/2021 rd. Justitieminister Henriksson 23.6.2021.
- Svenska Finlands folkting. (30.6.2021). Utlåtande: Hörande av språkgrupper för regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021. VN/6256/2019-SAAP-45.
- Tuglas-sällskapet. (2.7.2021). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021. VN/6256/2019-SAAP-48.
- Undervisnings- och kulturministeriet (1.9.2021). Undervisnings- och kulturministeriets kompletteringar via e-post.
- Utbildningsstyrelsen. (15.6.2021) Utbildningsstyrelsens svar till justitieministeriet.
- Undervisnings- och kulturministeriet. (28.5.2021). Undervisnings- och kulturministeriets brev till justitieministeriet. VN/6256/2019-SAAP-38.

Laglighetsövervakarnas avgöranden

- Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden, 616/2018, Användning av det egna modersmålet hos en myndighet, 14.5.2020.
- Justitiekanslerns avgörande JKÄ/1161/1/2018, FPA ska förbättra tjänsterna på samiska.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Dnr 1793/4/15, Jämställdhet mellan nationalspråken för verkligades inte i folkpensionsanstaltens webbtjänster.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Dnr 2762/4/09, Polisens information var inte förenlig med språklagen.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Dnr 3746/4/13, Tvåspråkigheten på polisens Facebook-sidor.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Dnr 465/4/15, Språkliga rättigheter i samband med utdelning och beställning av vårdartiklar.

- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/1167/2019, Statsrådets projekt ska ha namn på nationalspråken.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/1188/2017, Säkerhets- och kemikalieverkets information på svenska.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/2511/2019, Universitet tryggade inte de språkliga rättigheterna i sin kommunikation
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/333/2020, Lämpligheten med myndighetens Findata-binamn.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/3402/2018, Trafikverkets svenskspråkiga information var bristfällig
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/3785/2016, Folkpensionsanstaltens svenskspråkiga information på sociala medier
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/3785/2016, Folkpensionsanstaltens svenskspråkiga information på sociala medier.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/3806/2017, En tvåspråkig polisstation borde informera mer på svenska.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/4180/2017, FINRAIL OY:s svenskspråkiga information på nätet
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/5513/2016, Brister i skyddspolisens svenskspråkiga information.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/6208/2019, Språket för automatiskt frånvaromeddelande på e-posten
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/6446/218 Säkerhetsmyndigheternas tjänstemärken och identitetskort strider mot språklagen

Utredningar, program och undersökningar

- Arola, L. (2020). Utredning av tillgången på och utbildningsvägarna för samiskspråkig undervisningspersonal och samiskspråkig personal inom småbarnspedagogiken. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2020:30. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-836-6>.
- Arola, L. (2021). Samebarometern 2020 – utredning av förverkligandet av de samiskspråkiga rättigheterna. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:1. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-840-0>.
- Egentliga Finlands räddningsverk. Språkprogram för Egentliga Finlands räddningsverk. 2018. https://www.vspelastus.fi/sites/default/files/atoms/files/vs_pelastuslaitoksen_kieliohjelma.pdf
- Huttu, H. (red.) (2018). Programmet för romsk politik i Finland (ROMPO) 2018–2022. Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 3/2018. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3916-5>.
- Junttila, N., Rehn, C., Costiander, K., Kahiluoto, T. & Alila, K. (2020). Asylsökande och papperslösa barn samt S2/R2-undervisning i småbarnspedagogiken. Utbildningsstyrelsen, Rapporter och utredningar 2020:24. ISBN 978-952-13-6713-7.
- Justitieministeriet (2020). Forskningsöversikt över sätt att främja positiva grupprelationer. Policy Brief 4, Diskriminering i Finland, 2020. https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/5376058/OM_policy_brief_4.pdf/7caf0c07-d4dc-e37b-de2d-85027d0327f3/OM_policy_brief_4.pdf?t=1618904935150.
- Karinen, R., Luukkonen, T., Jauhola, L., Määttä, S. (2020). Utredning om nuläget för kontakttolkning. Arbets- och näringsministeriets publikationer 2020:45. Helsingfors. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-556-0>.
- Kuusikko, K. Språklagens 25 § och tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna när enskilda sköter offentliga uppdrag. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:23
- Lindell, M. (2016). Språkbarometern 2004–2016. Forskningsrapport. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 52/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-543-0>.
- Lindell, M. (2021). Språkbarometern 2020. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:2. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-848-6>.
- Lunabba, V. (2019). Slutrapporten för handlingsplanen för nationalspråksstrategin 2015–2019. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2019:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-755-7>.
- Mannila, L. (2019). AI och svenskan i Finland. Magma, 4/2019. ISBN: 978-952-7328-01-9.
- Nenonen, T., Kivelä, J., Ervasti, E., Joronen, M. & Villa, S. (2021). Barometern för grundläggande rättigheter. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:17. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-821-9>.

- Oker-Blom, G. Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-904-2>.
- Pasanen, A. Samebarometern 2016 Utredning om tjänster på samiska inom samernas hembygdsområde. Utredningar och anvisningar. justitieministeriet 2016.
- Polisstyrelsen. (2013). Språkliga polistjänster. Arbetsgruppen för språklig polisservice, slutrapport. Polisstyrelsens publikationsserie 2/2013. ISBN 978-952-491-536-6.
- Pyykkö, R. (2017). Flerspråkighet som en resurs. Utredning angående läget för och nivån på språkreserven i Finland. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:51. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-535-8>
- Rainò, P. (2021). Teckenspråksbarometern 2020 – Forskningsrapport. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:4. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-860-8>.
- Rousku, K., Linturi, R., Andersson, C., Stenfors, S., Lähtenmäki, I., Kärki, T. & Limnell, J. (2017). Framtidsblickar – digitaliseringens och robotiseringens möjligheter. Finansministeriets publikationer 10/2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-836-1>.
- Räsänen, M. (2020). Språkpolitik år 2019. Nätpublikationer från institutet för de inhemska språken ; 65. https://www.kotus.fi/files/8994/Kielipolitiikan_vuosi_2019.pdf
- Sarhimaa, A. (2017). Vaioletut ja vaiennetut – Karjalankieliset karjalaiset Suomessa. (De nedtystade – Karelskspråkiga kareler i Finland.) Finska Litteratursällskapet. Tietolipas 256. Hansaprint Oy, Vanda 2017.
- Selin-Grönlund, P., Rainò, P., Martikainen, L. (2014). Antalet döva och teckenspråkiga elever och undervisningsarrangemang. Utbildningsstyrelsen, Rapporter och utredningar 2014:11.
- Soininen, M. (2014). Förverkligandet av romernas språkliga rättigheter som garanteras i grundlagen. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 11/2014. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-355-9>.
- Soininen, M. (2016). Utredning om helhetssituationen för det finlandssvenska teckenspråket. Justitieministeriets publicering, rapporter och instruktioner 2/2016. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-490-7>.
- Statsrådet Helsingfors 2021. Statsrådets utbildningspolitiska redogörelse, Statsrådets publikationer 2021:24, Statsrådets förvaltningsenhet, Publikationsproduktion Helsingfors 2021
- Tallroth, Paulina. (2012). Nationalspråksstrategi – Statsrådets principbeslut. Statsrådets kanslis publikationsserie 4/2012. Helsingfors: Statsrådets kansli. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-001-8>.
- Tammenmaa, C. & Lunabba, V. (2017). Handlingsplan för nationalspråksstrategin. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 13/2017. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-570-6>.
- Tammenmaa, C. (red.). (2020). Utredning om antecknande av flera språk i befolkningsdatasystemet. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:8. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-800-4>.
- Undervisnings- och kulturministeriet (2017): Krävande särskilt stöd i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Utvecklingsgruppens slutrapport. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:34. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-495-5>
- Undervisnings- och kulturministeriet. (2021). Rapport av arbetsgruppen för utveckling av undervisningen i de samiska språken och undervisningen på samiska. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:25. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-877-9>.
- Utbildningsstyrelsen: Teckenspråkiga barn i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen. Guider och handböcker 2018:9a. Grano Oy. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/viittomakieliset-lapset-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>.
- Utrikesministeriet. (2019). Finlands femte rapport om genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter. Helsingfors: Utrikesministeriet. https://um.fi/documents/35732/0/FCNM-5_SUOMI.pdf/acb5bb00-4c70-ca1b-b0dd-f4c75a3a6002?t=1550238532660.
- Vaara, H., Riuttanen, S., Kyckling, E. & Karppinen, S. (2021). Språkreserv. Nu! Uppföljningen av utredningen Flerspråkighet som en resurs (2017). Centralen för tillämpad språkforskning vid Jyväskylä universitet. https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/solki/tutkimus/julkaisut/pdf-julkaisut/kielivaranto-nyt-julkaisu_sivuitain-1.pdf

Webbplatser och nyhetsbrev

- 11ra -- Nyckeltal för befolkningen efter område, 1990–2020. Hämtad den 1 juli 2021 på adressen: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px/.
- 11vx -- Befolkning efter språk, ålder och kön, 1990–2020. Hämtad den 8 juli 2021 på adressen: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen__Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vx.px/.

- Andersson-Koski, M. & Gröning, P. (20.4.2021). Studien kommer att bidra till att återuppliva det utrotningshotade språket. Helsingin yliopisto, Uutiset ja tiedotteet. haettu 5.7.2021 osoitteesta: <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/kulttuuri/tutkimus-auttaa-elvyttamaan-uhanalaista-kielta>.
- Delegationen för etniska relationer Etno [webbplats]. Hämtad den 5 juli 2021 på adressen: <https://oikeusministerio.fi/etno>.
- Delegationen för romska ärenden [webbplats]. Hämtad den 8 juni 2021 på adressen: <https://romani.fi/etusivu>.
- Diskrimineringsombudsmannen. (10.3.2021). Diskrimineringsombudsmannen fick rekordmånga kontakter om diskriminering 2020 [meddelande]. Hämtad den 1 juli 2021 på adressen: <https://syrjinta.fi/-/yhdenvertaisuusvaltuutetulle-ennatysmaara-yhteydenottoja-vuonna-2020>.
- eOppiva & justitieministeriet. (2018). Språkliga rättigheter. eOppiva, Utbildningar. Hämtad den 14 juli 2021 på adressen: <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/kielilliset-oikeudet/>.
- Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. Helsingfors: Statistikcentralen. Hämtad den 8 juli 2021 på adressen: <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>.
- Finlands officiella statistik (FOS): Flyttningsrörelsen [e-publikation]. Helsingfors: Statistikcentralen. Hämtad den 27 maj 2021 på adressen <https://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/muuttoliike.html>.
- Finlex: Anvisning för hörande. Anvisningar för hörande vid författningsberedning. Hämtad den 8 juli 2021 på adressen: <http://kuulemisopas.finlex.fi/4-kuulemisen-kiellet/kuulemisen-kiellet/>.
- Hyytiäinen, E. (26.4.2017). Finlands tatariska minoritet fick sin första ordbok. Åbo universitet. Hämtad den 5 maj 2021 på adressen: <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/suomen-tataarivahemmisto-sai-ensimmaisen-sanakirjansa>.
- Institutet för de inhemska språken: Karelen. Hämtad den 5 maj 2021 på adressen: <https://www.kotus.fi/kielietieto/kiellet/karjala>.
- Institutet för de inhemska språken: Kvaliteten på språkundervisningen för vuxna invandrare måste säkerställas. Finska språknämndens ställningstagande den 11 januari 2017. Hämtad den 12 september 2021 på adressen: https://www.kotus.fi/ohjeet/suomen-kielen_lautakunnan-suosituksia/kannanotot/aikuisten_maahanmuuttajien-kielenopetuksen_laatu_on_varmistettava.
- Institutet för de inhemska språken: Teckenspråken i Finland. Hämtad den 5 maj 2021 på adressen: https://www.kotus.fi/kielietieto/kiellet/suomen_viihtomakielet.
- Justitieministeriet: Delegationen för teckenspråksärenden. Hämtad den 29 juni 2021 på adressen: <https://oikeusministerio.fi/viittomakieliasioiden-neuvottelukunta>.
- Justitieministeriet: Tillsättande av en utredare och en styrgrupp (strukturen av tingsrätterna och behandlingen av summariska tvistemål) [webbplats]. Hämtad den 1 juli 2021 på adressen: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM025:00/2021>.
- Jyväskylän universitet: Fortbildningsprogram för finskt teckenspråk 2019–2020. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/opiskelu/tutkinto-ohjelmat-ja-oppiaineet/viittomakielin/opiskelu-2/taydennyskoulutusohjelma-2019-2020/taydennyskoulutusohjelma2019-2020>.
- Kananen, A. (10.2.2021). Mer ansvar för centret för teckenspråk. JYUnity. Hämtad den 5 juli 2021 på adressen: <https://jyunity.fi/ajassa/viittomakielen-keskukselle-lisavastuuta/>.
- Kangas, L. (18.2.2021). Återupplivningen av det karelska språket startar genom att sammanföra språkets talare – de som kan språket är spridda på olika håll i Finland. YLE Nyheter. Hämtad den 2 juli 2021 på adressen: <https://yle.fi/uutiset/3-11796924>.
- Kieliverkosto: "Jag kan inte välja ett valfritt språk fastän jag skulle vilja" – Valfria språk minskar på gymnasiet. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2020/en-pysty-ottamaan-valinnaista-kielta-vaikka-haluaisiin-valinnaiset-kiellet-vahenevat-lukiassa>.
- Kommunförbundet. (2.11.2020). Tvåspråkiga kommuner. Hämtad den 6 maj 2021 på adressen: <https://www.kuntaliitto.fi/kunnat-ja-kuntayhtymat/kaksikieliset-kunnat>.
- Lärare: Språkundervisningen förtvinar – vad kan man göra? Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.opettaja.fi/tyossa/kieltenopetus-kuihtuu-mika-neuvoksi/>.
- Rasmus, L., Tammela, L. & Torikka, X. (18.12.2020). Samerna valde sina medlemmar till sannings- och försoningskommissionen: Heikki J. Hyväräs, Miina Seurujärvi och Irja Jefremoff föreslås som medlemmar. YLE Nyheter. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://yle.fi/uutiset/3-11702820>.
- Rundradion. (4.4.2018). Veckorapporten på karelska blir nationell [meddelande]. Hämtad den 5 maj 2021 på adressen: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/04/04/karjalankielinen-viikkokatsaus-valtakunnalliseksi>.
- Saari, T. (12.9.2018). Den långa historien och det korta genomförandet av den andra inhemska debatten om valfrihet. Kieliverkosto (Språknätverket). Hämtad den 22 juli 2021 på adressen: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2018/toisen-kotimaisen-valinnaistamiskeskustelun-pitka-historia-ja-lyhyt-toteutus>.
- Sametinget. (1.3.2021). Sametinget godkände statens förslag till kommissionskandidater. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://www.samediggi.fi/2021/03/01/saamelaiskarajat-hyvaksyi-valtion-esitykset-komissariehdokkaiksi/>

- Sametinget. (2020). Antalet samer i 2019 års sametingsval. Hämtad den 21 juli 2021 på adressen: https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/?f=dokumenttipankki/tilastoja/saamelaisten_lkm_vaaleissa.
- Sametinget: Sannings- och försoningskommissionen för samer [webbplats]. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://www.samediggi.fi/saamelaisten-totuus-ja-sovintokomissio/>.
- Sarhimaa, A. (14.9.2020). Kotoperäinen karjalan kieli tarvitsee oman kielilain (Det inhemska karelska språket behöver en egen språklag [gästkrönika]. Helsingin Sanomat. Hämtad den 22 juli 2021 på adressen: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006634710.html>.
- Selkokeskus. (10.6.2021). Behovet av lättläst. Hämtad den 23 juni 2021 på adressen: <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-tarve/>.
- Sjöroos, A. (12.2.2021). Hederspris för årets teckenspråksbragd 2020 till statsrådets kansli. Hämtad den 13 juni 2021 på adressen: <https://kuurojenliitto.fi/ajankohtaista/vuoden-viittomakielitekopalkinto-2020-valtioneuvoston-kanslialle/>.
- Statsrådet: Justitiekansler [webbplats]. Hämtad den 1 juli 2021 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/toiminta/oikeuskansleri>.
- Statsrådet: Regeringarna i kronologisk följd [webbplats]. Hämtad den 12 juli 2021 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/v2>.
- Statsrådets kansli. (26.11.2018). Samrådsrapport om försoningsprocessen för samefrågor har publicerats. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://vnk.fi/-/kuulemisraportti-on-julkaistu>.
- Statsrådets kansli: Sannings- och försoningskommissionen för samer [webbplats]. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://vnk.fi/saamelaisasioiden-sovintoprosessi>.
- Statsrådets kansli: Statsrådets kommunikation [webbplats]. Hämtad den 13 juni 2021 på adressen: <https://vnk.fi/valtioneuvoston-viestinta>.
- Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet: Tecknade minnen: kränkningar av dövas och teckenspråksgemenskapens rättigheter [webbplats]. Hämtad den 30 juni 2021 på adressen: <https://tietokayttoon.fi/-/viitotut-muistot-kuuroihin-ja-viittomakieliseen-yhteisoon-kohdistuneet-oikeudenloukkaukset>.
- Suomen Romanifoorumi ry: Romani. Hämtad den 5 maj 2021 på adressen: <https://www.romanifoorumi.fi/romanit-suomessa/romanikieli/>.
- Undervisnings- och kulturministeriet. (11.3.2021). Första heltäckande utredningen om den svenskspråkiga utbildningen [meddelande]. Hämtad den 11 augusti 2021 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/ruotsinkielisen-koulutuksen-kehittamisesta-ensimmainen-kokonaisselvitys>.
- Undervisnings- och kulturministeriet. (15.4.2021). Slutrapport om utveckling av undervisningen i de samiska språken och på samiska [meddelande]. Hämtad den 2 juli 2021 på adressen: <https://minedu.fi/-/loppuraportti-saamen-kielten-ja-saamenkielisen-opetuksen-kehittamisesta>.
- Undervisnings- och kulturministeriet. (6.2.2020). Arbetsgrupp ska utveckla samiska undervisningen [meddelande]. Hämtad den 2 juli 2021 på adressen: <https://minedu.fi/-/tyoryhma-kehittamaan-saamelaisopetusta>.
- Utbildningsförvaltningens statistik tjänst Vipunen. Hämtad den 22 juli 2021 på adressen: https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Perusopetus%20-%20ainevalinnat%20-%20A-kieli%20-%201-6%20-%20maakunta.xlsb.
- Utbildningsförvaltningens statistik tjänst Vipunen. Språk och andra ämnesval [webbplats]. Hämtad den 5 juli 2021 på adressen: <https://vipunen.fi/fi-fi/perus/Sivut/Kieli-ja-muut-ainevalinnat.aspx>.
- Utbildningsstyrelsen: Centrala delar i läroplanen för den grundläggande utbildningen [webbplats]. Hämtad den 24 juni 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-ydinasiat>.
- Utbildningsstyrelsen: Grunderna för gymnasiet läroplan [webbplats]. Hämtad den 13 augusti 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lukion-opetussuunnitelmien-perusteet>.
- Utbildningsstyrelsen: Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen [webbplats]. Hämtad den 24 juni 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>.
- Utbildningsstyrelsen: Grunderna för planen för småbarnspedagogik [webbplats]. Hämtad den 24 juni 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>.
- Utbildningsstyrelsen: Grunderna för planen för småbarnspedagogik i ett nötskal [webbplats]. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuessa>.
- Utbildningsstyrelsen: Språkens spetsprojekt och utveckling av språkundervisningen [webbplats]. Hämtad den 2 juli 2021 på adressen: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielten-karkihanke-ja-kieltenopetuksen-kehittaminen>.
- Utvärdering av basservicen 2019: Teckenspråkiga barn och CODA-barn i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.patio.fi/web/pepa-2019-valtakunnallinen-varhaiskasvatus-ja-esiopetus>.
- Östra Finlands universitet: Språkets återupplivare. Hämtad den 12 augusti 2021 på adressen: <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/kielen-elvyttajat>.

Östra Finlands universitet: Återupplivande av det karelska språket på Östra Finlands universitet. Hämtad den 2 september 2021 på adressen: <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/karjalan-kielen-elvytys-ita-suomen-yliopistolle>.

Möten

Inrikesministeriet. (Möte den 29 april 2021)

Ställföreträdare för biträdande justitieombudsman, referendarieråd, JL, VH Mikko Sarja, 5.2 2021

Undervisnings- och kulturministeriet. (Tapaaminen, 12.5.2021).

Övriga

Bilaga 6. Regeringens beslut om direkta anpassningsåtgärder inom den offentliga ekonomin, 27.5.2015.

E-post M. Iles, vastaanottaja Toivanen Jussi Information om corona på olika språk. 18.3.2020

E-postmeddelande från diskrimineringsombudsmannens byrå till justitieministeriet den 13 maj 2020.

Europarådets ministerkommitté. (12.2.2020). Resolution CM/ResCMN(2020)1 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Finland.

Europarådets ministerkommitté. (15.3.2017). Resolution CM/ResCMN(2017)1 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Finland.

Europarådets ministerkommitté. (3.10.2018). Recommendation CM/RecChL(2018)5 of the Committee of Ministers to member States on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by Finland.

Evenemang om det karelska språket den 1 juni 2018 arrangerad av delegationen för språkärenden.

MI 2/2014 rd, Medborgarinitiativ, Gör svenska till ett tillvalsämne på alla skolnivåer.

Protokoll för samarbetsgruppen för teckenspråksfrågor 3/2020, 6.10.2020.

Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019). Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle. Statsrådets publikationer 2019:31. Helsingfors: Statsrådet.

RSk 54/2014 rd – M 2/2014 rd, Riksdagens skrivelse, Medborgarinitiativ: Svenska som ett valfritt ämne på alla skolnivåer

Statsminister Antti Rinnes regeringsprogram 6.6.2019. (2019). Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle. Statsrådets publikationer 2019:23. Helsingfors: Statsrådet.

Statsrådets beslut. Tillsättande av delegation JM/2021/111. [Valtioneuvosto.fi](https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f8074fa08), hämtad den 5 oktober 2021. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f8074fa08>

Statsrådets kansli. (2019). Anvisning om intensifierad kommunikation inom statsförvaltningen: kommunikationen under normala förhållanden och i störningssituationer. Statsrådets kanslis publikationer 2019:23. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-815-1>.

Strategiskt program för statsminister Juha Sipiläs regering 29.5.2015. (2015). Lösningar för Finland. Regeringens publikationsserie 10/2015. Helsingfors: Statsrådet.

Susanna Rajala och Miriam Schwartz, Utbildningsstyrelsen: Webbinarium med diskussionsmöte om romska ärenden 16.9.2020.

SNELLMANSGATAN 1 A, HELSINGFORS
PB 23, 00023 STATSRÅDET
valtioneuvosto.fi/sv/
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN: 978-952-383-995-3 PDF
ISBN: 978-952-383-979-3 tryckt
ISSN: 2490-0966 PDF
ISSN: 2490-0613 tryckt